

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İnsan Hakları Anabilim Dalı

**COĞRAFİ KISITLAMA UYGULAMASININ BİR İNSAN HAKKI
OLAN SİĞİNMA HAKKI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ**

Elif Canan GÜNGÖR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

COĞRAFİ KISITLAMA UYGULAMASININ BİR İNSAN HAKKI OLAN SİĞİNMA HAKKI
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Elif Canan GÜNGÖR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İnsan Hakları Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Elif Canan GÜNGÖR tarafından hazırlanan “Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Bir İnsan Hakkı Olan Sığınma Hakkı Üzerindeki Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz” başlıklı bu çalışma, 19 Aralık 2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cemal GÜZEL (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Murat SARAÇLI (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

15/12/2023

Elif Canan GÜNGÖR

¹ “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Elif Canan GÜNGÖR

*“Bu gece annen burada Mervan,
bu soğuk havada, ayın aydınlattığı
kumsalda, ağlayan bebeklerin ve kaygı
içinde bilmediğimiz dillerde konuşan
kadınların arasında bizimle birlikte.
Afganlılar, Somalililer, Iraklılar, Eritreliler,
ve Suriyeliler. Hepimiz gündeğumunu
hem sabırsızlıkla hem korku içinde
bekliyoruz. Hepimiz bir yuva arıyoruz.*

*Bizim hakkımızda davetsiz misafır
dendiğini duydum. İstenmeyenleriz.
Kötü talihimizi de alıp başka yere
gitmemiz isteniyor.”*

Khaled HOSSEINI, Deniz Duası

Belirsizliklerle dolu bekleyişten yılıp tehlikeli bir yolculuğa atılmak durumunda kalan
tüm insanlara...

TEŞEKKÜR

En başından itibaren bana ve çalışmama inanıp danışmanlığını üstlenen, süreç boyunca desteğini her an hissettiğim, bilgisini ve vaktini benden esirgemeyen, tezimle en ince detayına kadar ilgilenen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT'a sonsuz minnetimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez Savunma Jürimde yer alarak getirdikleri yapıcı eleştiriler ve bulundukları katkılarla tezimin son halini almasını sağlayan Sayın Prof. Dr. Cemal GÜZEL ile Sayın Dr. Öğr. Üyesi Murat SARAÇLI hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, ailem oldukları için çok şanslı hissettiğim, hayatımın diğer tüm alanlarında olduğu gibi akademik kısmında da ilerlemem için beni teşvik eden ve cesaretlendiren annem Semiha GÜNGÖR'e, babam Sami GÜNGÖR'e ve abim Levent GÜNGÖR'e teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

GÜNGÖR, Elif Canan. *Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Bir İnsan Hakkı Olan Sığınma Hakkı Üzerindeki Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi Madde 14 uyarınca sığınma hakkı, bir insan hakkıdır. Ancak muhtelif ülkelerin geçmişte uyguladığı/hâlihazırda uygulamakta olduğu coğrafi kısıtlamadan ötürü, tüm sığınmacılar sığınma hakkından aynı şekilde ve ölçüde faydalanamamıştır/faydalanamamaktadır. Çalışmanın temel amacı, coğrafi kısıtlama uygulamasının değişik coğrafyalardaki sığınma hakkına etkisini kapsamlı ve karşılaştırılmalı bir biçimde analiz edebilmektir. Bu çerçevede, çalışmada coğrafi kısıtlama uygulamasını seneler önce sona erdirmiş olan Macaristan, bahsi geçen uygulamayı yakın zamanda sona erdirmiş olan Monako Prenslüğü ve uygulamayı hâlihazırda muhafaza eden Türkiye Cumhuriyeti pratikleri ele alınmıştır.

Sığınma hakkının Macaristan ve Monako pratiklerindeki görünümü, coğrafi kısıtlama öncesi-sonrası şeklinde bir kıyas üzerinden incelemeye tabi tutulmuş; hakkın Türkiye pratiğindeki görünümüne ise Macaristan ve Monako pratiklerindeki nazaran daha soyut fakat muhtemel bir kıyas aynası tutulmuştur.

Çalışma boyunca yapılan analiz sonucunda, sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi adına coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesi gerektiği, fakat bu değişikliğin tek başına yeterli olmadığı, bahsi geçen uygulamanın sona erdirilmesinin beraberinde hak temelli düzenlemeler ve prosedürler getirilmesi ve sığınmacı karşıtı olmayan politikaların izlenmesi, özetle coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasının ilgili diğer araçlarla da desteklenmesi zorunluluğu ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra kısıtlamanın kaldırılmasının yalnızca kâğıt üzerinde olumlu bir gelişme olarak kalmamasının, somut bir farklılık için gelişmenin en kısa sürede pratiğe yansıtılmasının önemine de dikkat çekilmiştir.

Anahtar Sözcükler

sığınma hakkı, mülteci, sığınmacı, coğrafi kısıtlama, Macaristan, Monako Prenslığı, Türkiye Cumhuriyeti

ABSTRACT

GÜNGÖR, Elif Canan. *The Impacts of Geographical Limitation Practice on the Right to Asylum as a Human Right: A Comparative Analysis*, Master's Thesis, Ankara, 2024.

According to Article 14 of the Universal Declaration of Human Rights, the right to asylum is a human right. However, due to the geographical limitation that various countries practiced/are practicing, not all asylum seekers were/are able to enjoy the right to asylum in the same way and to the same extent. The main purpose of the study is to analyze comprehensively and comparatively the effect of geographical limitation on the right to asylum in different geographies. In this framework, the practices of Hungary, which had terminated the geographical limitation application many years ago, the Principality of Monaco, which has recently terminated the mentioned application, and the Republic of Türkiye, which still maintains the application, discussed in the study.

The appearance of the right to asylum in the practices of Hungary and Monaco was examined through a comparison in the form of pre- and post-geographical limitation, while the comparison concerning the practice of Türkiye was approached in a more abstract but presumable way in reference to the practices of Hungary and Monaco.

As a result of the analysis conducted throughout the study, it was revealed that the practice of geographical limitation should be terminated for the right to asylum to be more inclusive and for everyone could enjoy the right in the same way and to the same extent. Nevertheless, this change alone is not enough, it is necessary to introduce rights-based regulations and procedures and not to pursue non-asylum seeker policies; in summary, lifting the geographical limitation should also be supported by other relevant means. Additionally, attention was drawn to the importance of the fact that lifting the limitation should not only stay as an improvement on paper but also be put into practice within the shortest possible time for a concrete difference.

Keywords

the right to asylum, refugee, asylum seeker, geographical limitation, Hungary, Principality of Monaco, Republic of Türkiye

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ADAMA	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
TABLolar DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: SIĞINMA HAKKININ TEORİDEKİ GÖRÜNÜMÜ.....	4
1.1. BİR KAVRAM OLARAK SIĞINMA	4
1.2. BİR HAK OLARAK SIĞINMA HAKKI.....	5
1.3. BİR İNSAN HAKKI OLARAK SIĞINMA HAKKI	7
1.4. SIĞINMA HAKKININ ÖZNESİ: MÜLTECİ? SIĞINMACI? GÖÇMEN? MİSAFİR?	10
2. BÖLÜM: SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ GÖRÜNÜMÜ	13
2.1. SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ GENEL GÖRÜNÜMÜ	13
2.2. SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ ÖZEL GÖRÜNÜMÜ: COĞRAFİ KISITLAMA.....	16
2.2.1 Sığınma Hakkının Macaristan Pratiğindeki Görünümü.....	22
2.2.1.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Dönemdeki Görünümü.....	27
2.2.1.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesinden Sonraki Görünümü.....	30
2.2.1.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Macaristan'daki Sığınma Hakkına Etkisi.....	35
2.2.2. Sığınma Hakkının Monako Prensiği Pratiğindeki Görünümü.....	38

2.2.2.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Dönemdeki Görünümü.....	40
2.2.2.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesinden Sonraki Görünümü.....	44
2.2.2.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Monako Prenslığı'ndeki Sığınma Hakkına Etkisi	44
2.2.3. Sığınma Hakkının Türkiye Cumhuriyeti Pratiğindeki Görünümü	45
2.2.3.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Bu Dönemdeki Görünümü.....	51
2.2.3.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesi Halinde Muhtemel Görünümü.....	53
2.2.3.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Sığınma Hakkına Etkisi	58
SONUÇ.....	61
KAYNAKÇA	64
EK 1. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN CENEVRE SÖZLEŞMESİ	84
EK 2. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN 1967 PROTOKOLÜ.....	107
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	110
EK 4. ETİK KURUL MUAFİYETİ FORMU	112
ÖZ GEÇMİŞ.....	114

KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

ABÖ Sözleşmesi: Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

GİB: Göç İdaresi Başkanlığı

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi

1967 tarihli New York Protokolü: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. 2000 ile 2009 seneleri arasında Malta'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları..	24
Tablo 2. 2009 ile 2018 seneleri arasında Malta'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları..	25
Tablo 3. 2018 ile 2022 seneleri arasında Malta'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları..	26
Tablo 4. 1997 ile 2004 seneleri arasında Macaristan'daki sığınma başvuruları ve hukuki statü tanınma sayıları.....	33
Tablo 5. 2000 ile 2009 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları.....	33
Tablo 6. 2009 ile 2018 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları.....	34
Tablo 7. 2018 ile 2022 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları.....	34
Tablo 8. 1960 ile 2020 seneleri arasında Monako'daki göçmen sayıları.....	41
Tablo 9. 2005 ile 2023 seneleri arasında Türkiye'de yakalanan düzensiz göçmen sayıları.....	54

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kongo Cumhuriyeti'nin Haritası	20
Şekil 2. Madagaskar Cumhuriyeti'nin Haritası	21
Şekil 3. Malta'nın Haritası	23
Şekil 4. Macaristan'ın Haritası	26
Şekil 5. Monako Prenslığı'nin Haritası.....	38
Şekil 6. Türkiye Cumhuriyeti'nin Haritası	45

GİRİŞ

Uluslararası hukukun temel amacının insan haklarını korumak olduğu bir gerçektir (Çalık, 2015, s. 119) ve tarihsel olarak insan haklarını koruma alanındaki uluslararası çabalar, sığınmacıların korunmasıyla ilgili çabalarla başlamıştır (Peker, 2001, s. 13). Birinci Dünya Savaşı'nın ardından herhangi bir ülkenin korumasına ulaşamayan kitlelerin söz konusu olmasıyla Milletler Cemiyeti tarafından 1938 senesinde Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik kurulmuş, fakat sığınmacıların korunmasına ilişkin stabil bir sistem oturtulamadığından İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da meydana gelen nüfus hareketliliği, sığınmacı sorununu yeniden uluslararası kamuoyunun gündemine getirmiştir. Bu doğrultuda, sığınmacıların korunması adına 1948 senesinde ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sığınma hakkı bir insan hakkı olarak düzenlenmiş¹, 1950 senesinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuş, 1951 senesinde Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi hazırlanmış ve sözleşme 1954 senesinde yürürlüğe girmiş, on üç sene sonra ise Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü hazırlanmıştır. Sığınmacıların korunması adına atılan adımlar yalnızca sayılanlarla sınırlı kalmamış, ilerleyen süreçte değişik coğrafyalar kimi zaman birbiriyle oldukça paralel kimi zaman da bir o kadar zıt birçok pratiğe tanıklık etmiştir. Uygulamada ulusal aktör olan devlet devreye girdiği için her ülkede farklılıklar görmek mümkün olmuştur (Bulut ve Akın, 2020, s. 36).

Çalışma, günümüzde bir insan hakkı olduğu üzerinde mutabık olunan sığınma hakkının değişik coğrafyalardaki farklı görünümüne işaret etmektedir. Değişik coğrafyalardaki farklı görünümün esas sebeplerinden birisinin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nden kaynaklanan coğrafi kısıtlama uygulaması olması ve sığınmacılar için neredeyse hayati önem taşıyan bu uygulamanın akademik araştırmalarda başlıca rolü edinememiş olması, çalışmanın çıkış noktası olmuştur. Coğrafi kısıtlama tecrübesi olan ülkeler Kongo Cumhuriyeti, Madagaskar Cumhuriyeti, Malta, Macaristan, Monako Prensiği ve Türkiye Cumhuriyeti iken konuyla ilgili az sayıdaki mevcut çalışmaların neredeyse tamamı Türkiye pratiğine eğilmiştir. Çalışmanın amacı bahsi geçen uygulamayı ve

¹ “Madde 14: (1) Herkes zulüm karşısında başka memleketlerden mülteci olarak kabulü talep etmek ve memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.”

uygulamanın bir insan hakkı olan sığınma hakkına etkisini yalnızca Türkiye pratiği üzerinden değil, daha kapsamlı ve karşılaştırılmalı olarak analiz etmektir. Çalışmanın başında bu sayılı altı ülke pratiği incelenmek üzere yola çıkılmıştır. Fakat Kongo ve Madagaskar özelinde konuyla ilgili herhangi bir rapor, araştırma veya haber bulunmadığından ve Malta özelinde de oldukça kısıtlı bir kaynak söz konusu olduğundan çalışmanın içeriği daraltılmak durumunda kalmış, bu ülkelere dair genel hatlarıyla değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın devam sürecinde Monako, coğrafi kısıtlamayı kaldırma kararı almıştır. Buna rağmen, daha kapsamlı ve karşılaştırılmalı bir analiz için, son olarak, hâlihazırda coğrafi kısıtlama uygulamasını haiz olan Türkiye'nin yanı sıra, coğrafi kısıtlama uygulamasını seneler önce sona erdirmiş olan Macaristan ve yakın zamanda sona erdirmiş olan Monako pratikleri çalışmanın içeriğine dâhil edilmiştir. Bu sayede coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasının Türkiye açısından nasıl sonuçlar doğurabileceğine dair fikir sahibi olmak amaçlanmıştır. Söz konusu değerlendirmeler ve analizler ise Macaristan'a, Monako'ya ve Türkiye'ye dair yasal mevzuatın, ülke raporlarının, resmî ve gayriresmî verilerin, haberlerin ve benzer her türlü yazılı metnin taranması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Coğrafi kısıtlama² uygulaması, akademi ve medya başta olmak üzere ilgili alanlarda coğrafi sınırlama ve coğrafi çekince gibi farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Uluslararası hukuk alanında çekince, tarafların antlaşma hükümlerinin yasal etkilerini değiştirmesine veya hariç tutmasına hizmet eden (Chow, 2017, s. 335) tek taraflı bir beyan niteliğindedir. İlerideki bölümlerde detaylı biçimde işleneceği üzere, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nden kaynaklanan coğrafi kısıtlama, hukuki terim olan çekince ile örtüşmemektedir. Zira 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi kaleme alınırken taraf devletlere konuyla ilgili seçimlik hak tanır nitelikte bir düzenleme getirilmiştir. Ek olarak, bu üç kelimenin Türk Dil Kurumu Sözlüğündeki ilk anlamlarına bakıldığında da kısıtlamanın “*Önceden verilmiş olan hak ve hürriyetlerin sınırlarını daraltmak*”, sınırlamanın “*Sınırını çizmek, sınırını belirtmek veya belirlemek*” ve çekinmenin “*Saygı, korku,*

² İngilizcesi için bkz. “geographical limitation”

utanma vb. duygularla bir şeyi yapmak istememek, kaçınmak” şeklinde tanımlanmasından hareketle, çalışmanın ruhunu ve varmak istediği noktayı en sağlıklı biçimde yansıtmayı açısından özellikle “kısıtlama” kelimesinin kullanımı uygun görülmüştür.

Çalışmada sığınma ile kastedilen yalnızca *ülkesel sığınma* olup *ülke dışı sığınma* konu dışı bırakılmıştır.³ Her ne kadar sığınma kavramı ile oldukça özdeşleştirilen *zorunlu göç*⁴ kavramının alanda kullanımı, sığınmacının özellikli ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların çözümü için gerekli dikkat ve özeni gölgede bırakacağı endişesiyle, BMMYK tarafından tercih edilmese de bu kavrama çalışma boyunca özellikle yer verilmiştir. Zira buradaki zorunluluk vurgusunun sığınmacı nosyonunun layığıyla anlaşılmasına hizmet edeceği düşünülmüştür.

Son olarak, çalışmanın devamında ayrıntılı olarak irdelenecek olmakla birlikte, sığınma hakkı öznesi kişi için şemsiye kavram olan “sığınmacı” kelimesinin kullanımı tercih edilmiştir.

³ Ülkesel sığınmada kişi sığınacağı devletin ülke topraklarına fiziken erişmiştir. Ülke dışı sığınmada ise kişi sığınacağı devletin ülke toprakları dışında bulunan diplomasi temsilciliklerinde, konsolosluk binalarında, uçaklarında ya da askeri kamplarında sığınma başvurusunda bulunmaktadır.

⁴ Zorunlu göç yasal bir kavram olmamakla birlikte, esasında -uluslararası sınırları aşarak veya ülkeleri içinde- yerinden edilme veya istek dışı yer değiştirmenin birçok çeşidini kapsayan genel, çerçevesi belirlenmemiş bir terim olup çevre felaketleri, çatışma, kıtlık veya geniş ölçekli kalkınma projeleri sebebiyle yerlerinden edilme hallerine değinmek için kullanılmaktadır (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği [BMMYK], 2016, s. 1).

1. BÖLÜM

SIĞINMA HAKKININ TEORİDEKİ GÖRÜNÜMÜ

1.1. BİR KAVRAM OLARAK SIĞINMA

En yalın anlamıyla insanların güvenli ve korunaklı bir fiziki alana ulaşma çabası olarak nitelendirebileceğimiz sığınma, çok eski dönemlerden beri var olagelen bir kavramdır ve dönemden döneme farklı eğilimler gözlemlense de sığınma olgusunun varlığı hep kabul görmüştür (Sütlüoğlu, 2021, s. 9). Kavramın fiil hali Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “*Tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek*” şeklinde tanımlanmışken ve hayatta kalmanın ve güvende hissetmenin temel insani içgüdüleri olduğu yadsınamazken sığınmanın hemen hemen her dönemde kabul görmesi, elbette şaşırtıcı değildir.

Tarihsel sürecine bakıldığında, sığınmanın geçmişte daha çok dini bir tını taşıdığı görülmektedir. Zira mabet, kilise gibi ibadet mekanları kutsal kabul edildiğinden bahsi geçen mekanlara sığınanları incitmek veya onlara karşı zor kullanmak, bu mekanların kutsallığına saygı duymamakla eş değer tutulmuştur. Böylece sığınmacılar, kutsal mekânların dokunulmazlığından faydalanmıştır (Konyalı, 2021, s. 25). Günümüze gelindiğinde ise sığınma kavramı başka bir düzleme kaymış ve sığınma özellikle savaş ve silahlı çatışma dönemlerindeki hak ihlallerinden kaynaklı insan hareketliliği anlamına evrilmiştir.

Uluslararası hukukta herhangi bir tanımla yapılmayan sığınma kavramı, aslında devletlerin egemenlik alanlarındaki sığınmacılara sağladığı korumayı ifade eden bir semsiye kavramdır (Çalık, 2015, s. 124). Bahsi geçen korumanın kapsamı bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak açıklanacak olmakla birlikte, sığınmanın sorumlulukların ifası halinde sığınana barınma ve korunma imkânı sağlayan bir kurum (Konyalı, 2021, s. 84) niteliğinde olduğunu akılda tutmak faydalı olacaktır.

Günümüzdeki anlamıyla sığınma kavramına ilişkin ilk uluslararası düzenlemelerin Milletler Cemiyeti Dönemi'nde yapıldığını görmekteyiz. Zira Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yerinden edilen, siyasi sınırların değişmesi neticesinde vatansız kalan ve dolayısıyla herhangi bir ülkenin korumasına ulaşamayan kitlelerin söz konusu olmasıyla uluslararası kamuoyu ilk defa bu denli yoğun sığınma başvurusuyla karşı karşıya kalmıştır. Birçok sivil toplum örgütünün de çabasıyla Milletler Cemiyeti, bahsi geçen yoğun sığınma başvurularının özellikle Avrupa kıtasında yarattığı gerilimle ve sınır dışı etme gibi olası haksız uygulamalarla başa çıkabilmek adına, 1921 senesinde Rus Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik Ofisi'ni⁵, akabinde Nansen Uluslararası Mülteciler Ofisi'ni⁶ ve 1933 senesinde Almanya'dan Gelen Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik'i⁷ kurmuştur. Son olarak, Milletler Cemiyeti'nin 1938 senesinde kurduğu Mülteciler İçin Yüksek Komiserlik ile tüm çalışmalar aynı çatı altında toplanmış ve Komiserlik'in faaliyetleri 1946 senesine gelindiğinde sona ermiştir. Bu dönemde her ne kadar sığınmaya ve sığınmacıların korunmasına ilişkin stabil bir sistem oturtulamamış olsa da ilk uluslararası sığınmacı kuruluşlarının kurulması, İkinci Dünya Savaşı ertesinde oluşturulan küresel sığınmacı rejimi için önemli bir altyapı sağlamıştır (Betts ve diğerleri, 2017, s. 29).

Devam eden tarihsel süreçte ise sığınma kavramını ve kavramın öznesi sığınmacıyı kontrol altında tutulması gereken bir durum ve kişi olarak algılama eğilimi bir kenara bırakılarak bunun yerine günümüzde de geçerliliğini koruyan hak odaklı yaklaşım benimsenmeye başlanmıştır.

1.2. BİR HAK OLARAK SIĞINMA HAKKI

Bir hak olarak sığınma hakkından bahsetmeden önce, sistematik olarak ilerlemek adına, ilk olarak hakkın ne olduğunu incelemek yerinde olacaktır.

⁵ İngilizcesi için bkz. "The Office of the High Commissioner for Russian Refugees"

⁶ İngilizcesi için bkz. "The Nansen International Office for Refugees"

⁷ İngilizcesi için bkz. "High Commissioner for Refugees coming from Germany"

Hak kavramı hukuk alanında “*kişilerin hukuk düzeni tarafından tanınan ve korunan menfaatleri*” (Gözler, 2014, s. 396) şeklinde tanımlanırken felsefe alanında “*insan olan herkese borçlu olunan bir muameleye -kişilerin görmesi gereken bir muameleye olduğu kadar, kişilerin başka kişilere göstermesi gereken bir muameleye- ilişkin bir talep*” (Kuçuradi, 2018, s. 116-117) şeklinde betimlenmektedir. Görüldüğü üzere, hak kavramının ilgili tüm disiplinlerin üzerinde mutabık olduğu bir tanımı yoktur. Üzerinde mutabık olunan bir tanımı olmasa dahi ilgili tüm disiplinlerce yapılan tanımlamalar, hakkın genel çerçeve hatlarının çizilmesi için yeterlidir.

Hak kavramının genel çerçeve hatlarını akılda tutmak suretiyle sığınma hakkı kapsamlı olarak şu şekilde tanımlanabilir: “*yaşam hakkı ve özgürlük ve güvenlik hakkı başta olmak üzere vazgeçilmez temel hakların korunması üzerine kurulmuş bir yapı*” (Konyalı, 2021, s. 197). Görüldüğü üzere, sığınmanın kendisi bir hak olmanın ötesinde yapısal olarak da diğer birçok hak ile ilintilidir.

Daha derine inecek olursak sığınma hakkı, tabiiyetinde bulunduğu ya da ikamet ettiği devletteki baskılardan dolayı kaçan yabancı gerçek kişilerin farklı bir ülkeye girmesine ve o ülkede kalmasına izin verilmesi talebini ifade etmektedir. Sığınma hakkı, her şeyden önce, kişinin bedensel ve zihinsel bütünlüğünü koruma talebinin gereğidir (Peker, 2001, s. 12), ancak yalnızca bununla sınırlı olmayıp aynı zamanda insan olmanın getirdiği birtakım ihtiyaçların giderilmesi zorunluluğunu da kapsamaktadır. Diğer bir deyişle, sığınma hakkı güvenliğe ek olarak aynı zamanda barınma, beslenme, sağlık ve eğitim gibi insani ihtiyaçların karşılanması talebini içermektedir. Sığınma hakkı sığınılan ülkenin insani bir yaşam olanağı sağlaması üzerine kurulu olup (Konyalı, 2021, s. 90) insan onuruna⁸ yaraşır asgari standartları garanti etmesi yükümlülüğünün bir ifadesidir.

Tam bu noktada, sığınma hakkına sığınılan ülke ve uluslararası toplum üzerinden yaklaşmak faydalı olacaktır. Sığınma hakkının tesisi yalnızca hak talebinde bulunan sığınmacıyı değil, o sığınmacının sığındığı ülke devletini ve halkını ve o ülkenin bir

⁸ İngilizcesi için bkz. “human dignity”: İnsanın nesnel değerinin öznel karşılığı (Kuçuradi, 2018, s. 72) ve yalnızca insan olmaktan ötürü kıymet ve saygı görmeyi hak ediş

parçası olduğu uluslararası toplumu da ilgilendirmektedir. Zira bir sığınmacıya hukuki statü tanındığı ve dolayısıyla o sığınmacı sığınma hakkından faydalanabildiği zaman, bu durum aslında yalnızca o sığınmacı için değil tek tek her bir birey için kazanım teşkil etmektedir. Nitekim o sığınmacının sığınma başvurusunda bulunduğu ülke vatandaşının veya uluslararası toplumu oluşturan herhangi bir kişinin kendisinin de bir gün aynı korumaya ihtiyaç duymayacağının güvencesi yoktur, özellikle de her gün yeni iç çatışmaların meydana geldiği ve şiddet olaylarının tekrarlandığı günümüz dünyasında.

Bakıldığında sığınma hakkının çekirdeği, insan hakları hâlihazırda ihlal edilmiş olanların ve hakları (ilk defa ya da yeniden) ihlal edilme tehlikesiyle karşı karşıya olanların ihtiyaç duyduğu korumaya ulaşmasından ibarettir. Dolayısıyla sığınma hakkı ve insan hakları arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur (Konyalı, 2021, s. 157). Temel haklarla olduğu kadar temel insan haklarıyla da bu derece ilintiliyken sığınmanın kendisinin bir insan hakkı olarak kabul görüyor olması tesadüf değildir.

1.3. BİR İNSAN HAKKI OLARAK SIĞINMA HAKKI

Bir önceki bölümde olduğu gibi, yine sistematik olarak ilerlemek adına, bir insan hakkı olarak sığınma hakkından bahsetmeden önce insan hakkının ne olduğunu incelemek yerinde olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ön plana çıkmaya başlayan insan hakları, yüzyılın sonlarına doğru moda haline gelmiştir (Kuçuradi, 2018, s. 55) ve günümüzde de bu popülerliğini korumaktadır. Bir prestij unsuru haline evirilen insan haklarıyla ilişkilendirilme durumu, devletleri anayasalarında insan haklarından bahsetmeye dahi itmiştir. Fransa'nın hâlihazırda geçerli olan Anayasası'nın giriş bölümünde Fransız halkının insan haklarına bağlılığını ciddiyetle ilan ettiğini ifade eden bir ibare bulunmaktadır. Almanya'nın yürürlükte olan Anayasası'nın 1. Maddesinde ise Alman milletin dokunulmaz ve devredilmez insan haklarını, yeryüzünde her insan topluluğunun, barışın ve adaletin temeli olarak kabul ettiği düzenlemesi mevcuttur. Benzer şekilde, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 2'de de Türkiye

Cumhuriyeti'nin insan haklarına saygılı bir devlet olduğu ifade edilmektedir.

Anayasalarda dahi kendine yer edinmiş insan hakları birçok disiplin tarafından farklı şekilde tanımlanagelmektedir. Hukuk alanında “*hukukça tanınmış ve güvencelenmiş beşeri ayrıcalıklar*” (Kaboğlu, 2013, s. 13) ve “*hiç kimsenin karşı çıkamayacağı ve sonuna kadar desteklemek durumunda olduğu en üst düzeydeki hukuksal değerler*” (Çeçen, 2013, s. 809) gibi farklı tanımlara sahip olan insan hakları, felsefe alanında ise “*kişi açısından bakıldığında etkin ve edilgin anlamda etik muamele ilkeleri ya da normları ve devlet açısından bakıldığında bu muameleyi mümkün kılan koşulları dile getiren normlar*” (Kuçuradi, 2018, s. 60-61) olarak betimlenmektedir.

Hukuk, felsefe gibi birçok disipline temas eden insan haklarının bu kadar özel olmasının sebebi, güç ilişkileri veya sosyal konum farklılıklarından ötürü kontrol sağlayamayan veya çok az sağlayabilen insanları etkileyebilecek tasarruf haklarında seçeneklere sahip aktörlere ve durumlara karşı hak iddiaları olmasıdır (Lutz-Bachmann ve Nascimento, 2016, s. 93). Sığınmacı da güç ilişkileri itibarıyla sığındığı ülkenin vatandaşına göre sosyal anlamda daha dezavantajlı konumda olduğundan ihtiyaç duyduğu korumaya ulaşmak için sığınma hakkı iddiasını öne sürmektedir ki işaret edilen bu tablo, sığınma hakkının bir insan hakkı olduğunu bir defa daha doğrulamaktadır.

Milletler Cemiyeti döneminin ardından sığınmaya hak odaklı yaklaşılmaya başlandığından ve sığınma hakkının bir insan hakkı olarak kabul görmesinde İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin büyük önem taşıdığından çalışmanın önceki bölümlerinde bahsedilmiştir. İHEB Madde 14 metninin incelenmesi ile sığınma hakkının çerçevesinin “*mülteci olarak kabulü talep etmek*” ve “*mülteci muamelesi görmek*” şeklinde çizildiği göze çarpmaktadır. Diğer bir deyişle, İHEB'de sığınma hakkına yalnızca hak öznesi olan sığınmacı üzerinden yaklaşılmış, buna karşın sığınma hakkından faydalanılması için ilgili mekanizmaları işletecek olan devletlerin konuyla ilgili yetki veya yükümlülüklerine dair herhangi bir düzenleme getirilmemiştir.

Sığınma hakkına yalnızca hak öznesi olan sığınmacı üzerinden yaklaşan İHEB'den üç

sene sonra, Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde ise sığınma hakkına devlet üzerinden yaklaşımıştır. Özetlemek gerekirse, İHEB bireyin sığınma arama hakkını, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ise devletin sığınma hakkı tanıma yetkisini hüküm altına almıştır (Konyalı, 2021, s. 100).

Her ne kadar devlet üzerinden yaklaşmış olsa da 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi, İHEB'in izinden giderek, sığınmayı hak odaklı şekilde ele almayı sürdürmüştür. Bu doğrultuda 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi sığınmacıların temel hak ve hürriyetlerini daha etkili bir şekilde kullanmalarını sağlamayı, bütün devletlerin sığınmacı sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul etmelerini, sığınmacı sorununun devletler arasında gerginliğe yol açmasını önlemeyi amaçlamıştır (Bulut ve Akın, 2020, s. 145).

İnsan hakları konulu önemli uluslararası metinlerden bir diğeri olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve ek Protokollerinde sığınma hakkı ayrıca bir insan hakkı olarak düzenlenmese de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 3. Maddesini⁹ sığınma hakkı çerçevesinde de değerlendirmekte ve içtihatlarını bu yönde oluşturmaktadır (Çalık, 2015, s. 140). Görüldüğü üzere sığınma hakkının bir insan hakkı olduğu tartışmasızdır. Dolayısıyla sığınma hakkını odak kabul eden mülteci hukukunun ihlalini de bir insan hakkı ihlaliyle eş değer nitelikte (Bulut ve Akın, 2020, s. 158) kabul etmek gerekmektedir.

Sığınma hakkının bu özelliği, günümüz insan hakları hukukunun bu alanda getirdiği yükümlülüklerin mutlak ve evrensel olarak yorumlanmasını da beraberinde getirmektedir. Diğer bir deyişle, mevcut hukuksal düzenlemelerin bu hakka kısıtlama fırsatları tanınması, insan hakları fikri açısından - günümüz koşullarında biçimsel bir meşruiyeti olsa da - meşru değildir (Peker, 2001, s. 12). Bunun yanı sıra yer yer bir insan hakkı olduğu göz ardı edilen sığınma hakkının devletlerin istek duymaları halinde üstlenebilecekleri hayır temelli bir görev olarak algılandığı da görülmektedir. Durum böyle olunca sığınma hakkına ve hukuki statü tanınmasına ilişkin getirilen düzenlemeler

⁹ “Madde 3: Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”

hak temelli olmamakta; sonuç itibarıyla koruma altına alınmaya ihtiyacı olan pek çok kişi keyfiyete dayalı senaryolarla karşı karşıya kalmaktadır. Bugün çoğu devletin pratiğinde sığınmacı, sınırları içinde bulunduğu devlet tarafından insan onuruna uygun muamele görmesi güvence altına alınması gereken kişi değil, birtakım hakların “bahşedilmesi”/“bahşedilmemesi” mevzubahis olan yabancıdır (Peker, 2001, s. 15). Bu tarz tutum ve yaklaşımlar, sığınma hakkının uygulamadaki etkililiğine oldukça zarar vermekte, hatta zaman zaman hakkı faydalanılamaz duruma getirmektedir.

1.4. SIĞINMA HAKKININ ÖZNESİ: MÜLTECİ? SIĞINMACI? GÖÇMEN? MİSAFİR?

Akademi ve medya başta olmak üzere ilgili alanlarda, bir insan hakkı olan sığınma hakkının öznesinin farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir: mülteci, sığınmacı, göçmen, misafir...¹⁰ Sığınma hakkının öznesi dendiğinde, göç alanında tercih edilen ve kullanımı daha uygun görülen kavramlar sığınmacı ve mülteci'dir. Bu iki kavram temelde aynı kişiye işaret etmektedir: uluslararası mevzuatta sayılan sebepten/sebeplerden ötürü zulme uğramaktan korku duyan veya insanlık dışı muameleye maruz kalmış/maruz kalma riski söz konusu olan kişi.

Mülteci ve sığınmacı her ne kadar aynı kişiye işaret etse de doktrinde sığınma hakkının sonucu olarak mülteci olma, hukuki statünün kazanılmasına; sığınmacı olma ise hukuki statünün kazanılmasından ziyade fiilî ve uzun sürmeyecek bir barınma durumuna tekabül etmektedir (Odman'dan aktaran Özcan, 2005, s. 22). Diğer bir deyişle, sığınmacı mülteci olmanın bekleme odasıdır (Bulut ve Akın, 2020, s. 153). Yine de mülteci ve sığınmacı gibi teknik kavramsal ayrıştırmaların insan hakları kuramı bakımından kabul edilemez nitelikte olduğunu (Bozbeyoğlu, 2015, s. 63) her zaman akılda tutmakta fayda vardır. Zira hak öznesi temelli ayrıştırmalara odaklanmak, ilginin

¹⁰ Euronews Türkçe'nin 5 Ocak 2019 tarihli “Nefret söylemi çıkmazında Suriyeli sığınmacılar” başlıklı haberi, NTV'nin 22 Mayıs 2023 tarihli ve “Bakan Çavuşoğlu: Suriyeli göçmenlerin tamamını göndereceğiz dersek doğru olmaz” başlıklı haberi ve Anadolu Ajansı'nın 17 Nisan 2016 tarihli ve “Ülkemiz yaklaşık 2 milyon 700 bin Suriyeli misafiri barındırıyor” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

asıl mesele olan sığınmacının korunması ihtiyacından uzaklaşmasına sebebiyet verebilmektedir.

Sığınma hakkının öznesinden bahsederken mülteci veya sığınmacı yerine göçmen kavramının kullanılması, hak öznesinin ihtiyacı olan özel yasal korumaya yönelmesi gereken dikkatin dağılmasına yol açmaktadır. Ek olarak, söz konusu kavram kargaşası, sığınmacıya ve sığınma hakkına verilmesi gereken kamuoyu desteğini de ayrıca zedelemektedir. Bu sebepten ötürü, bahsi geçen kavramlar arasındaki büyük farka tam bu noktada işaret etmek yerinde olacaktır. Sığınmacı (veya mülteci) kavramında zulme uğramaktan duyulan korku öne çıkmakta olup zulme uğramaktan veya insanlık dışı muameleye maruz kalmaktan kaynaklı can güvenliği endişesiyle menşe ülkesinden¹¹ ayrılmak durumunda kalan kişiden sığınacağı ülkeye yasal yollardan giriş yapmasını beklemek, sığınmacı nosyonuna aykırıdır. Nitekim uygulamada da sığınmacıların sığınma başvurusunda bulunacağı ülkeye çoğunlukla yasa dışı yollardan giriş yaptığı görülmektedir. Sığınmacı ve göçmen arasındaki fark da esasında burada ortaya çıkmaktadır. Göçmen ekonomik, dini, akademik vb. nedenlerle ülkesinden ayrılıp yerleşmek amacıyla başka bir ülkeye giden kişidir. Dolayısıyla sığınmacı için can güvenliği endişesi söz konusuysa göçmen için böyle bir endişenin varlığı olmazsa olmaz değildir.

Misafir kavramının kullanımı ise özellikle son dönemdeki Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylardan kaynaklı Türkiye’ye sığınan kişiler için siyasi liderler tarafından tercih edilmekte¹² ve bu kavram medya kanalları aracılığıyla da sık sık tekrarlanmaktadır. Her ne kadar sık sık tekrarlanan bir kavram olsa da misafir kelimesinin göç alanında ve ulusal ve uluslararası mevzuatta geçerliliği bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, sığınma hakkının öznesi için misafir kavramının kullanımının uygun olmadığına altını önemle çizmek gerekmektedir.

¹¹ İngilizcesi için bkz. “country of origin”: Düzenli ya da düzensiz göç akınlarının kaynağı durumundaki ülke

¹² Türkiye Cumhurbaşkanının 23 Haziran 2017 tarihli ve “Akçakale, Suriyeli misafirlere ensar olmuş bir ilçemizdir” başlıklı halka seslenişi ve Kocaeli Barış Gazetesi’nin Zafer Partisi Kocaeli İl Başkanının “Suriyeliler için misafirlik bitti” açıklamasını içeren 26 Ekim 2021 tarihli haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli New York Protokolü’nde sözü edilmeyen fakat yine özellikle son dönemde sık sık gündeme gelen bir kavrama da bu bölümde ayrıca değinmekte fayda vardır: *iklim mültecisi*¹³. İklim değişiklikleri veya doğal afetler sebebiyle menşe ülkesinden ayrılmak durumunda kalıp başka bir ülkeye sığınan kişiye işaret eden bu kavram, *düzensiz göç*¹⁴ alanında görece yenidir. İklim mültecisinden hem 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde hem de 1967 tarihli New York Protokolü’nde söz edilmemesinin sebebi ise sığınmacı ve sığınma rejiminin ortaya çıktığı dönemlerde iklim değişikliğinin etkilerinin hissedilmemesi ve buna bağlı göçlerin yaşanmamasıdır (Yücel, 2020, s. 52). İklim mültecisinin sığınma hakkından faydalanıp faydalanamayacağı konusunda tartışmalar devam etmekte ise de faydalanması gerektiğini savunanlar buradaki zorunlu göçün esas sebebinin “doğal zulüm”e ve doğal zulüm kaynaklı haklı korkuya dayandığını (Yücel, 2020, s. 58) ileri sürmektedir. Türkiye pratiğine bakıldığında, iklim mültecisinin mevcut ulusal ve uluslararası mevzuatta düzenlenmemiş olmasından ötürü sığınma hakkından faydalanamayacağını, fakat Cumhurbaşkanı¹⁵ tarafından karar alınması kaydıyla, YUKK Madde 91¹⁶ ile Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında iklim mültecisine geçici koruma sağlanabileceğini (Ekşi, 2016, s. 55) ifade edenler bulunmaktadır.

İklim mültecisinin giderek daha da önem kazanmasıyla ilerleyen süreçte sığınma hakkının öznesi olup olmadığı tartışmasında mutabakat sağlanacağı, bu doğrultuda konu hakkında düzenleme getirileceği ve böylece iklim mültecisinin de arzu ettiği korumaya ulaşacağı temenni edilmektedir.

¹³ İngilizcesi için bkz. “climate refugee/environmental refugee”

¹⁴ Düzensiz göç, bir kişinin

- a) yasal olmayan yollarla bir ülkeye girmesi ya da yasa dışı bir durumda ülkeyi terk etmesi,
- b) yasal olarak geldiği bir ülkeyi yasal olarak öngörülen sürede terk etmeyip yasal izin olmaksızın kalmaya devam etmesi ya da orada çalışması,
- c) sahte ya da tahrif edilmiş belgelerle seyahat ederek bir ülkeye giriş/çıkış yapmasıdır (Bulut ve Akın, 2020, s. 75).

¹⁵ Atıf yapılan kaynakta karar alacak merci Bakanlar Kurulu olarak belirtilmiş olmakla birlikte, Türkiye 2018 senesi itibarıyla Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçtiğinden ve dolayısıyla yürütmenin başı artık Cumhurbaşkanı olduğundan karar alacak merci Cumhurbaşkanı olarak düzeltilmiştir.

¹⁶ “Madde 91: (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Cumhurbaşkanı tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

2. BÖLÜM

SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ GÖRÜNÜMÜ

2.1. SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ GENEL GÖRÜNÜMÜ

Çalışmanın başında ifade edildiği üzere, 1948 senesinde ilan edilen İHEB’de sığınma hakkının bir insan hakkı olarak düzenlenmiş olması, sığınma hakkına ilişkin uluslararası alanda atılan en önemli adımlardan birisidir. 1950 senesinde Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin kurulması ise sığınma hakkına ilişkin uluslararası alanda atılan önemli adımlardan bir diğeridir. BMMYK’nin görevleri iki aşamalı olarak öngörülmüştür: birinci aşamada uluslararası alanda sığınmacılara hukuki koruma sağlanması, ikinci aşamada ise hükümetlere maddi yardımlar yaparak sığınmacıların gönüllü olarak ülkelerine dönmelerinin sağlanması ve içinde bulundukları yeni topluma uyum sağlamalarına yardımcı olunması (Çalık, 2015, s. 129). Alanında aktif olarak faaliyet göstermesine karşın BMMYK’nin bu görevlerini ne kadar etkili bir şekilde gerçekleştirebildiği tartışmalıdır. Zira Avrupa Birliği, BMMYK’nin en büyük fon sağlayıcılarından birisidir (Çalık, 2015, s. 130) ve dolayısıyla Komiserlik olası bir problemde sığınmacının hakları yerine, kendisiyle o devlet arasındaki ilişkinin zedelenmemesini esas almak durumunda kalmaktadır. Bu noktada da ne o devlete ödevlerini hatırlatabilmekte ne de yaşanan ciddi hak ihlallerinde sığınmacıyı sahiplenici bir tutum takınabilmektedir (Peker, 2001, s. 80).

Sığınma hakkına ilişkin uluslararası alanda atılan en köklü iki adımdan ilki, bu alana ilişkin en önemli metinlerden olan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’dir. Sözleşme “mülteci kavramı” ve “mülteci hukuku” nezdinde konuya uluslararası bir bakış açısı getirmiş, mülteci hukuki statüsüne de genel kabul gören asgari bir ölçüt kazandırmıştır (Göç Araştırmaları Derneği [GAR], 2021, s. 10). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde mülteci “1 Ocak 1951’den evvel cereyan eden hadiseler neticesinde ve ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden

takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemeyen veya mezkur korkuya binaen istifade etmek istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bahis konusu hadiseler neticesinde evvelce mutaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemeyen veya mezkur korkuya binaen dönmek istemeyen şahıs” şeklinde tanımlanmıştır. Mülteci tanımındaki mevcut tarih kısıtlamasının sebebi, İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ülkesini terk eden Avrupalıların ülkelerine dönmesinin amaçlanmasıdır (Bozbeyoğlu, 2015, s. 64). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi taraf devletlere tarih kısıtlamasının yanı sıra coğrafi kısıtlama getirebilmesi için de ayrıca imkân tanımıştır.¹⁷

İlerleyen süreçte mevcut tarih kısıtlaması ve coğrafi kısıtlama, sığınmacıların artarak devam eden korunma ihtiyacına cevap vermekte yetersiz kalınmasına yol açmıştır. Özellikle sömürge döneminin sona ermesi beraberinde birtakım çatışmaları da getirmiş ve 1 Ocak 1951 sonrası Afrika coğrafyasında meydana gelen olaylar sebebiyle birçok kişi, mevcut kısıtlamalardan dolayı, ihtiyaç duyduğu korumadan yararlanamamıştır. Öte yandan, Soğuk Savaş’ın yükselen çatışma dinamikleri ekseninde kapsam ve amaç itibarıyla Avrupa merkezli bir perspektif sunduğu gerekçesiyle, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi (özellikle gelişmekte olan ülkeler tarafından) eleştirilere de maruz kalmıştır (GAR, 2021, s. 9).

Bütün bu gelişmelerin ışığında, sığınmacıların artarak devam eden korunma ihtiyacını karşılamak üzerine, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olma şartı aranmadan, ülkelerin direkt taraf olabilecekleri (sığınma hakkına ilişkin uluslararası alanda atılan en köklü ikinci adım olan) ek bir protokol hazırlanmıştır: Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü.

¹⁷ “Madde 1: B. (1) İşbu Sözleşme bakımından madde 1, kısım (A) daki «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler» ibaresinin,

(a) «1 Ocak 1951 den evvel Avrupa'da cereyan eden hâdiseler» veya

(b) «1 Ocak 1951 den evvel Avrupa'da veya başka bir yerde cereyan eden hâdiseler»

Mânasında anlaşılacak ve her Âkîd Devlet bu Sözleşmeyi imzaladığı, tasdik ettiği veya iltihak eylediği sırada bu Sözleşmeye göre taahhüdettiği vecibeler bakımından bu ibarenin şümulünü belirten bir beyanda bulunacaktır.

(2) (a) şıkkını kabul eden her Âkîd Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir tebliğle

(b) şıkkını kabul etmek suretiyle vecibelerini her zaman genişletebilir.”

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki tarih kısıtlaması, 1967 tarihli New York Protokolü ile kaldırılmış, fakat protokolün taraf devletlerin coğrafi kısıtlama uygulamasına ilişkin herhangi bir müdahalesi olmamıştır. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne taraf devletlerden Kongo Cumhuriyeti, Madagaskar Cumhuriyeti, Malta, Macaristan, Monako Prenslığı ve Türkiye Cumhuriyeti de bu doğrultuda coğrafi kısıtlama uygulamasını devam ettirmiştir. Bununla birlikte bu sayılı altı ülkeden ilerleyen dönemde değişikliğe giderek coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirenler olmuştur.

Sığınma hakkı, tüm bu uluslararası metinlerin yanı sıra çeşitli bölgesel metinlerle de güvence altına alınmıştır. Bahsi geçen bölgesel metinlerin içerisinde Afrika Birliği Örgütü tarafından 1969 senesinde kabul edilen Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme'nin yeri ise oldukça ayrıdır. Zira Kongo ve Madagaskar'ın da taraf olduğu ABÖ Sözleşmesi'nde mülteci için daha kapsayıcı bir tanımlama yapılmış¹⁸ ve genişletilmiş tanım uyarınca mültecinin maruz kaldığı zulüm aktörünün devlet olması koşulu ortadan kalkmış (Konyalı, 2021, s. 191), böylece Afrika kıtası özelinde sığınma hakkından faydalanabilme görece kolaylaştırılmıştır. Benzer şekilde, 1994 tarihli Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi'nde de tıpkı ABÖ Sözleşmesi'nde olduğu gibi daha kapsayıcı bir mülteci tanımı yapılarak doğal afet de sığınma sebepleri arasında sayılmıştır.¹⁹

Sığınma hakkının pratikteki özel görünümü olan coğrafi kısıtlama uygulamasının sebepleri ile sonuçları ve bahsi geçen uygulamanın sona erdirilmesi ve devam

¹⁸ “Madde 1: (2) "Mülteci" terimi aynı zamanda, kendi mense ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır.”

¹⁹ “Madde 1: Bu antlaşmanın kapsamı içindeki bir mülteci:

1. Vatandaşı olduğu ülke veya bir vatandaşlığa sahip değilse sürekli ikamet ettiği ülkenin dışında bulunan, ırkı, dini, etnik kökeni, milliyeti ya da belirli bir toplumsal gruba aidiyeti, ya da siyasi fikirleri nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlere dayalı bir korku duyan, ve ülkesinde korunma arayamayan ya da ülkesine geri dönemeyen, ya da korkusu nedeniyle koruma aramak veya dönmek istemeyen herhangi bir kimse.

2. Ülkesine yönelik savaş, işgal ya da yabancı denetimi, ya da ülkenin bütününde ya da bir bölümünde kamu düzeninin ciddi biçimde bozulmasıyla sonuçlanan doğal afet ya da yıkıcı olayların meydana gelmesi nedenleriyle, menşe ülke, yer veya daimi ikameti dışında bir ülkede sığınma aramak zorunda kalan herhangi bir kimse.”

ettirilmesi hususları ilerideki bölümlerde detaylı biçimde işlenmiştir.

2.2. SIĞINMA HAKKININ PRATİKTEKİ ÖZEL GÖRÜNÜMÜ: COĞRAFİ KISITLAMA

Bir önceki bölümde de ifade edildiği üzere, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi taraf devletlere tarih kısıtlamasının yanı sıra coğrafi kısıtlama getirebilmesi için imkân tanımıştır. Madde 1/B uyarınca taraf devletlerin Madde 1/A'daki “*1 Ocak 1951'den evvel Avrupa'da cereyan eden hadiseler*” ibaresini “*1 Ocak 1951'den evvel Avrupa'da cereyan eden hadiseler*” olarak mı yoksa “*1 Ocak 1951'den evvel Avrupa'da veya başka bir yerde cereyan eden hadiseler*” olarak mı kabul ettiklerini beyan etmeleri gerekmektedir. Madde 1'de mevcut bu seçimlik hak niteliğindeki düzenlemeyi anlamlandırabilmek adına 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin hazırlık aşaması atmosferini mercek altına almak yerinde olacaktır.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin hazırlığı İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme denk düşmekte olup hazırlık sürecinde devam etmekte olan Soğuk Savaş'ın da etkisiyle nüfus hareketlilikleri gündem teşkil etmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa kıtasında meydana getirdiği yıkımı onarma ve kaybolan istihdam gücünü karşılama ihtiyacı, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin hazırlık aşaması atmosferinin temel unsuru niteliğindedir. Bu açıdan bakıldığında, sayılı hususların tamamı Avrupa coğrafyasına ilişkin olduğundan Madde 1'deki seçimlik hak niteliğindeki bu düzenlemenin tesadüf olmadığı açık ve nettir. Dolayısıyla coğrafi kısıtlamanın “*1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin bir fabrika çıkışı gibi kendi içinden çıkan bir özelliği*” (GAR, 2021, s. 36) olduğunu dile getirmek yanlış olmayacaktır.

Bakıldığında, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne taraf devletler arasından yalnızca Kongo, Madagaskar, Malta, Macaristan, Monako ve Türkiye sözleşmeyi coğrafi kısıtlamada bulunarak imzalamıştır. Sayılı ülkelerden de yalnızca Madagaskar 1967 tarihli New York Protokolü'ne katılmamıştır.

Coğrafi kısıtlama uygulamasının ortaya çıkma nedenini anlayabilmek için Avrupa Birliği'nin genel anlamdaki göçe karşı değil özellikli olarak düzensiz göçe karşı tutumunu göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Zira AB, göçten ziyade düzensiz göçe ve kalifiye olmayan göçmene itiraz etmektedir. Nitekim AB bir yandan geri kabul antlaşmaları²⁰ ve mali yardımlarla²¹ düzensiz göçü sınırları dışında tutmaya çalışırken diğer taraftan yüksek kalifiye göçmen için ciddi teşvikler getirmektedir (Bulut ve Akın, 2020, s. 92).

AB'nin düzensiz göç ve sığınmacı politikalarının tarihsel gelişimine bakıldığında, güvenlik odaklı, kısıtlayıcı ve üye ülkelerin çıkarlarına hizmet eden göç ve sığınmacı politikalarının geliştirildiği görülmektedir (T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017, s. 249). Gerçekten de, 2015'ten bu yana, Avrupa kıtasındaki birçok ülkenin aşırı sağ partisi servetlerini göçmen karşıtı kampanyalar üzerine inşa etmiştir. Avrupa'nın sığınmacıların gelişini sınırlama ve sınır kontrolünü dışarıdan sağlama çabaları, göçe karşı gitgide daha güvenlik odaklı yaklaşmasının sonucudur. Dünyadaki sığınmacıların yalnızca %10'una ev sahipliği yapmasına rağmen AB siyasi liderleri genellikle sığınmacılar ve göçmenler arasındaki çizgileri bulanıklaştırmakta ve bu grupları ulusal güvenlik tehdidi olarak göstermektedir (Venturi, 2022, s. 74).

Esasında göçün bir güvenlik sorununa dönüşmesi yalnızca göç edenlerin sayısal çoğunluğu ile ilgili değildir. Asıl sorun göç edenlerin göç ettikleri ülke tarafından nasıl algılandığı, seçkinlerce nasıl değerlendirildiği ve göçmenin yerli kültür üzerinde doğurduğu baskıdır (Bulut ve Akın, 2020, s. 90). Bunun en somut halini, Suriye'de meydana gelen olaylardan kaynaklı yerinden edilen Suriyeli sığınmacıların ve Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle geçtiğimiz 2022 senesinde yerinden edilen Ukraynalı sığınmacıların ağırılanması arasındaki farklar üzerinden gözlemlemek mümkündür. Zira Suriyeli sığınmacılar söz konusu olduğunda AB görece sert bir politika izlemiş, buna karşın Ukraynalı sığınmacıların koruma altına alınması adına birçok kolaylaştırıcı adım

²⁰ BBC News Türkçe'nin 16 Temmuz 2023 tarihli ve "Telegraph: İngiltere, Türkiye'den gelen düzensiz göçmenleri hızla sınır dışı etmek için özel anlaşma arayışında" başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

²¹ Euronews Türkçe'nin 15 Haziran 2023 tarihli ve "Almanya ve AB'den Suriyeli mültecilere destek için 1,5 milyar euro bağış" başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

atmıştır. Örneğin Macaristan Ukraynalı sığınmacı çalıştıran işverene destekte bulunmuş, İsviçre ise Ukraynalı sığınmacılar için bir yıllık özel oturma izni ve aylık nakit desteği sağlamıştır.²² Hükümetlerin yanı sıra basın kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve Avrupa vatandaşları da genel olarak Ukraynalı sığınmacılara destek vermiş, Suriyeli sığınmacılara karşı sergilemiş oldukları olumsuz tavırların aksi yönünde davranmışlardır (Işığışık ve Kariman, 2022, s. 1590). Bununla birlikte, Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle yerinden edilen (Ukrayna’da yaşayan) Afrika kökenli sığınmacılar, Ukraynalı sığınmacılara sağlanana benzer bir korumaya ulaşmakta güçlük çekmiştir.²³ AB’nin söz konusu ayrımcı tutumu, uluslararası kamuoyu tarafından oldukça eleştirilmiştir.²⁴

AB’nin güvenliğini önceliklendirdiği bahsi geçen katı tutumu, sığınmacıların Avrupa kıtası üzerindeki herhangi bir ülkeye giriş yapıp sığınma başvurusunda bulunmasının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Bu katı tutum yalnızca sığınmacıların temel bir insan hakkı olan sığınma hakkından faydalanması için bir engel teşkil etmemekte, çoğu zaman sığınmacıların bir diğer temel insan hakkı olan yaşam hakkına da müdahale etmektedir. Zira sığınma başvurusunda bulunabilmek amacıyla Avrupa kıtasına fiziken ulaşmaya çalışan birçok sığınmacı, güvenlik gerekçesiyle alınan tedbirlerden(!) ötürü, çıktığı zorunlu göç yolunda hayatını kaybetmiş olup her gün daha birçokları da hayatını kaybetmeye devam etmektedir.²⁵ Burada unutulmaması gereken husus şudur ki hiçbir güvenlik endişesi, insan hakları ihlallerini haklı çıkaramaz. Bu noktada yapılması gereken sınırdan geçişi denetlerken insan haklarına ve evrensel değerlerin çizdiği sınırlara bağlı kalmaktır (Bulut ve Akın, 2020, s. 74).

²² Diğer Avrupa ülkelerinin Ukraynalı sığınmacılara sağladığı hak ve hizmetler için bkz. (Işığışık ve Kariman, 2022, s. 1593-1594)

²³ France 24’ün 28 Şubat 2022 tarihli ve “‘Siyahi Olduğumuz için Geri İtildik’: Afrikalılar Ukrayna-Polonya sınırında mahsur kaldı” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

²⁴ Euronews Türkçe’nin 6 Mart 2022 tarihli ve “Avrupa’nın Ukraynalı mültecilere sınırlarını açmasına Suriyelilerden ‘çifte standart’ eleştirisi” başlıklı haberi ve Anadolu Ajansı’nın 14 Eylül 2022 tarihli ve “Ukrayna-Rusya Savaşı, AB’nin mültecilere karşı ikiyüzlü duruşunu gösteriyor” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

²⁵ The Guardian’ın 15 Haziran 2023 tarihli ve “Yunanistan açıklarında mülteci botu batarken en az 78 kişi boğuldu” başlıklı haberi ve CBS News’ün 9 Ağustos 2023 tarihli ve “İtalyan adası açıklarında göçmen botu alabora olduktan sonra 41 kişinin öldüğü bildirildi” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

Esasında ilgili metinlerde insani boyut temelli ve hak odaklı bir yaklaşım sergilenmekle beraber, uygulamada ciddi sorunlar yaşanmasının en önemli nedeni göçe neden olan sorunlardan çok göçmenlerin kendilerinin sorun olarak görülmesidir ki AB'nin genel yaklaşımının bu olduğu da açıktır (Bulut ve Akın, 2020, s. 8). Göçmenlerin bu şekilde yadsınmasının bir güvensizlik duygusunun belirmesi olduğunu ve göçmenleri aykırı bir ulam olarak görmek yerine, herkesi ilgilendiren sorunların tam ortasında bulunan bir nüfus olarak görmenin daha yapıcı bir tutum olacağını (Touraine, 2005, s. 258) söylemek yanlış olmayacaktır.

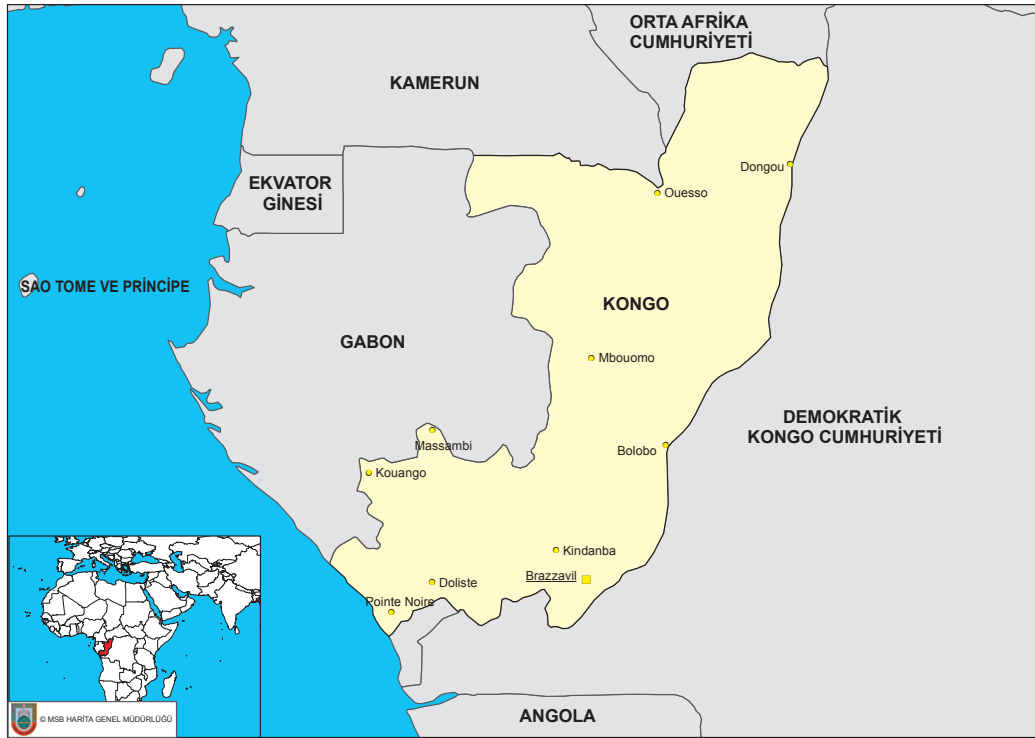
Coğrafi kısıtlama uygulamasının ortaya çıkma nedenine ve Kongo'nun, Madagaskar'ın, Malta'nın, Macaristan'ın, Monako'nun ve Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasından yana tutumunun sebebine dönecek olursak, sığınmacıların hedef noktası olarak belirlediği Avrupa ülkeleri (özellikle de Batı Avrupa ülkeleri), ortak dış sınır güvenliği gerekçesiyle, konum itibarıyla geçiş noktalarında bulunan ülkelere “*kapı bekçisi*” (Kır, 2017, s. 4) görevini yüklemektedir. Coğrafi konumları itibarıyla göçü sık sık deneyimleyen bu sayılı altı ülke de, fazla yükümlülük altında ezilecekleri endişesiyle, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 tarihli New York Protokolü'ne tereddütle yaklaşmıştır. Dolayısıyla bahsi geçen ülkelerin böyle bir kısıtlama uygulaması kesinlikle tesadüf değildir.

Macaristan'ın 1998 senesinde, Malta'nın 2001 senesinde ve Monako'nun 2022 senesinde konuyla ilgili tutum değişikliğine giderek coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmesi üzerine, bugün yalnızca üç ülke coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza etmektedir: Kongo, Madagaskar ve Türkiye.

Giriş bölümünde çalışmanın amacının coğrafi kısıtlama uygulamasını ve bahsi geçen uygulamanın bir insan hakkı olan sığınma hakkına etkisini yalnızca Türkiye pratiği üzerinden değil, daha kapsamlı ve karşılaştırılmalı olarak analiz etmek olarak belirlendiği ve çalışmanın başında altı ülke pratiği incelenmek üzere yola çıkıldığı; fakat Kongo ve Madagaskar özelinde konuyla ilgili herhangi bir rapor, araştırma veya haber bulunmadığından ve Malta özelinde de oldukça kısıtlı bir kaynak söz konusu

olduğundan çalışmanın içeriğinin daraltılmak durumunda kaldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte çalışmanın kapsayıcı ruhunu zedelememek adına, Kongo, Madagaskar ve Malta pratiklerine de olabildiğince değinmekte fayda vardır.

Şekil 1. Kongo Cumhuriyeti’nin Haritası

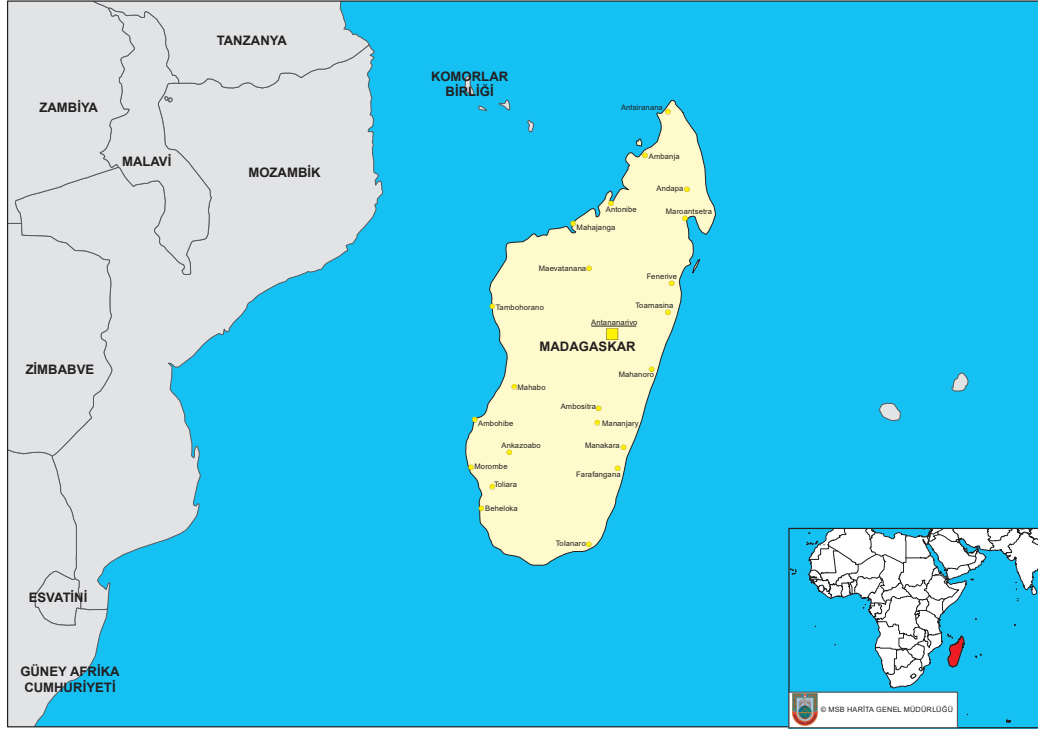
Hem kaynak ülke²⁶ hem hedef ülke niteliğindeki Kongo’da 30 Nisan 2023 tarihi itibarıyla 61.104 sığınmacı bulunmaktadır. 2021 senesine ait veriler incelendiğinde ülkedeki sığınmacıların en çok Orta Afrika Cumhuriyeti, ardından sırasıyla Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Ruanda Cumhuriyeti uyruklu olduğu göze çarpmaktadır. Orta Afrikalı ve Demokratik Kongolu sığınmacıların komşuları olan Kongo’ya sığınmasının temel sebebi olarak menşe ülkelerindeki siyasi istikrarsızlığı göstermek yanlış olmayacaktır. Kongo özelinde BMMYK’nin önemine bakıldığında ise Komiserliğin sığınmacıların sığınma başvurusunda bulunmak suretiyle koruma altına alınmasında önemli bir rol oynadığı ve aynı zamanda üçüncü ülke yerleştirmesi²⁷

²⁶ bkz. menşe ülke (11 numaralı dipnot)

²⁷ İngilizcesi “resettlement” olan bu terim, sığınmacıların seçilerek sığındıkları ülkeden daimî ikamet

sürecini yürüttüğü görülmektedir.

Şekil 2. Madagaskar Cumhuriyeti'nin Haritası

Coğrafi kısıtlama tecrübesi olan ülkelerden bir diğeri olan Madagaskar'a değinecek olursak, burada ana akım olarak kırsaldan kırsala göç gözlemlenmektedir. Yasal mevzuatına rağmen Madagaskar'da ne göçmenler için hizmet veren kurumsallaşmış resmî bir kurum ne de planlanmış bir sığınma politikası bulunmaktadır. Hint Okyanusu'nda konumlanan bir ada olan Madagaskar, 2020 senesinin ortalarına doğru, başta Komorlar Birliği, Fransa, Çin ve Hindistan'dan olmak üzere, 35.600 göçmen ağırlamıştır ki bu sayı o dönemdeki yerel halk popülasyonunun %0,1'ine tekabül etmektedir. Yasal giriş noktalarındaki kontroller yetersiz olduğundan ve sınırlar katı bir şekilde denetlenmediğinden sık sık göç alan Madagaskar'daki sığınma süreçlerinin çoğu, BMMYK tarafından dışarıdan ele alınmaktadır.²⁸ 2019 senesinde ağırlıklı olarak Pakistan İslam Cumhuriyeti, Yemen Cumhuriyeti, Afganistan İslam Cumhuriyeti,

sahibi sığınmacı olarak tanınacakları üçüncü bir ülkeye transfer edilmesini ifade etmektedir.

²⁸ BMMYK'nin Madagaskar'da bir ofisi bulunmadığından operasyonel süreci Birçok Ülkeden Sorumlu Güney Afrika Ofisi (*South Africa Multi-Country Office - SAMCO*) yürütmektedir.

Kongo Demokratik Cumhuriyeti ve Somali Federal Cumhuriyeti uyruklu 152 sığınmacı²⁹ alan Madagaskar'da, 2020 senesinde 127 sığınmacıya hukuki statü tanınmıştır. Bahsi geçen sığınmacıların sığınma sebebi olarak ise yine menşe ülkelerindeki siyasi istikrarsızlığı ve savaşı göstermek yanlış olmayacaktır.

Avrupa'da konumlanmaları ve coğrafi kısıtlama geçmişlerindeki benzerlikler göz önünde bulundurulduğunda, Malta pratiğine Macaristan pratiği ile bağlantılı olarak ileride değinmenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde coğrafi kısıtlamayı geçmişte uygulamış olan Macaristan, bahsi geçen uygulamayı yakın zamanda sona erdirmiş olan Monako ve son olarak uygulamayı hâlihazırda muhafaza eden Türkiye pratikleri ele alınmıştır.

2.2.1. Sığınma Hakkının Macaristan Pratiğindeki Görünümü

Macaristan, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1967 tarihli New York Protokolü'nü 1989 senesinde coğrafi kısıtlamada bulunarak imzalamış; bahsi geçen kısıtlamayı 1998 senesine kadar da muhafaza etmiştir. 1998 senesine gelindiğinde ise AB'ye uyum süreci çerçevesinde coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmiştir.

Coğrafi kısıtlama tecrübesi olan ülkelere Malta ve Macaristan'ın serüveni oldukça benzerdir. Zira Malta da Macaristan gibi aday üyenin birliğin somut kurumsal modeline uyum sağlayacağı beklentisindeki (Şener, 2009, s. 46) AB'nin üye ön kabulü sürecinde coğrafi kısıtlamayı kaldırmış ve söz konusu tutum değişikliği neticesinde 2004 senesinde Macaristan ile beraber AB'nin tam üyesi halinde gelmiştir.

Avrupa Birliği Antlaşması Madde 2³⁰'de AB'nin insan haklarına saygı değerleri üzerine

²⁹ Bilginin alındığı kaynakta 108 sığınmacı ve 44 mülteci şeklinde detaylandırma yapılmıştır.

³⁰ “Madde 2: Birlik, insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dahil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu

kurulduğu belirtilmiş ve yine aynı maddede “ayrımcılık yapmama” vurgusu üzerinden bu değerlerin tüm üye devletler için ortak olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla sığınma hakkından faydalanılmasına ilişkin getirilen düzenleme ve prosedürlerle de ayrımcılık yasağının ihlal edilmesi gündeme gelebilecektir. Nitekim tam üye olmadan önce, coğrafi kısıtlama uygulamasından ötürü, Malta ve Macaristan tarafından yürütülen sığınma prosedürlerinin farklılıklar barındırması ve belirli bir coğrafyadan gelenlerin (ek belge sunumu gibi) diğerlerinden farklı işlemlere tabi tutulması, ayrımcılık yasağını ihlal eden uygulamalardır (Konyalı, 2021, s. 185). Bununla birlikte, AB’ye aday bir ülke ilgili kriterleri yerine getirirse bile bu, zorunlu olarak tam üyeliğin söz konusu olacağı anlamına gelmemektedir. Üyelik, hazmetme kriterine ve üye devletlerin iradesine bağlıdır (Şener, 2009, s. 16). Bu çerçeveden bakıldığında, Malta ve Macaristan’ın AB’ye tam üyeliklerini garanti etmemesine rağmen coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmiş olmasını sığınma hakkı özelinde olumlu bir gelişme olarak kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Şekil 3. Malta’nın Haritası

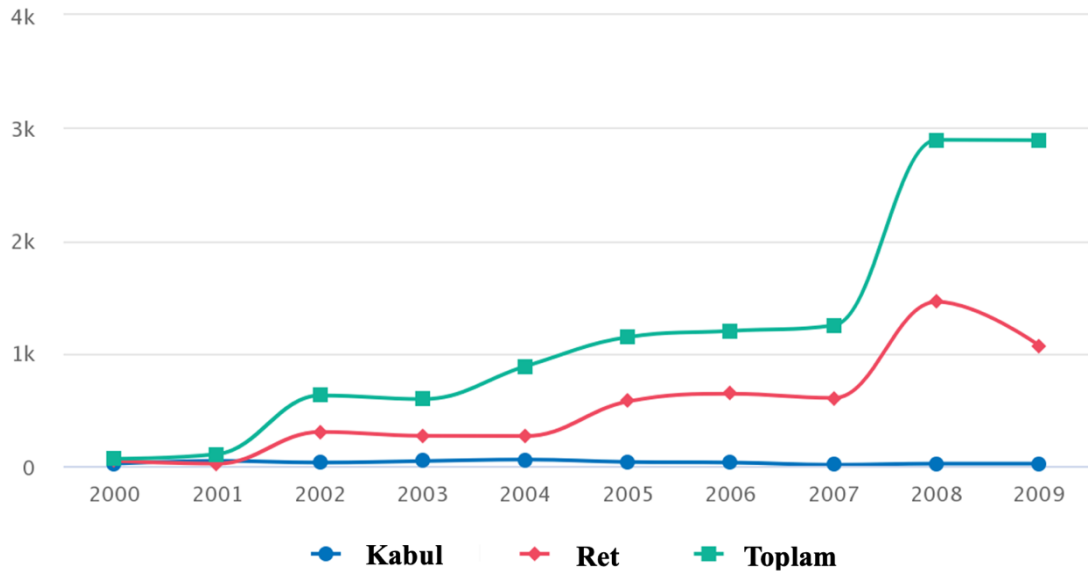

değerler, çoğulculuk, ayrımcılık yapmama, hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır.”

Macaristan pratiğini ele almadan önce Malta pratiğine değinecek olursak, konumu itibarıyla önemli bir transit ülke ve hedef ülke niteliğinde olan Malta, Akdeniz’de konumlanan bir ada olarak deniz yoluyla ülke sınırlarını geçen birçok sığınmacıdan sığınma başvurusu almaktadır. Malta’ya deniz yoluyla 2022 senesinde yeni gelen sığınmacılar en çok Suriye Arap Cumhuriyeti, ardından sırasıyla Bangladeş Halk Cumhuriyeti, Mısır Arap Cumhuriyeti ve Lübnan uyrukludur. Koruma altına alınan sığınmacılar ise sığınma başvurusunda bulunanların yalnızca %5’i kadardır.

Malta’nın coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirdiği 2001 senesinden çok önceki senelere ait sağlıklı verilere ulaşılmasa da 2000 ile 2022 arasında sığınmacılara hukuki statü tanınma sayılarının oldukça düşük seyrettiği, 2001 ile 2008 arasında sığınma başvurularının kabul ve ret sayıları arasındaki makasın giderek açıldığı görülmektedir.

Tablo 1. 2000 ile 2009 seneleri arasında Malta’daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder³¹

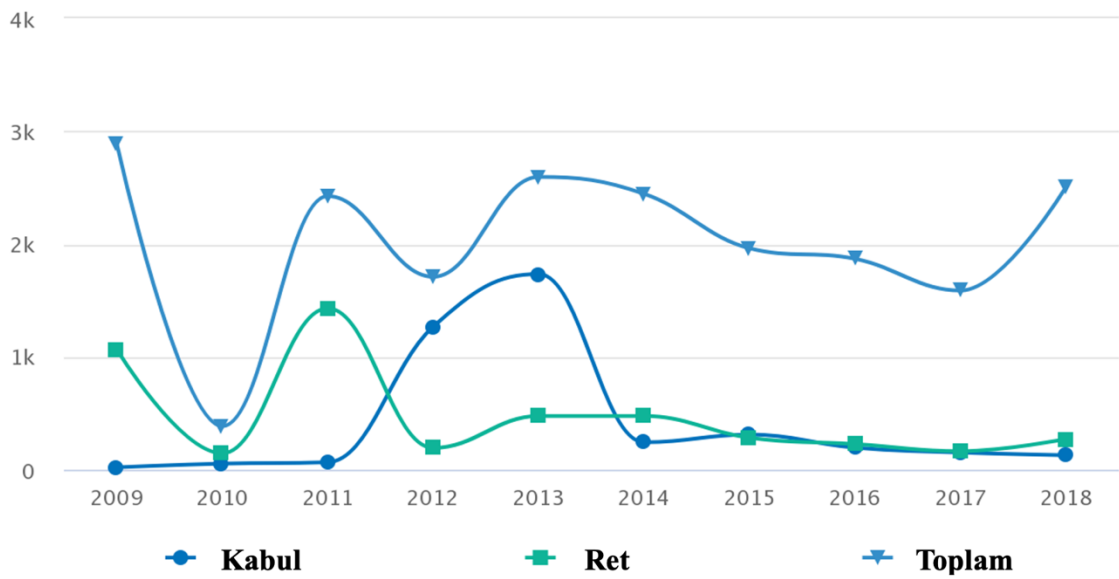
2011 ile 2013 arasında ise kabul sayılarının çarpıcı şekilde arttığı³², 2014 senesinden itibaren 2022 senesine kadar hukuki statü tanınma sayılarının yine oldukça düşük

³¹ Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

³² Bahsi geçen artışın Suriye’de meydana gelen olaylarla alakalı olduğu düşünülmektedir.

seyrettiği ve son olarak 2017 senesinden 2022 senesine kadar başvuruların kabul ve ret sayıları arasındaki makasın yine giderek açıldığı görülmektedir. 2014 ile 2017 arasında toplam sığınma başvurularında ise düzenli bir azalma karşımıza çıkmaktadır. Kimi siyasi liderler söz konusu azalmayı, Malta'nın sığınmacı botlarını sistematik bir şekilde kıyılarına kabul etmemesine bağlarken³³ tüm bu veriler, Malta'nın zorunlu göçe karşı tutumunun Avrupa'nın katı politikasıyla paralel olduğunu gözler önüne sermektedir.

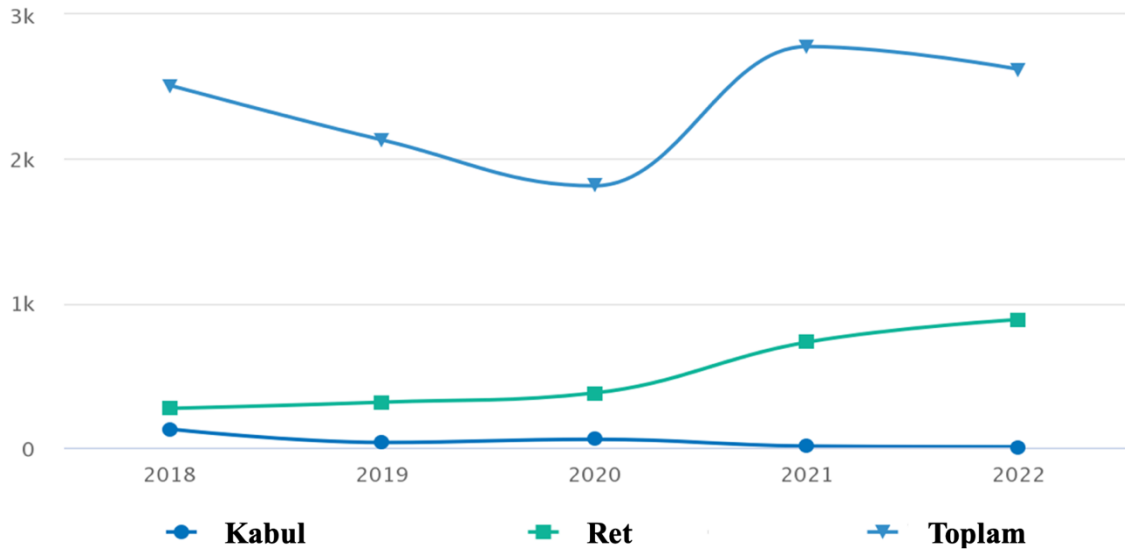
Tablo 2. 2009 ile 2018 seneleri arasında Malta'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder³⁴

³³ The Malta Independent'in 3 Temmuz 2017 tarihli ve "Malta, herhangi bir tekne göçmenini almadığı için yine topa tutuluyor" başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

³⁴ Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

Tablo 3. 2018 ile 2022 seneleri arasında Malta'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder³⁵

Şekil 4. Macaristan'ın Haritası

³⁵ Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

Aynı kıtada konumlanmalarının ve coğrafi kısıtlama geçmişlerindeki benzerliklerin göz önünde bulundurulmasıyla Malta pratiğinin mercek altına alınmasının ardından Macaristan’a gelecek olursak, ülke Avrupa’nın tam ortasında yer almaktadır. Avusturya Cumhuriyeti, Slovenya Cumhuriyeti, Slovakya, Romanya, Ukrayna, Sırbistan Cumhuriyeti ve Hırvatistan Cumhuriyeti ile komşu olan Macaristan, genel itibarıyla her dönem göçle iç içe olan bir ülkedir.

Bakıldığında, idari reformlar AB’ye aday ülkelerin sahip oldukları fırsatları gerçekleştirme araçlarıdır (Şener, 2009, s. 23). Coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasının da o dönem üyeliğe aday olan Macaristan için bir idari reform olduğu bilgisi ışığında, Macaristan’ın zorunlu göç bağlamında sahip olduğu bu fırsatı ne derece verimli bir şekilde değerlendirebildiği sonraki bölümlerde incelenmiştir.

2.2.1.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Dönemdeki Görünümü

Macaristan’da coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönemdeki sığınma hakkının görünümüne dair fikir edinebilmek için öncelikle ülkede o dönemde yürürlükte olan yasal mevzuat ve prosedürler üzerinden bir inceleme yapmak, ardından ülkedeki sığınmacı ve hukuki statü tanınma sayılarını gözden geçirmek yerinde olacaktır.

Macaristan’da komünist rejimin hâkim olduğu dönemde hazırlanan 1949 tarihli Anayasada sığınmaya ilişkin bir düzenleme³⁶ getirilmiş, ancak bahsi geçen düzenleme sığınmayı hak temelli bir yerden ele almamıştır. 1989 senesinde Anayasada köklü birtakım değişiklikler gerçekleştirilmiş ve söz konusu değişiklikler çerçevesinde, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli New York Protokolü’nün de etkisiyle, Madde 65/1³⁷’de sığınma bu defa bir hak olarak kaleme alınmıştır. Bununla birlikte, Anayasa

³⁶ Demokratik davranışı, toplumsal ilerlemeyi geliştirme faaliyeti, halkların kurtuluşu veya barışın korunması nedeniyle zulüm gören herkese sığınma imkânı sunabilir. (1949 tarihli Anayasanın ilk haline ulaşamadığından düzenleme doğrudan (Fullerton, 1996, s. 514)’ten alınarak Türkçe’ye çevrilmiştir.)

³⁷ “Madde 65: (1) Macaristan Cumhuriyeti kanunla belirlenen şartlara uygun olarak, kendi ülkelerinde veya ikamet ettikleri yerde ırkı, tabiiyeti, belirli bir sosyal grupta ittifakı, dini veya siyasi inancı nedeniyle

ile güvence altına alınmış olmasına rağmen Madde 65/1'in senelerce pratiğe pek bir yansıması olmamıştır.

Coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından bir sene önceki tarihli *Sınırın ve Sınır Güvenliğinin Korunması Yasası*³⁸, yasa dışı sınır geçişleri konusuna işaret ederek sınır muhafızlarına daha fazla yetki tanınmasını sağlamıştır. Söz konusu yasa, çoğunlukla sığınacakları ülkeye yasa dışı yollardan giriş yapmak durumunda kalan sığınmacılar için olumsuz bir gelişme teşkil etmiş olsa da Macaristan, AB'ye uyum süreci çerçevesinde, tutum değişikliğine giderek 1998 senesinde yürürlüğe soktuğu düzenlemesi³⁹ ile yalnızca Avrupa coğrafyasından gelen kişilerin mülteci olarak kabul edilmesine sebep olan coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmiştir.

Macaristan, coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza ettiği dönemde paralel olarak iki sığınma prosedürü yürütmüştür. Bu dönemde bir yandan Avrupa'dan gelen sığınmacılar için kendi ulusal prosedürünü uygulamış, diğer yandan BMMYK Avrupa coğrafyası dışından gelen sığınmacılarla ilgilenirken bahsi geçen sığınmacılara geçici oturma izni vermiştir.

Coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönem atmosferine genel olarak bakıldığında, Avrupa coğrafyası dışından gelen sığınmacılar, sayıları çok olmadığından ve Macaristan'ı transit bir ülke olarak gördüğünden, Macaristan için bir sorun teşkil etmemiştir. Ülkeye yasa dışı yollardan giriş yapan sığınmacılar ve düzensiz göçmenler, orada kalmayıp Batı Avrupa ülkelerine doğru ilerlediğinden Macaristan bu durumdan kaygı duymamıştır (Tarımcı, 2005, s. 57). Dolayısıyla Macaristan pratiğinde coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesinin sancılı bir süreç olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Ülkede coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönemdeki sığınmacı ve hukuki

zulme maruz kalan ya da temellendirilmiş bir zulme maruz kalma korkusu duyan yabancı vatandaşlara, menşe ülkeleri veya başka bir ülke koruma sağlamadığı takdirde, sığınma hakkı sunar.”

³⁸ İngilizcesi için bkz. “Act XXXII of 1997 on Protecting the Borders and the Border Guard”

³⁹ İngilizcesi için bkz. “Government Decree No. 25/1998 (II.18.) on the Care and Maintenance of Persons Covered by the Asylum Law”

statü tanınma sayılarına gelecek olursak, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi Macaristan için yürürlüğe girdikten sonra ülkedeki en kalabalık yabancı popülasyondan birisi sayısı bir dönem 30.000'in üzerinde olan ve geçici oturma izniyle ikamet eden Rumenler olmuştur. Bunun dışında, yabancı nüfusu oluşturan kalabalık gruplardan bir diğeri ise meydana gelen olaylar sebebiyle ülkelerinden ayrılmak durumunda kalan eski Yugoslavyalılar olmuştur. Ek olarak, Demokratik Alman Cumhuriyeti'nden kaçarak transit ülke olarak gördükleri Macaristan'a sığınan Alman sığınmacıların sayısı da azımsanmayacak niteliktedir. Örnek vermek gerekirse, 1988 senesi sonunda Macaristan'da sayısı 13.000'i aşan sığınmacıların %95'ini Romanya'dan gelen Macar ırkına mensup kişiler oluşturmuştur. Macaristan bahsi geçen kişilere mülteci hukuki statüsü tanımak yerine bu kişileri “geçici olarak Macaristan'da ikamet eden yabancılar”⁴⁰ şeklinde adlandırmaktan yana bir tutum sergilemiştir. Takip eden sene ise ülkeye yaklaşık olarak Macar ırkına mensup 11.000, Rumen ırkına mensup 5.500 ve Alman ırkına mensup 1.000 sığınmacı giriş yapmıştır (Fullerton, 1996, s. 506-507).

1991 senesine gelindiğinde, Hırvatistan Bağımsızlık Savaşı'nın başlamasıyla Macaristan'da hâlihazırdaki sığınmacı sayısının da üzerinde bir kitle ülkeye sığınmıştır. Dolayısıyla sene içerisinde Macaristan'a giriş yapan sığınmacıların çoğu Hırvatlar olmuştur. 1992 senesinde de Bosna Savaşı'nın başlamasıyla sene sonuna kadar çoğunluğunu Bosnalıların oluşturduğu 16.000'in üzerinde yeni sığınmacı ülkeye sığınmıştır (Fullerton, 1996, s. 508).

Komşu ülkelerinde bir bir savaşların başladığı 1988 ile 1995 seneleri arasında 133.000 sığınmacının sığındığı Macaristan'da yalnızca 7.700 eski Yugoslavyalı 1995 senesinde geçici koruma altına alınmış ve çoğunluğunu Romanya'dan gelen Macar ırkına mensup kişilerin oluşturduğu diğer 4.000 kişiye mülteci hukuki statüsü tanınmıştır (Fullerton, 1996, s. 509). Söz konusu veriler, Macaristan'da coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönemde toplam sığınmacı nüfusunun yalnızca çok kısıtlı bir kısmının sığınma hakkından faydalanabildiğini gözler önüne sermektedir. Aradaki farkın bu kadar çok olmasının sebebi olarak pratikte ülkede o dönem yürürlükte olan yasal

⁴⁰ İngilizcesi için bkz. “aliens provisionally residing in Hungary”

mevzuattan öte ülkece benimsenen politikanın daha çok yer kapladığı gerçeğini göstermek yanlış olmayacaktır. Neticede Macaristan, hukuki statü tanımayarak ülkedeki sığınmacı nüfusunun tamamının sorumluluğunu üstlenmekten imtina etmiştir. Nitekim coğrafi kısıtlamada bulunacak olması da Macaristan'ın bahsi geçen imtinasının pratiğe adeta somut bir yansımasıdır. Her ne kadar coğrafi kısıtlama tecrübesi olan diğer ülkeler gibi Macaristan'ın da yükünü taşımak durumunda kaldığı yoğun göç akınlarının altında tek başına ezileceği tereddüttü bir noktaya kadar haklı kabul edilebilir olsa da kendisiyle aynı coğrafyada bulunan ve hatta komşusu olan ne Avusturya'nın ne Slovenya'nın ne Slovakya'nın ne Romanya'nın ne Ukrayna'nın ne Sırbistan'ın ne de Hırvatistan'ın coğrafi kısıtlamada bulunmamış olması akılda bir ünlem işareti olarak yer etmelidir.

2.2.1.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesinden Sonraki Görünümü

Macaristan'da coğrafi kısıtlama uygulamasının sona ermesinden sonraki sığınma hakkının görünümüne dair fikir edinebilmek için bir önceki bölümde olduğu gibi yine öncelikle ülkede bu dönemde yürürlükte olan yasal mevzuat ve prosedürler üzerinden bir inceleme yapmak, ardından ülkedeki sığınmacı ve hukuki statü tanınma sayılarını gözden geçirmek yerinde olacaktır.

Macaristan'ın sığınma konulu yasal mevzuatında 2015 senesinde ciddi değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Temmuz ayındaki değişiklik⁴¹ ile sığınmacıların çoğunun ülkeye giriş yaptığı Macaristan-Sırbistan sınırına 175 kilometrelik bir duvar inşası için yasal dayanak sağlanmış⁴² ve güvenli ülkelerin listesi genişletilerek AB üye devletlerine ek olarak Sırbistan, Kosova, Kuzey Makedonya, Arnavutluk, Bosna Hersek ve Karadağ da bahsi geçen listeye dahil edilmiştir. Ayrıca sığınma başvurusunun kabul edilemez olduğu yönündeki karara itiraz için üç günlük bir süre öngörülmüştür. Eylül ayındaki

⁴¹ İngilizcesi için bkz. "Act CXXVII of July 2015"

⁴² The New York Times'ın 24 Ağustos 2015 tarihli ve "Macaristan Sınır Bir Duvar İnşa Ederken Göçmenler Kuzeye Doğru Hızla İlerliyor" başlıklı haberi ve İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün 19 Eylül 2015 tarihli ve "Macaristan: Yeni Sınır Rejimi Sığınmacıları Tehdit Ediyor" başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

değişiklik⁴³ ile de ülkeye Sırbistan sınırından düzensiz giriş yapmanın ve yeni inşa edilen duvara zarar verilmenin yaptırımı olarak Ceza Kanununda ve Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda hapis cezası getirilmiş⁴⁴ ve ülke sınırında transit bölgelerin oluşturulması için yasal dayanak sağlanarak özel sınır prosedürleri hayata geçirilmiştir. Söz konusu özel prosedürler ise talepleri sınırdaki transit bölgelerde işleme konan sığınmacıların haklarına sınırlama getirilmesinin önünü açmıştır.⁴⁵ Son olarak, sığınma başvurusunun kabul edilemez olduğu yönündeki karara itiraz için öngörülen üç günlük süre olumlu bir gelişme olarak yedi güne çıkarılmıştır.

5 Temmuz 2016 tarihinde yürürlüğe giren bir değişiklik ile getirilen (tercümana erişim gibi en temel usul güvencelerinden yoksun) ivedi nitelikteki bir prosedür uyarınca, Macar kolluk kuvvetlerine Macaristan-Sırbistan veya Macaristan-Hırvatistan sınırlarının 8 km'ye kadar uzağında yakalanan sığınmacıları, verilerini kaydetmeden veya bir belge sunmalarına izin vermeden, doğrudan sınır duvarının dış tarafına geri itme yetkisi tanınmıştır. Bu yetkinin sığınmacıların sığınma başvurusunda bulunabilmesini neredeyse imkânsız hale getirdiği tartışmasızdır.

Macaristan'ın sığınma konulu yasal mevzuatına Eylül 2015'te eklenen ve başlangıçta Sırbistan, Hırvatistan, Slovenya ve Avusturya gibi komşu ülkelerle kesişen sınırlar için söz konusu olan, fakat 9 Mart 2016 tarihi itibarıyla tüm ülke topraklarını kapsayacak şekilde genişletilen “kitlesel göç nedeniyle kriz durumu”⁴⁶ hali devamlı uzatılarak içerisinde bulunduğumuz 2023 senesine kadar getirilmiştir. Sekiz seneyi aşkın bir süredir yürürlükte olan bahsi geçen kriz durumunun içerdiği prosedür uyarınca hem düzensiz göçmenler hem sığınmacılar aynı özellikli kurallar silsilesine tabi tutulmaktadır. Kriz durumu hali, Macar kolluk kuvvetlerine geri itme yetkisi tanınmasının yanı sıra kolluk kuvvetlerinin düzensiz göçe karşı etkili gördükleri tüm önlemleri almasına da imkân sağlamaktadır.

⁴³ İngilizcesi için bkz. “Act CXL of September 2015”

⁴⁴ Reuters'ın 1 Temmuz 2016 tarihli ve “Macaristan 10 göçmene yasa dışı sınır geçişi için ceza verdi” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁴⁵ PBS'in 23 Nisan 2020 tarihli ve “AB, Macaristan'ın sığınmacıları transit bölgelerde hatalı olarak tuttuğunu söylüyor” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁴⁶ İngilizcesi için bkz. “the state of crisis due to mass migration”

Kitlesel göç nedeniyle kriz durumu hali, ülkede hâlihazırda yasal olarak kalanlar hariç, sığınmacıların yöntemsel olarak yalnızca transit bölgelerde sığınma başvurusunda bulunulabilmesine olanak sağlamış öyle ki söz konusu prosedür Mart 2017 tarihinden itibaren olağan prosedür halini almıştır. Diğer bir deyişle, başvuru süreçleri tamamlanıncaya kadar 14 yaşın altındaki refakatsiz çocuklar⁴⁷ hariç bütün sığınmacılar insan onuruna yaraşır şartların sağlanmadığı transit bölgelerde alıkonulmuştur.⁴⁸ Fakat Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın 2020 senesinde aldığı sığınmacıların yöntemsel olarak alıkonulmasının hukuka aykırı olduğu yönündeki karar⁴⁹ ile transit bölgeler kapatılmıştır.

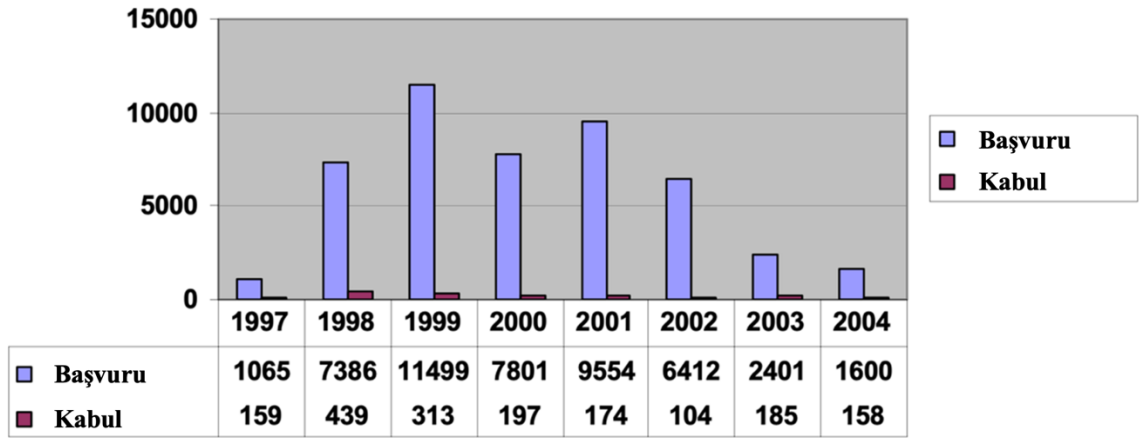
Macaristan'da coğrafi kısıtlama uygulamasının sona ermesinden sonraki sığınmacı ve hukuki statü tanınma sayılarına gelecek olursak, coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından hemen bir sene sonra sığınma başvurusu sayısında bir artış gözlemlenmiştir: başvuru sayısı 1998 senesinde 7386 iken bu sayı 1999 senesinde 11.499'a çıkmıştır. Buna karşın kabul sayısında bir düşüş yaşanmıştır: 1998 senesinde 439 olan bu sayı, 1999 senesinde 313'e inmiştir. Başvuruların neredeyse yarısı Afganistan, Bangladeş, Irak gibi Avrupa coğrafyası dışından gelen sığınmacılar tarafından yapılmıştır.

⁴⁷ İngilizcesi için bkz. “unaccompanied children”: Her iki ebeveyninden ve diğer akrabalarından/yakınlarından ayrı düşmüş ve yasayla veya gelenek yoluyla kendilerine bakmakla sorumlu bir kişi/kişiler tarafından bakımı üstlenilmeyen çocuklar

⁴⁸ Uluslararası Af Örgütü'nün 26 Eylül 2016 tarihli ve “Macaristan: Sığınmacılar dehşet verici ve onur kırıcı koşullarda korumaya erişemiyor” başlıklı basın açıklaması ve Anadolu Ajansı'nın 26 Mart 2018 tarihli ve “Macaristan'ın kapıları mültecilere kapalı” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁴⁹ Avrupa Birliği Adalet Divanı, Büyük Daire, 14.05.2020, No: C-924/19 (Karar yalnızca Fransızca dilinde mevcuttur.)

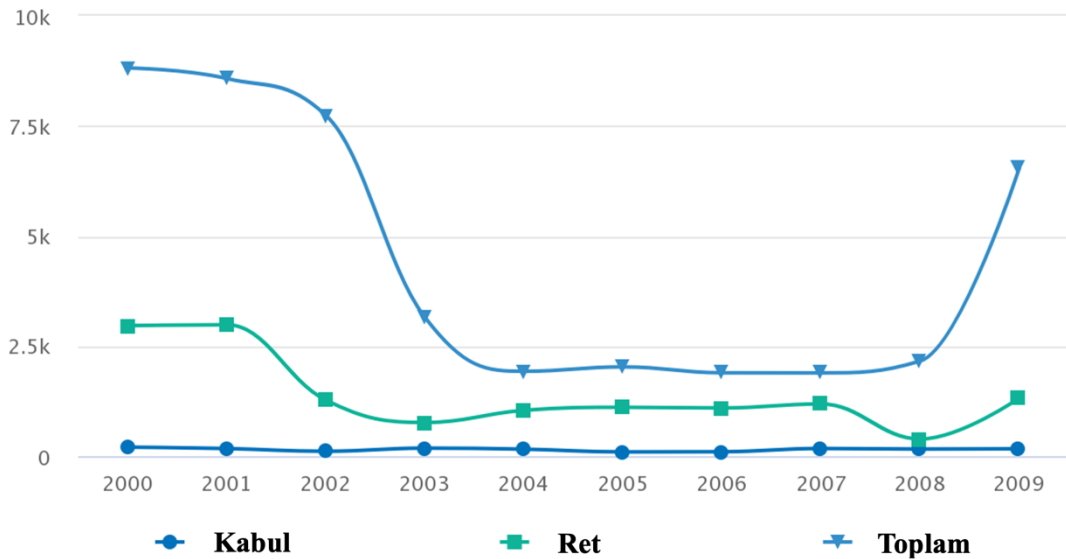
Tablo 4. 1997 ile 2004 seneleri arasında Macaristan'daki sığınma başvuruları ve hukuki statü tanınma sayıları

Kaynak: (Tarımcı, 2005, s. 58)

2000 senesinden günümüze kadarki verilere bakıldığında ise sığınma başvurusu sayısında dalgalanmalar olmasına rağmen kabul sayısı hep düşük seyretmiş, söz konusu sayı yalnızca 2000 ve 2014 senelerinde 200'ün üzerine çıkmıştır.

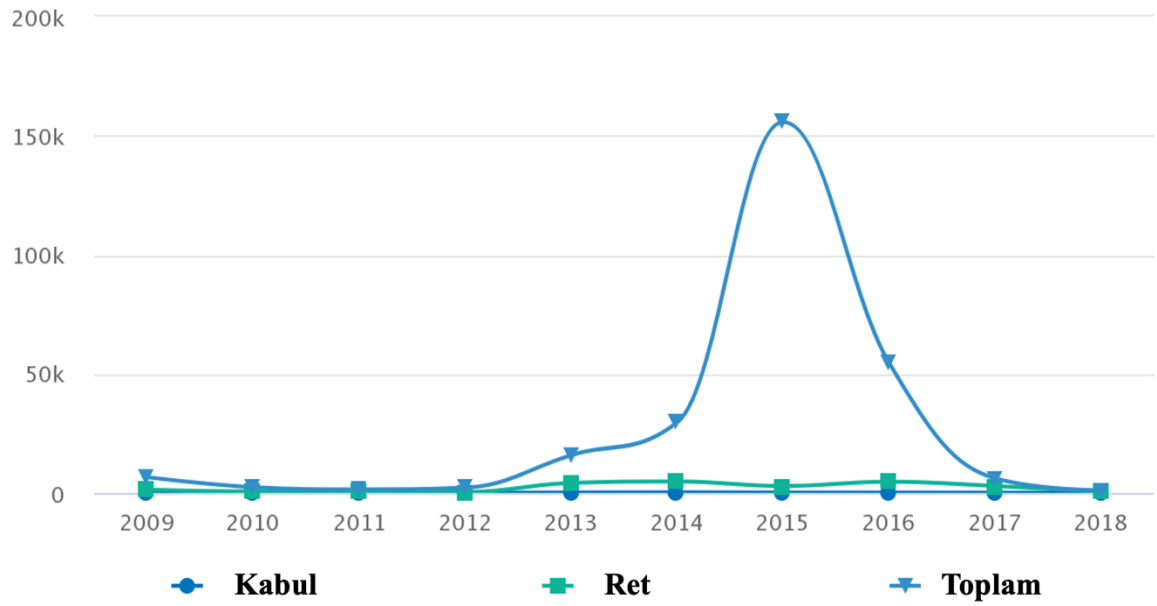
Tablo 5. 2000 ile 2009 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder⁵⁰

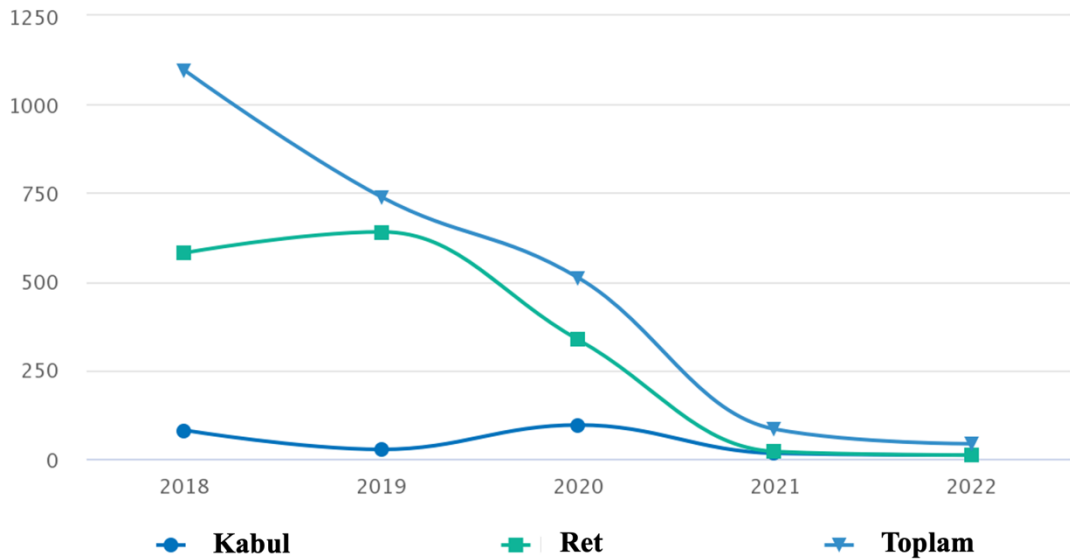
⁵⁰ Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının

Tablo 6. 2009 ile 2018 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder⁵¹

Tablo 7. 2018 ile 2022 seneleri arasında Macaristan'daki sığınmacıların kabul/ret sayıları

Kaynak: BMMYK Refugee Data Finder⁵²

kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

⁵¹ Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

⁵² Veriler yeni ve tekrarlanan sığınma başvuruları hakkında alınan kararlara ilişkindir. Karar sayılarının

Resmî verilere göre ise 2016 senesinde başvuruda bulunanların yalnızca %10'u insani koruma⁵³ altına alınmış, 2017 senesinde Eylül ayına kadar 2.617 sığınma başvurusu reddedilirken 75 kişiye mülteci hukuki statüsü tanınmış, 730 kişiye ikincil koruma hukuki statüsü tanınmıştır (Dicastery for Promoting Integral Human Development, t.y., s. 3-4).

En güncel duruma göz atabilmek adına geçtiğimiz 2022 senesinin verilerine bakıldığında ise çoğunluğu Afganlardan oluşan yalnızca 44 kişinin sığınma başvurusunda bulunabildiği, 10 kişiye mülteci hukuki statüsü ve 14 kişiye ikincil koruma hukuki statüsü tanındığı görülmektedir. Dünya üzerindeki toplam sığınmacı nüfusu dikkate alındığında bu sayıların bir hayli düşük olduğu tartışmasızdır.

Tüm bu bilgi ve veriler, sığınma hakkı adına çok vahim bir tablo çizmektedir. Macaristan'da coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasıyla sığınma hakkı için olumlu bir adım atılmış, söz konusu hak Avrupa coğrafyasından ya da Avrupa coğrafyası dışından gelen herkes için aynı şekilde tesis edilmiş, fakat bu olumlu ve kapsayıcı değişiklik deyim yerindeyse yalnızca kâğıt üzerinde kalmıştır. Zira pratikte yasal mevzuatta yapılan değişikliklerle ve güdülen politikalarla kişilerin sığınma hakkından faydalanmasının önünde birçok engel oluşturulmuştur.

2.2.1.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Macaristan'daki Sığınma Hakkına Etkisi

Sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi adına coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesinin olumlu bir gelişme olduğu açıktır. Bununla birlikte, bahsi geçen kısıtlamanın kaldırılmasının ardından, özellikle 2015 senesinden sonra, Macaristan'da yalnızca Avrupa coğrafyası dışından gelen sığınmacılar değil Avrupa coğrafyasından gelen sığınmacılar da pratikte sığınma hakkından pek faydalanamamıştır. Tam bu noktada ülkedeki siyasi isimlerin ve

kişi ya da (birden fazla kişiyi içeren) dosya başına olması mümkündür.

⁵³ Verinin edinildiği kaynaktaki "insani" vurgusundan ötürü %10 oranının yalnızca uluslararası korumaya mı ilişkin olduğu yoksa insani ikamet izni veya insan ticareti mağduru ikamet izni gibi alternatifleri de mi kapsadığı bilinmemektedir.

liderlerin zorunlu göçe ve sığınmacılara olan bakışına değinmekte fayda vardır, zira Macaristan pratiğini şekillendiren büyük ölçüde onlar tarafından alınan kararlar ve onların kitleleri etkileyen söylemleridir.

Ülkenin yasama organı Macaristan Ulusal Meclisi'nin 2022 senesinden bu yana üyesi olan bir siyasi isim, içerisinde bulunduğumuz 2023 senesinde kişisel sosyal medya hesabında göçmenler tarafından zarar verildiğini iddia ettiği sınır kontrolüne tahsis edilmiş araçların fotoğraflarını paylaşarak “... *ülkemize girmesine izin vermeyeceğimiz şey bu!*” (Orbán, 2023) cümlesini sarf etmiştir. Avrupa Parlamentosu'nun 2019 senesinden bu yana üyesi olan siyasi bir isim ise yine içerisinde bulunduğumuz 2023 senesinde “*Yasa dışı sınır geçişi kabul edilemez. Bazı insanların yasaya aykırı olarak Avrupa'ya girmesi kabul edilemez.*” (“If...”, 2023), “*Macaristan göçmen gettolarını tolere etmeyecek.*” (Bráder, 2023) ve “*Birtakım bölgelerde göçün sebep olduğu uzun vadeli problemleri, sosyal gerilimi ve bozulan kamu güvenliğini görebiliriz.*” (“Balázs...”, 2023) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Sığınmacıların sığınacakları ülkeye çoğunlukla yasa dışı yollardan giriş yapmak durumunda kaldığı ve sığındıkları ülkede bir şekilde var olmak zorunda olduğu gerçekleri göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu açıklamaların hak temelli bir yaklaşımın ürünü olmadığı oldukça nettir.

2010 senesinden bu yana Macaristan Başbakanı olan ve konuyla ilgili “*Ben yalnızca Macar halkı adına konuşabilirim ve onlar da göçü hiçbir şekilde istemiyorlar. ... Çoğu mülteci evlerindeki tehlikeli koşullardan kaçtıkları için değil ekonomik olanaklardan yararlanmak istedikleri için Avrupa'ya geliyor. Bu nedenle, onlar "Müslüman işgalciler" olarak görülmediği kadar "mülteciler" olarak da görülmemelidir.*” (Schultheis, 2018) şeklinde bir beyanı olan Viktor ORBÁN ise sığınmacılara ve ülke gündeminde öne çıkan bir başka isme karşı bir hükümet propagandası oluşturmuştur: “Soros Planı” uyarınca, sığınmacılar ve o isim hedef gösterilerek, Avrupa kıtasına ve özellikle Macaristan'a düzensiz göçün teşvik edilmesi suretiyle Avrupa kültürünün öneminin azaltılmaya çalışıldığı ve göçe karşı olan ülkelere siyasi saldırılarda bulunulmasına ön ayak olunduğu, fakat kendilerinin planı engellemeyi amaç edindikleri dillendirilmiştir.

Macaristan Ulusal Meclisi'nin 2018 senesinden bu yana üyesi olan bir siyasi isim, ülke çapında ses getiren Suriye uyruklu Ahmed H. olayı üzerinden Macaristan'ın çıkarlarına karşı hareket ettiklerini öne sürerek sığınmacı hakları savunuculuğu yapan aktivistlere ve sivil toplum örgütlerine eleştiri getirmiştir: *“Ahmed H. sadece şiddet yanlısı bir göçmen değildir. Ahmed H. davası, yurt dışından ve tipik olarak George SOROS tarafından finanse edilen aktivist grupların yalnızca göçmenleri Macaristan'a getirip suç işlediklerinde onları desteklemekle kalmadıklarını, aynı zamanda vergi mükellefleri pahasına onların para kazanmasına da yardımcı olduklarını ortaya koyuyor. ... Macaristan hükümeti, Brüksel'in sınırların korunması adına herhangi bir hibe sağlamamasına rağmen bu tür aktivist gruplara bağış toplanmasından mutluluk duymasını sakıncalı buluyor.”* (“State...”, 2019). Benzer türdeki bir eleştiri Macaristan'ın yanı sıra Türkiye pratiğinde de vuku bulmuş, özellikle yurt dışından fon aldıkları için sığınmacı haklarını savundukları öne sürülen birtakım kuruluş ve kişiler, eleştiri çemberine alınmıştır.⁵⁴

Ülkedeki siyasi isimlerin ve liderlerin beraberinde sığınmacılara olan bakışı yansıtan bir önemli olayı da atlamamak gerekmektedir: 8 Eylül 2015 tarihli “Petra LÁSZLÓ olayı”. Bir kameramanın Macaristan-Sırbistan sınırında kucağında çocuğu olan bir sığınmacıyı çelme takarak yere düşürdüğü bahsi geçen olay, yalnızca Macaristan'da değil tüm dünya çapında oldukça ses getirmiştir. Kameraman her ne kadar olayın akabinde işten çıkarılsa da fiili sebebiyle hakkında yürütülen yargılamada Macaristan Yüksek Mahkemesi dava konusu fiilin suç değil kabahat olduğuna hükmetmiş ve böylece kameraman aklanmıştır.

Tüm bu hususlar bir arada düşünüldüğünde, sığınmacı karşıtı politikalar izlemenin “Orbanizasyon/Orbanlaşma”⁵⁵ olarak adlandırılması tesadüf değildir. Dolayısıyla bölümün başında dile getirildiği üzere, sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi adına coğrafi kısıtlama

⁵⁴ Aydınpost'un 22 Temmuz 2021 tarihli ve “Göçmen Meselesiyle Gündeme Gelen 'Fonlama' Tartışması Ne? Ruşen Çakır ve Medyascope Neden Hedefte?” başlıklı haberi ve DW Türkçe'nin kurumsal sosyal medya hesabındaki 25 Temmuz 2021 tarihli ve “Fon tartışması iktidara yaradı” başlıklı paylaşımı, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁵⁵ İngilizcesi için bkz. “Orbanisation” (Kelimenin kaynağı, Macaristan Başbakanı Viktor ORBÁN'ın soy ismidir.)

uygulamasının sona erdirilmesi olumlu bir gelişme olsa da uygulamanın sona ermesinden sonra sığınmacılara sistematik olarak sert muamele gösterilmesi ve sığınma kavramının bilinçli bir biçimde suçlaştırılması, bahsi geçen olumlu gelişmenin etkilerini yok edecek kadar azaltmıştır. Bir önceki bölümde de ifade edildiği üzere, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması yalnızca kâğıt üzerinde olumlu ve kapsayıcı bir değişiklik teşkil etmiş, değişikliğin sığınma hakkına güçlü bir katkısı olmamıştır.

2.2.2. Sığınma Hakkının Monako Prenslığı Pratiğindeki Görünümü

Şekil 5. Monako Prenslığı'nin Haritası

Avrupa kıtasının batısında yer alan Monako Prenslığı, dünya üzerindeki en küçük bağımsız yönetimlerdendir. Prenslık topraklarının yüz ölçümü sınırlı olmakla birlikte, Monako globalde nüfus yoğunluğu anlamında ön sıralarda yer almaktadır. Buna karşın, bahsi geçen yoğunluğun yalnızca parmakla sayılabilecek kadar kişisini sığınmacılar oluşturmaktadır. Akdeniz'e kıyısı olması sebebiyle düzensiz göç için esasen oldukça elverişli bir konumda bulunan Monako'nun, kendisi gibi yine Akdeniz'e kıyısı olan

Fransa ve İtalya'nın aksine, ciddi sayıda sığınma başvurusuyla karşı karşıya olmaması şaşırtıcıdır.

Monako, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni 1954'ta imzalayıp aynı sene içerisinde uygulamaya başlamıştır; 1967 tarihli New York Protokolü'nü ise diğer taraf devletlere kıyasla çok daha sonra, 2010 senesinde imzalamıştır. Monako da bu çalışmada ele alınan diğer ülkeler gibi mülteciyi tanımlarken “*Avrupa’da cereyan eden olaylar*” kıstasını esas alarak coğrafi kısıtlamada bulunmuştur. Yakın zamana kadar coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza eden Monako, 13 Temmuz 2022 tarihli Ordonans⁵⁶ ile mülteciyi tanımlarkenki mevcut “*Avrupa’da cereyan eden olaylar*” kıstasını “*Avrupa’da ya da başka bir yerde cereyan eden olaylar*” olarak değiştirdiğini beyan etmiştir. Coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesi anlamına gelen bu Ordonans, 22 Temmuz 2022 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Monako yasaları, kişiye resmî anlamda bir mülteci hukuki statüsü tanınmasını öngörmemektedir ve hükümet, sığınmacılara koruma sağlamak amacıyla hâlihazırda bir sistem oluşturmamıştır. Monako normalde de yoğun olarak sığınmacı almamaktadır ve hükümet aldığı sığınma başvurularını Fransa Mültecileri ve Vatansız Kişileri Koruma Ofisi⁵⁷’ne kontrol ettirmektedir.⁵⁸ Sığınma başvurularının prenslik nezdinde sistematik değerlendirilmemesine ek olarak aile birleşimi⁵⁹ gibi bir hak da söz konusu değildir.

Monako’daki sığınma sistemini biraz daha açıklamak gerekirse, prenslik sığınma başvurularının yanı sıra üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında da sığınmacı kabul etmektedir. Böyle bir durumda dosya BMMYK tarafından sunulmaktadır. Son yirmi senede üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında BMMYK tarafından Monako’ya 2014’te 10, 2015’te 13, 2016’da 4 ve 2017’de 30 olmak üzere toplam 57 sığınmacıyı barındıran

⁵⁶ Fransızcası “l’ordonnance” olan bu hukuki terimin karşılığı, ülkeden ülkeye değişmektedir. Monako Prensliği’nde ise egemenliğe ilişki olarak nitelenen ordonans, Prens tarafından alınmaktadır.

⁵⁷ İngilizcesi için bkz. “French Office for the Protection of Refugees and Stateless Persons” & Fransızcası için bkz. “Office Français de Protection des Réfugiés et Apatrides (OFPRA)”

⁵⁸ Bu paragrafta paylaşılan bilgiler, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı tarafından her sene düzenlenen Monako Prensliği’ndeki insan hakları uygulamalarını gösterir 2015-2022 seneleri arasındaki (bu seneler de dahil) raporların tamamında aynı şekilde yer almaktadır.

⁵⁹ İngilizcesi “family reunification” olan bu terim, mülteci hukuki statüsü tanınan kişinin sığındığı ülkede ayrı düştüğü aile bireyleriyle bir araya gelmesini ifade etmektedir.

farklı dosyalar sunulmuş olmasına karşın yalnızca 2016’da 6 ve 2017’de 23 olmak üzere toplam 29 sığınmacı yerleştirilmiştir.⁶⁰ Görüldüğü üzere, yerleştirilen kişi sayısı 30’a dahi ulaşmamıştır ki bu da üçüncü ülke yerleştirmesi anlamında oldukça ciddi bir kısıtlılığın söz konusu olduğunu gözler önüne sermektedir.

Hem sığınma başvurusu hem de üçüncü ülke yerleştirmesi hallerinde süreç BMMYK ve Fransa Mültecileri ve Vatansız Kişileri Koruma Ofisi ile ortaklaşa yürütülmektedir. Mutabakat halinde, yerleşme vizesi⁶¹ başvurusunun işleme konması adına, durum İçişleri Bakanlığı’na ve Monako’daki Fransa Büyükelçiliği’ne bildirilmektedir. Sığınmacının prensliğe kabulü için dolaşım izni⁶² ve oturma izni⁶³ Monako’nun ilgili resmî makamlarınca ayrıca verilmektedir. Dolayısıyla kişinin prenslikte sığınma imkânından faydalanıp faydalanamayacağı, yalnızca Monako yetkililerinin takdirindedir ki yasada belirtilmeyen "*iyi karakter*" nedeniyle dahi oturma izni reddedilebilmektedir. Reddedilme durumunda sığınmacı, konuyla ilgili yetkili mahkemeye (*Le Tribunal Suprême de Monaco*) itiraz etme hakkına sahiptir. Bu noktada Monako’nun çok sayıda sığınma başvurusu almadığını ve dolayısıyla bu anlamda sık dava açılmadığını da akılda tutmakta fayda vardır. Örnek vermek gerekirse, 2016 senesinde konuyla ilgili hiçbir dava açılmamıştır.

Bölümün başında da ifade edildiği üzere, düzensiz göç anlamında uğrak bir rota olmadığından Monako’nun sığınma sistemine ve dolayısıyla buradaki sığınma hakkına ilişkin fazlaca kaynak veya araştırma mevcut değildir. İlerleyen bölümlerde, ciddi anlamda bir bilgi ve veri eksikliği söz konusu olsa da mevcut bilgiler üzerinden bir analiz yapılmaya çalışılmıştır.

2.2.2.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Dönemdeki Görünümü

⁶⁰ 2016 senesinde 4 sığınmacıyı barındıran dosya sunulmuş olmasına karşın aynı sene içerisinde 6 sığınmacının yerleştirilmesinin sebebinin önceki senelerde sunulmuş dosya(lar)dan kaynaklı yapılan yerleştirmeler olabileceği düşünülmektedir.

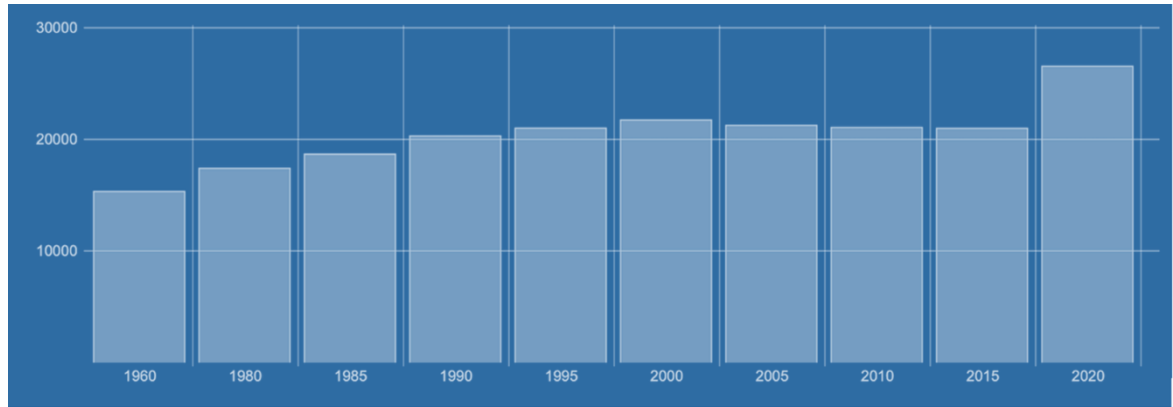
⁶¹ Fransızcası için bkz. "visa d'établissement"

⁶² Fransızcası için bkz. "titre de circulation"

⁶³ Fransızcası için bkz. "titre de séjour"

Monako’da coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönemdeki sığınma hakkının görünümüne dair fikir edinebilmek için yine öncelikle prenslikte o dönemdeki sığınmacı ve sığınma başvurusu sayısı ile bu sayılar için ayrılan kaynak üzerinden bir inceleme yapmak yerinde olacaktır.

Tablo 8. 1960 ile 2020 seneleri arasında Monako’daki göçmen sayıları

Kaynak: (“Demandes...”, t.y.)

Monako’ya göç eden kişi sayısına bakıldığında 1960 ile 2000 arasında düzenli bir artış, 2000 ile 2015 arasında ise düzenli bir azalış görülmektedir. 2015 ile 2020 arasındaki kişi sayısında ise diğer dönemlere oranla ciddi bir artış söz konusudur. Öyle ki 2020 senesinde prenslikteki göçmen oranı, toplam nüfusun yaklaşık %72’sini oluşturmuştur (“Demandes ...”, t.y.). Bu konuya dair elde özellikli bir veri mevcut olmamakla birlikte, bahsi geçen ciddi artışın 2015 senesinde çocuk yaştaki Suriyeli sığınmacı Aylan KURDİ’nin kıyıya vuran cansız bedenini gösterir fotoğrafın uluslararası kamuoyunda ses getirmiş olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Zira Suriye İç Savaşı, Aylan KURDİ’nin hayatını kaybetmesinden dört sene kadar önce başlamış olmasına karşın bu fotoğrafın dolaşıma girmesi ile çok kısa sürede bireysel yardımlar önemli ölçüde yükseliş göstermiş ve birçok ülke mevcut sığınmacı politikalarında değişikliğe gitme kararı almıştır.

Monako, BMMYK Ofisi ile 2010 senesinde çerçeve bir iş birliği anlaşmasına imza atmış, anlaşma uyarınca düzenli olarak temas halinde olmayı, çeşitli ortak müdahale ülkelerinin saha ziyaretlerine katılmayı ve en hassas gruplara yönelik programları mali

olarak desteklemeyi taahhüt etmiştir.

Mevcut bilgiler arasında 2013 senesine dair olanlar ayrıca göze çarpmaktadır: 2013'te Monako'ya yalnızca bir kişi sığınma başvurusunda bulunmuştur. Menşe ülkesi Rusya Federasyonu olan söz konusu kişinin sığınma başvurusu da reddedilmiştir.

2015 senesinde ise Irak'ın Musul kentinden gelen 12 sığınmacıya, Fransız hükümeti sığınma başvurularını değerlendirirken, Fransa sınırının hemen ötesindeki Beausoleil kentinde sahip olunan lojmanda geçici nitelikte koruma sağlanmıştır.

2016 senesinde Lübnan'a sığınan Suriyeli Hristiyan iki erkek kardeş, Monako Dış İlişkiler ve İş Birliği Bakanlığı ve BMMYK Ofisi'nin yürüttüğü çalışma neticesinde, üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında prensliğe kabul edilmiştir. Takip eden sene içerisinde, toplamda 20 kadar Suriyeli ve Iraklı sığınmacı yine aynı program kapsamında prensliğe kabul edilmiştir.

2018 senesinde Roma Katolik Kilisesi'nin Sant'egidio Topluluğu ile sığınmacıları İtalya'da ağırlamak için bir anlaşma imzalanmıştır. Monako, dört sene boyunca (özellikle Lübnan'dan gelen) sığınmacıları desteklemek için 500.000 Avro katkıda bulunmuştur.

2022 senesinde, coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesine karar verildiği temmuz ayına kadar, Rusya-Ukrayna Savaşı nedeniyle yerinden edilmiş 260 Ukraynalı, prenslikte yaşayan aile bireyleri veya arkadaşlarınca ağırlanmıştır. Bununla birlikte, sözü edilen Ukraynalılara 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki gibi bir mülteci hukuki statüsü tanınmamış ve genel olarak Ukraynalı sığınmacıların kabulüne yönelik bir aksiyon planı sunulmamıştır. Ukraynalılara, Fransa'da olduğu gibi, geçici nitelikte koruma sağlanarak yardım önlemleri alınması ve prenslikte bulunma ve çalışma hakları tesisi noktasında güvence verilmiştir. Kurumların, derneklerin ve bireylerin Ukraynalılara yardım edilmesi yönündeki yoğun önerileri üzerine ise belediyenin 4 Mart 2022 tarihi itibarıyla yardım için kayda açıldığı ve toplanan bağışların tamamının

Kızılhaç Monako Ofisi'ne ve prenslik tarafından tanınan derneklere bağışlanacağı ilan edilmiştir. Prens ise 17 Mart 2022 tarihli konuşmasında Ukraynalı sığınmacıların karşılanması ve desteklenmesi adına bir koordinasyon birimi kurulması için talimat verdiğini, prenslik tarafından hâlihazırda 150.000 Avro tutarında bir acil yardımın ayrıldığını ve bütün prensliğin konu için seferber olduğunu dile getirmiştir. Öte yandan Devlet Bakanı, Ukraynalı sığınmacılara geçici ikamet kartları düzenlenmesi suretiyle (prenslikteki diğer sığınmacılara olduğu gibi) oturma izni verileceğini, bu oturma izinlerinin gerekli görüldükçe yenileneceğini, her sığınmacıya gıdaya erişmelerini sağlayacak bir bilet vasıtasıyla kişi başı günlük 15 Avro tutarında bir yardım yapılacağını, sığınmacıların sosyal güvencelerinin prenslik tarafından karşılanacağını ve ayrıca çalışma izni almalarının kolaylaştırılacağını ifade etmiştir.

Prenslikteki sığınmacı ve sığınma başvurusu sayılarının incelenmenin ardından bu sayılar için ayrılan kaynaklara gelindiğinde, Avrupa Konseyi'nin Monako'nun 2018 ile 2020 seneleri arasındaki yargı sistemlerini değerlendirdiği raporunda belirtildiği üzere, sığınmacılar için sağlanabilecek hizmetlere bütçe ayrılmadığı görülmektedir. Aynı rapor 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi kapsamındaki mülteci hukuki statüsüne dair ne yeni açılmış ne devam etmekte olan ne de sonlandırılmış bir dava bulunduğu bilgisini de içermektedir.

Monako'ya göre prenslik, BMMYK'ye (kişi başına düşen pay esas alındığında) ilk sırada katkı sağlayanlar arasında yer almaktadır. Burada kast edilen katkı, sığınmacıların sığındıkları ülkede eğitime, sağlığa ve sürdürülebilir istihdama erişimini sağlamaya dairdir.

Monako'nun sığınmacıların sığındıkları ülkede hak ve hizmetlere erişimini kolaylaştırmanın yanı sıra zaruri bazı durumlarda prenslik sınırları içerisinde de hak ve hizmetlere erişim imkânı sağladığı görülmüştür. Örnek vermek gerekirse, 2009 senesinde Iraklı iki sığınmacı çocuk, açık kalp ameliyatı olabilmeleri için Suriye'den Monako'ya sevk edilmiştir.

Monako Dış İlişkiler ve İş Birliği Bakanlığı'nın Genel Müdürü, 2022 senesi başında yaptığı bir açıklamada prensliğin 2021 ile 2024 seneleri arasında geçerli olacak pilot bir projesi olduğunu ve bahsi geçen proje ile sığınmacıların yaşam koşullarını iyileştirmek ve sığınılan ülkeleri desteklemek için somut bir çözüm üretmenin amaçlandığını ifade etmiştir.

Görüldüğü üzere, coğrafi kısıtlama uygulamasının devam ettiği dönemde Monako, sığınmacılara prenslik sınırları içerisinde koruma sağlamak ve sığınma hakkı tesis etmek yerine sığınmacıları sığındıkları ülkede eğitim, sağlık, geçim kaynakları konularında ve özellikle mali anlamda destekleme yönünde bir politika izlemiştir. Dolayısıyla bu dönemde Monako'da sığınma hakkından fiilen neredeyse hiç yararlanılmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2.2.2.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesinden Sonraki Görünümü

İçerisinde bulunduğumuz 2023 senesi itibarıyla Monako'da coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdiğini gösterir ordonansın yayımlandığı 22 Temmuz 2022 tarihli Resmî Gazete'nin üzerinden bir seneyi aşkın bir zaman geçmiştir. Fakat çalışmanın yapıldığı esnada 2023 senesi hâlihazırda devam etmekte olduğu için konuyla ilgili herhangi bir rapora, araştırmaya veya habere rastlanılmamış, dolayısıyla veri elde edilememiştir. Konuyla ilgili sahip olunan tek bilgi, ne 2022 senesinde ne de 2023 senesinde üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında BMMYK tarafından Monako'ya dosya sunulduğu ve dolayısıyla sığınmacı yerleştirildiğidir. Bu sebepten ötürü, Monako'da coğrafi kısıtlama uygulamasının sona ermesinden sonraki sığınma hakkının görünümüne dair bir inceleme yapılamamıştır.

2.2.2.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Monako Prensliği'ndeki Sığınma Hakkına Etkisi

Bir önceki bölümde belirtildiği üzere, Monako'da coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından sonraki sığınma hakkına dair veri elde edilemediğinden 2022 öncesi ve 2022 sonrası

pratiğe dair derinlemesine bir karşılaştırma yapabilmek, an itibarıyla mümkün değildir. Monako'nun coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmiş olması, sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi bakımından göz ardı edilmemesi gereken olumlu bir teorik gelişmedir. Fakat bakıldığında, Monako coğrafi kısıtlamayı kaldırmasının ardından sığınmacılara prenslik sınırları içerisinde koruma sağlamak suretiyle sığınma hakkının tesisi için hâlihazırda herhangi bir adım atmamıştır. Bu önemli hususu dikkate alırsak, coğrafi çekince uygulamasının sona erdirilmesinin Monako pratiğine henüz somut bir yansıması olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte, yönetim organlarınca alınan resmî bir kararın gözle görülür nitelikte değişiklik yaratması için bir dizi bürokratik işlemin gerçekleşmesi gerektiği ve bunun da zaman isteyen bir süreç olduğu düşünüldüğünde, ilerleyen senelerde Monako pratiğinde sığınma hakkı özelinde olumlu gelişmeler yaşanmasının önünde hiçbir engel bulunmamaktadır.

2.2.3. Sığınma Hakkının Türkiye Cumhuriyeti Pratiğindeki Görünümü

Şekil 6. Türkiye Cumhuriyeti'nin Haritası

Monako'nun aksine Türkiye, 1980'li senelerin sonlarından bu yana sığınmacılar için önemli transit ülkelerden birisi arasında yer almış, özellikle Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna ve Rusya gibi komşu veya yakın ülkelere gelen göçmenler için hedef ülke haline gelmiştir. Öte yandan İranlılar, Iraklılar, Afganlar ve Somalililer Türkiye'deki en geniş sığınmacı grubunu oluşturmuştur. Son dönemdeki Suriye'de meydana gelen olaylardan kaynaklı Türkiye'ye sığınan kişiler de koruma altına alınan bir diğer önemli gruptur. Dünyada en fazla sığınmacı (büyük çoğunluğu Suriyeli⁶⁴) barındıran ülke Türkiye'dir (Bulut ve Akın, 2020, s. 166).

Menşe ülkeleri İran İslam Cumhuriyeti, Irak Cumhuriyeti ve Suriye Arap Cumhuriyeti olan kişilerin komşu ülkeleri Türkiye'de sığınma başvurusunda bulunarak yoğunlaşmaları son derece anlaşılabilirken Afganların görece uzak olan Türkiye'ye çokça sığınma başvurusunda bulunması oldukça ilginçtir. Bu noktada çevre ülkeler yerine Türkiye'yi tercih eden Afgan sığınmacıların söz konusu tutumlarının ardındaki motivasyonu araştırmak yerinde olacaktır. 2017 senesinde yayımlanan bir anket çalışmasına katılan Afganların üçte biri bu soruya göç etmeden önce Türkiye'de bir akrabasının veya tanıdığının bulunduğu cevabını vermiş, katılımcıların %15'i ise Türkiye'ye gelerek mülteci hukuki statüsü alan ve üçüncü ülkeye yerleştirilen akrabası veya tanıdığı olduğunu ifade etmiştir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü [Hacettepe Üniversitesi NEE], 2017a, s. 96 ve 98). Bu verilerden hareketle, aşinalık ve olası imkân faktörlerinin, uzak coğrafyalardan gelen sığınmacılar için dahi, Türkiye'yi tercih sebebi kıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Olası imkân faktörünü biraz daha açıklamak gerekirse, konumu Avrupa kıtasındaki ülkelere yakın olduğundan ve üçüncü ülke yerleştirmesi sistemi mevcut olduğundan, Türkiye sığınmacılar için bir bakıma batıda bir hayat kurabilme olanağını da beraberinde getirmektedir.

Sığınma hakkından Türkiye'de faydalanabilen sığınmacıların neden Türkiye yerine batıda bir hayat kurma yönünde eğilimli ve istekli olduğu ise apayrı bir çalışmanın konusu olabilecek kadar çetrefilli bir husus olmakla birlikte, çalışma açısından değinmeden geçilemeyecek kadar önemlidir. Sistematiik olarak ilerleyebilmek adına,

⁶⁴ 7 Eylül 2023 tarihi itibarıyla 3.293.934 kişi

Türkiye’deki sığınmacıların neden batıda bir hayat kurma yönünde eğilimli ve istekli olduğu sorusuna, bu bölümde ulusal mevzuatın incelenmesinin ardından, bir sonraki bölümde cevap vermek yerinde olacaktır.

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin ilk imzacı devletlerinden birisi olan Türkiye, sözleşmeyi 1961 yılında onaylamış ve 1. Madde uyarınca 1961 yılında yayımladığı deklarasyonu “1 Ocak 1951’den evvel cereyan eden hadiseler”i, yalnızca o tarihte “Avrupa’da cereyan eden hadiseler” şeklinde anladığı yönünde kısıtlamada bulunmuştur. Devam eden süreçte 1967 tarihli New York Protokolü’ne de katılan Türkiye, 1968 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile tarih kısıtlamasını kaldırmış, ancak coğrafi kısıtlamayı uygulamaya devam etmiştir.

Türkiye’nin söz konusu kısıtlamada bulunmasında öncelikli olarak Ortadoğu ve Asya coğrafyalarındaki siyasi istikrasızlığın ve kargaşanın sığınmacı akınına neden olacağı ve bu sığınmacıların transit geçiş yolları üzerinde bulunan Türkiye’de kalacağı düşüncesi, ikincil olarak ise bahsi geçen akın durumunda Batı’nın Türkiye’den tampon bölge olarak faydalanma olasılığı etkili olmuştur (Çiçekli, 2003, s. 132). Anlaşılacağı üzere Türkiye, bulunduğu bölge itibarıyla bir sığınmacı akınıyla karşı karşıya kalma ihtimaline nazaran kendisini koruma refleksiyle hareket etme ihtiyacı hissetmiştir (Erdoğan, 2015, s. 45). Türkiye’nin coğrafi temelli bu ayrımcı tutumunun Soğuk Savaş yıllarının dinamikleriyle yakından ilgili olduğunu (Toğral, 2012, s. 70) savunanlar da bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Doğu Bloku ülkelerinden gelen sığınmacıların Avrupa kıtasındaki ülkelere geçişini kolaylaştırma noktasında kendisinin sağlayabileceği desteğin Türkiye tarafından Batı ile ilişkilendirilmesine hizmet edecek politik bir çıkar olarak öngörülmüş olması imkânsız değildir.

Göç mevzuatını 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli New York Protokolü ile uyumlu olarak düzenleyen Türkiye, bu alana ilişkin 1994 senesinde *Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*’i

yürürlüğe koymuştur. 2000'lerin başında Türkiye'nin AB'ye tam üyeliği için koşulan şartların arasında bulunan sığınma sisteminin Avrupa standartlarına çekilmesi hususu doğrultusunda da 2013 senesinde *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'nu kabul edilmiş ve 2016 senesinde bahsi geçen kanunun uygulanmasına ilişkin bir yönetmelik yayımlanmıştır.

Sığınmacılara hukuki statü tanınması süreci, Türkiye için görece yeni bir prosedürdür. Zira bahsi geçen süreç, oldukça uzun zamandır BMMYK tarafından yürütülmekte idi. 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi Madde 35⁶⁵ doğrultusunda, 2018 senesine kadar Macaristan'dakine benzer şekilde paralel olarak iki prosedür yürütülmüştür: Türkiye'ye sığınan kişi bir taraftan BMMYK'ye başvurarak sığınmacı olarak tanındığını gösterir bir belge almış diğer taraftan da idari makamlarca bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. 2018 senesine gelindiğinde ise YUKK'un kabulü ile Genel Müdürlük olarak kurulan ve 29 Ekim 2021 tarihli ve 31643 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile statüsü Başkanlık olarak değiştirilen Göç İdaresi tüm bu süreci tamamen üstlenmiştir.

2018 senesine kadarki sürece bakıldığında, sığınma başvurularına ilişkin idari makamlarca alınan kararların Türk hukuku açısından bir bağlayıcılığı söz konusu olmayan BMMYK kararlarıyla büyük oranda uyumlu olduğu görülmektedir. Bu duruma sebep olarak başlangıçta alanda uzman kamu görevlilerini barındıran (günümüzdeki Göç İdaresi Başkanlığı gibi) idari bir makamın eksikliği ve GİB'in kurulduğu ilk yıllarda bünyesinde barındırdığı kamu görevlilerinin alanda uzmanlaşma ve deneyim kazanma ihtiyacı gösterilebilir. Nitekim 2013 senesine kadar süreci Emniyet Genel Müdürlüğü nezdindeki Yabancılar Dairesi yürütmüş ve 2013 senesinde kurulan GİB de tüm bu süreci ancak beş sene sonra tamamen üstlenebilmiştir.

⁶⁵ “Madde 35: 1. Âkîd Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, veya onu istihdaf edecek diğer her hangi bir Birleşmiş Milletler teşekkülü ile vazifesini ifa sırasında iş birliği yapmayı ve hususiyle işbu Sözleşme hükümlerinin tatbikinde nezaret vazifesini kolaylaştırmayı taahhüdederler.

2. Âkîd Devletler, Yüksek Komiserliğin veya onu istihdaf edecek her hangi bir Birleşmiş Milletler Teşekkülünün Birleşmiş Milletlerin salâhiyetli uzuvlarına rapor vermesini teminen, aşağıdaki hususlar hakkında talebolunacak malûmatı ve istatistikleri münasip bir şekilde vermeyi taahhüdederler :

a) Mültecilerin hukuki durumu,

b) Bu sözleşmenin tatbiki,

c) Mültecilere mütâallik mevcut veya yürürlüğe girecek kanun, tüzük ve kararnameler.”

Dolayısıyla bahsi geçen eksiklik ve ihtiyacın zorunlu göç alanında en önde gelen kuruluş olarak kabul edilen BMMYK'nin aldığı kararların doğru olduğu ön kabulünü uyandırması son derece anlaşılırdır.

Sığınma hakkının güncel Türkiye pratiğindeki görünümünü yansıtan YUKK'ta, sığınmacılar için uluslararası koruma ve geçici koruma şeklinde iki tür mekanizma düzenlenmiştir. Bu mekanizmalardan ilki uluslararası sözleşmeler doğrultusunda sığınılan ülkenin (yani Türkiye'nin) menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu devletin sağladığı korumadan yararlanmak istemeyen/yararlanamayan kişiye (sığınmacıya) sağlamakla yükümlü olduğu korumayı ifade etmektedir. YUKK uyarınca Türkiye'de uluslararası koruma mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma hukuki statülerinden birisinin tanınması ile sağlanmaktadır.

Sığınma başvuruları söz konusu olduğunda, bireysel ve vaka bazlı değerlendirme esastır. Bununla birlikte, bölgede silahlı çatışmadan kaynaklanan yaygın şiddet olayları söz konusu olduğunda, toplumun genelini etkileyen bu şiddet olaylarının büyük nüfus hareketlilikleri ve dolayısıyla çevre ülkelere yapılan yoğun sığınma başvurularıyla sonuçlanacağı tartışmasız bir gerçektir. Sözü edilen kitlesel akın hallerinde yapılan sığınma başvurularının çevre ülkelerce tek tek değerlendirilmesi de mümkün olmadığından koruma ihtiyacı duyan kişilere çözüm olabilmesi adına geçici koruma mekanizması düzenlenmiştir. 2014 tarihli Geçici Koruma Yönetmeliği uyarınca, 28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'de meydana gelen olaylardan kaynaklı sığınma amacıyla Türkiye sınırlarını geçen kişiler (Suriye vatandaşları ile Suriye'deki vatansızlar ve sığınmacılar) geçici koruma altında bulunmakta, dolayısıyla Türkiye'de sığınma hakkından aktif olarak faydalanmaktadır.⁶⁶

Görüldüğü üzere, uluslararası koruma ve geçici koruma arasında teorik anlamda sığınma hakkının tesisi açısından bir fark bulunmamaktadır. Buna karşın iki mekanizma

⁶⁶ “Geçici Madde 1: (1) 28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.”

arasındaki fark, pratikte görünür bir hal almaktadır. En belirgin fark ise sığınmacıların sağlık hizmetlerine erişimi noktasında karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası koruma altındaki kişiler (kanunda düzenlenen haller hariç) sağlık hizmetlerine bir yıllık süreyle ücretsiz olarak erişebilmelerine⁶⁷ karşın, geçici koruma altındaki kişilerin sağlık hizmetlerine ücretsiz erişiminde herhangi bir süre limiti söz konusu değildir. Uluslararası koruma ve geçici koruma altındaki kişilerin faydalandığı sığınma hakkı arasındaki fark, çalışmanın konusu dışında kaldığından bu konuya yalnızca birkaç cümleyle değinmekle yetinilmiştir.

Bölümün ortalarında sözü edilen Türkiye’de uluslararası korumanın mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma hukuki statülerinden birisinin tanınması ile sağlandığı hususuna geri dönecek olursak, özellikle mülteci ve şartlı mülteci hukuki statüleri çalışmanın konusu dâhilinde önem teşkil etmektedir. YUKK Madde 61’de “*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle*” sığınma başvurusunda bulunan kişiye başvurusu kabul edilirse mülteci hukuki statüsü tanınacağı, Madde 62’de ise “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle*” sığınma başvurusunda bulunan kişiye başvurusu kabul edilirse şartlı mülteci hukuki statüsü tanınacağı ve şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişinin üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar kalışına izin verileceği düzenlenmiştir. Burada *Avrupa ülkeleri* ile kastedilenin Avrupa Konseyi üyesi ülkeler⁶⁸ ve Cumhurbaşkanınca belirlenecek diğer ülkeler olduğu da YUKK Madde 3’te ayrıca belirtilmiştir. Özetlemek gerekirse, Türkiye sığınma başvurusunda bulunan ve kanunda

⁶⁷ “YUKK Madde 89: (3) Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerden;

a) “(Değişik:6/12/2019-7196/87 md.) Herhangi bir sağlık güvencesi olmayan ve ödeme gücü bulunmayanlar uluslararası koruma başvuru kaydından itibaren bir yıl süre ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine tabidir. Özel ihtiyaç sahipleri ve Bakanlıkça sigorta kaydının devamı uygun görülenler için bir yıl süre sınırı aranmaz. Genel sağlık sigortasından faydalanacak kişilerin primlerinin ödenmesi için Genel Müdürlük bütçesine ödenek konulur. Primleri Genel Müdürlük tarafından ödenenlerden ödeme güçlerine göre primin tamamı veya belli bir oranı talep edilir. Başvurusu hakkında idarece olumsuz karar verilen yabancılar genel sağlık sigortası kapsamından çıkarılır.”

⁶⁸ Avrupa Konseyi üyesi ülkeler şunlardır: Almanya Federal Cumhuriyeti, Andorra Prenslığı, Arnavutluk Cumhuriyeti, Avusturya Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Belçika Krallığı, Bosna-Hersek, Bulgaristan Cumhuriyeti, Çekya, Danimarka Krallığı, Ermenistan Cumhuriyeti, Estonya Cumhuriyeti, Finlandiya Cumhuriyeti, Fransa Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Gürcistan, Hırvatistan Cumhuriyeti, Hollanda Krallığı, Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı, İrlanda, İspanya Krallığı, İsveç Krallığı, İsviçre Konfederasyonu, Karadağ, İtalyan Cumhuriyeti, İzlanda, Letonya Cumhuriyeti, Lihtenştayn Prenslığı, Litvanya Cumhuriyeti, Lüksemburg Büyük Dükalığı, Macaristan, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Malta, Moldova Cumhuriyeti, Monako Prenslığı, Norveç Krallığı, Polonya Cumhuriyeti, Portekiz Cumhuriyeti, Romanya, San Marino Cumhuriyeti, Sırbistan Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti, Ukrayna, Yunanistan

aranan şartları sağlayan kişiler arasından yalnızca Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelenlere mülteci hukuki statüsü tanımakta, aynı şartları sağlamasına rağmen Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelmeyenlere mülteci hukuki statüsü tanımamaktadır.

2.2.3.1. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Devam Ettiği Bu Dönemdeki Görünümü

Türkiye'nin bir önceki bölümde açıklanmış olan coğrafya temelli ayrımcı tutumu kişilerin korumaya benzer biçimde ulaşmasını güçleştirmekte, sığınma hakkından aynı şekilde ve ölçüde faydalanmasını zorlaştırmakta ve hatta tarihsel gerçekliğe bakıldığında neredeyse imkânsız kılmaktadır. Nitekim Türkiye, coğrafi kısıtlama uygulamasının bir sonucu olarak, 60 yıllık periyotta yalnızca 43 kişiyi mülteci olarak kabul etmiştir (Erdoğan, 2015, s. 43). Buna ek olarak 2018 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu Başkanı, Türkiye'de mülteci hukuki statüsünde sadece 3 kişi bulunduğunu ifade etmiştir. Tüm bu veriler, sığınma hakkına ilişkin durumun vahametini ortaya koyar niteliktedir.

Uygulamakta olduğu coğrafi kısıtlamadan ötürü, Türkiye'nin Avrupa coğrafyası dışından gelen sığınmacılar için güvenli bir ülke olmadığını (Majtényi ve Tamburelli, 2019, s. 27) öne sürenler bulunmaktadır. Zira bahsi geçen kişilere mülteci hukuki statüsünün tanınmasının önü tamamen kapalı vaziyettir.

Mülteci ve şartlı mülteci hukuki statüleri arasındaki en belirgin fark, iş piyasasına erişim noktasında karşımıza çıkmaktadır. Valilik bünyesindeki İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından mülteci hukuki statüsü tanınan kişi için düzenlenen kimlik belgesi çalışma izni yerine geçerken şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişi için düzenlenen kimlik belgesi çalışma izni yerine geçmemektedir. Şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişinin Türkiye'de yasal olarak çalışabilmesi için ayrıca çalışma izni sahibi olması gerekmektedir. 2016 senesinde yürürlüğe giren *Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik* Madde 7⁶⁹

⁶⁹ “Madde 7: (1) Çalışma izni başvuruları e-Devlet Kapısı üzerinden Bakanlığa yapılır.

uyarınca da çalışma izni başvurusu, ancak yabancı çalışana işe almak isteyen işveren tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Çalışma iznini alması gereken işveren ise bir külfet olarak gördüğü bu süreci yürütmekten imtina etmekte, bu durum kişileri güvencesiz ve yasa dışı biçimde çalışmak zorunda bırakmaktadır. Çalışma izni olmadan çalışma hali, YUKK Madde 54 uyarınca sınır dışı etme sebepleri arasında düzenlendiğinden menşe ülkesine sınır dışı edilmesi halinde zulme uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalacak olan kişi de işvereninden şikayetçi olamamakta ve hak arayışına girememektedir. Nitekim bir önceki bölümde bahsi geçen 2017 senesinde yayımlanan anket çalışmasında da ankete katılan Afganların sadece %1'inin çalıştığı iş nedeniyle sosyal güvenceye sahip olduğu ve %56'sının Türkiye'de daha önce çalıştığı işlerden herhangi birisinden ücret alamadan ayrılmak zorunda kaldığı (Hacettepe Üniversitesi NEE, 2017a, s. 127) bulguları elde edilmiştir. Aynı sene yayımlanan bir başka anket çalışmasında ise ankete katılan İranlıların sadece %0,7'sinin ve Iraklıların sadece %1,8'inin çalıştığı iş nedeniyle sosyal güvenceye sahip olduğu ortaya konmuştur. Ek olarak, ilk anket çalışmasına benzer şekilde, görüşülen kişilerin %53'ü Türkiye'de daha önce çalıştığı işlerden herhangi birisinden ücret alamadan ayrılmak zorunda kaldığını (Hacettepe Üniversitesi NEE, 2017b, s. 130) dile getirmiştir. Ankete katılan İranlıların ve Iraklıların önemli bir kısmı, Türk vatandaşları ile aynı ücreti almadığını (Hacettepe Üniversitesi NEE, 2017b, s. 78) ayrıca belirtmiştir.

Bir önceki bölümde dile getirilen Türkiye'deki sığınma hakkından faydalanabilen kişilerin neden batıda bir hayat kurma yönünde eğilimli ve istekli olduğu sorusuna dönecek olursak, sorunun cevabı aslında çok açıktır: şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişi, bir vatandaşa veya mülteci hukuki statüsü tanınan kişiye oranla, iş piyasasında sömürüye çok daha fazla açıktır. Sığınma hakkı her ne kadar beslenme ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması talebini içerse de bahsi geçen asgari ihtiyaçların karşılanabilmesi, ekonomik faaliyetlerin sömürüden arınmış şekilde gerçekleştirilebileceği bir atmosferi de gerektirmektedir. Türkiye pratiğinde ise sığınmacı nüfusunun neredeyse tamamını oluşturan şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişiler, iş piyasası anlamında, epeyce iç karartıcı bir tablo ile karşı karşıyadır.

(2) Başvuruda talep edilen belgelerin taranarak yabancıların çalışma izinleri otomasyon sistemine yüklenmesi ve yabancıya ve işverene ait bilgilerin girilmesi, istenilen belgelerin Bakanlığa ulaştırılması gereklidir.”

Tüm bu hususlara ek olarak, YUKK'ta üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar kalışına izin verileceği düzenlenen şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişiler, “geçici koruma”ya⁷⁰ ulaştığından ve “misafir” olarak görüldüğünden, topluma dâhil olmalarını amaçlayan uyum uygulamalarına temas etmemektedir (Toğral, 2012, s. 71). Bunun yanı sıra, Türkiye’ye gelen Avrupalı olmayan sığınmacılar için sığınma başvuru prosedürü, bir belirsizlik ve endişe silsilesi de yaratmaktadır. Zira hukuki statü tanınması ve üçüncü ülke yerleştirmesi süreçleri senelerce sürebilmekte ve dolayısıyla bu kişiler bahsi geçen süreçlerin her bir adımında kendilerini sık sık muğlak ve öngörülemeyen bir vaziyette beklerken bulmaktadır (Biehl, 2015, s. 58).

2.2.3.2. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Sona Ermesi Halinde Muhtemel Görünümü

Son dönemdeki Suriye’de meydana gelen olaylardan kaynaklı nüfus hareketliliği ile Türkiye’nin coğrafi kısıtlama uygulaması yeniden gündeme gelmiştir. Bu çerçevede, Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları Derneği gibi çeşitli oluşumlar, sığınma hakkının daha etkili bir biçimde tesis edilmesi adına, söz konusu kısıtlamanın kaldırılması gerektiğine ilişkin açıklamalarda bulunmuş ve Türkiye’yi bu yönde harekete geçmeye davet etmiştir.⁷¹

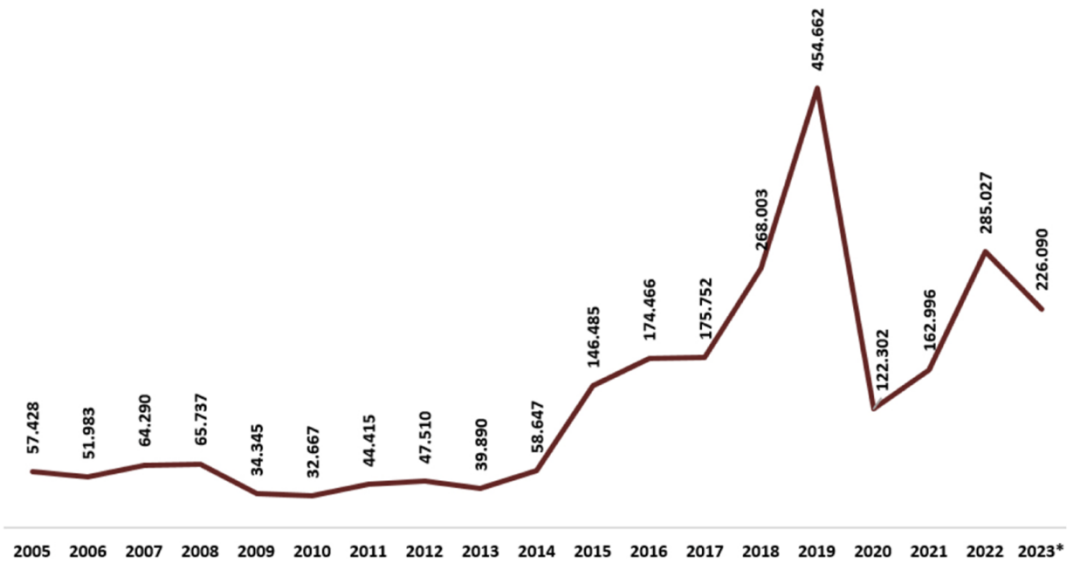
Türkiye’nin coğrafi kısıtlama uygulamasını hala muhafaza etmesinin gerekçelerine bakacak olursak, Türkiye’nin kendisini zorunlu göç bağlamında hedef ülke olarak nitelendiriyor olması gerekçeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Nitekim 2008 senesinden itibaren uluslararası kuruluşların, Türkiye’deki sivil toplum örgütlerinin, diğer ülkelerin ve özellikle de AB’nin çabalarıyla göçün artık tamamen Türkiye’ye yöneldiğini (GAR, 2021, s. 28) dile getirenler bulunmaktadır. Gerçekten de son on senedir yakalanan düzensiz göçmen sayısında oldukça fazla artış olduğu yadsınamaz bir

⁷⁰ Burada kastedilen Suriye’de meydana gelen olaylardan kaynaklı sığınma amacıyla Türkiye sınırlarını geçen kişilerin ulaştığı koruma olmayıp işaret edilmek istenen belirsiz bir süreye tabi tutulma ve dolayısıyla kalıcı olmama durumudur.

⁷¹ Uluslararası Af Örgütü’nün 8 Ağustos 2016 tarihli ve “Türkiye, 65 yıl önce imzalanan Cenevre Mülteci Sözleşmesi’ne koyduğu sınırlamayı kaldırmalıdır” başlıklı basın açıklaması ve İnsan Hakları Derneği’nin 18 Eylül 2015 tarihli ve “Coğrafi Çekinceyi Kaldırın, Suriyeli Sığınmacılara Mülteci Statüsü Verin” başlıklı açıklaması, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

gerçektir. Resmî verilere göre, Türkiye’de 2013 senesinde 39.890 düzensiz göçmen yakalanmışken 2019 senesinde bu sayı 454.662’ye yükselmiştir, diğer bir deyişle yalnızca altı senede yakalanan düzensiz göçmen sayısı on kat artmıştır.

Tablo 9. 2005 ile 2023 seneleri arasında Türkiye’de yakalanan düzensiz göçmen sayıları

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı⁷²

Türkiye’nin kendisini zorunlu göç bağlamında hedef ülke olarak nitelendiriyor olmasıyla ilintili olarak, Türkiye’nin şartlı mülteci hukuki statüsünü özellikle üçüncü ülke yerleştirmesi için kullanmak ve bu yüzden de coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza etmek istediğini öne sürenler de bulunmaktadır (GAR, 2021, s. 25). Bu hususun geçerli bir argüman olup olmadığını araştırabilmek adına Türkiye’deki sığınmacı nüfusuna ve üçüncü ülke yerleştirmesi sayılarına göz atmakta fayda vardır. Yine resmî verilere göre, geçtiğimiz sene olan 2022’de Türkiye’de (uluslararası koruma başvurusunda bulunan 33.246 kişi ve geçici koruma altında bulunan 3.535.898 kişi ile birlikte toplam⁷³) 3.596.144 sığınmacı bulunmaktayken bu sığınmacılardan 20.406 kişinin dosyası üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında BMMYK tarafından farklı

⁷² İçerisinde bulunduğumuz 2023 senesine ait sayı 23 Kasım 2023 tarihi itibarıyla ve mükerrerden arındırılmış şekliyle sayı 166.279’dur.

⁷³ Türkiye’de uluslararası koruma statü sahibi kişileri gösterir resmî veri paylaşılmadığı için bahsi geçen kişiler toplam sığınmacı sayısına dahil edilememiştir.

ülkelere sunulmuş, fakat sonuç itibarıyla yalnızca 10.075 sığınmacı yerleştirilmiştir. Diğer bir deyişle 2022 senesinde Türkiye'deki sığınmacı nüfusunun yalnızca %0,2 dilimindeki kesim üçüncü ülkeye yerleştirilmiştir. 2021 senesine bakıldığında da mevcut tablo pek farklı değildir: Sığınmacı nüfusu (uluslararası koruma başvurusunda bulunan 29.256 kişi ve geçici koruma altında bulunan 3.737.369 kişi ile birlikte toplam⁷⁴) 3.766.625 iken 12.269 kişinin dosyası üçüncü ülke yerleştirmesi kapsamında BMMYK tarafından farklı ülkelere sunulmuş, fakat sonuç itibarıyla yalnızca 7.382 sığınmacı yerleştirilmiştir. Özetle, 2022 senesindeki %0,2 oranı 2021 senesinde %0,19'dur. Tüm bu verilerden hareketle, Türkiye'nin şartlı mülteci hukuki statüsünü özellikle üçüncü ülke yerleştirmesi için kullanmak ve bu yüzden de coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza etmek isteği, son derece haklı bir kaygıyla temellendirilebilir. Fakat üçüncü ülke yerleştirmesi sistemi, var olmakla birlikte, Türkiye'nin aldığı yoğun sığınma başvurularına çözüm üretmekten çok uzaktır.

Esasında coğrafi kısıtlama, Türkiye'nin sonlandırmaya istekli olmadığı bir uygulama değildir. Nitekim *İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı*'nda belirtildiği üzere, coğrafi kısıtlama uygulamasının sonlandırılması şu iki koşulun gerçekleşmesine bağlanmıştır:

- Katılım aşamasında Türkiye'ye doğudan bir sığınmacı akımını teşvik etmeyecek şekilde gerekli mevzuat ve altyapı değişikliklerinin gerçekleştirilmesi
 - AB ülkelerinin külfet paylaşımı konusunda gerekli hassasiyeti göstermeleri
- (İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, t.y.)

Sayıllı bu iki koşul, Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını hala muhafaza etmesinin en önemli ve esas gerekçesine işaret emektedir: Türkiye'nin aldığı yoğun sığınma başvurularıyla baş başa bırakılması ve zorunlu göç bağlamında üstlenmek durumunda kaldığı mevcut ve olası yükün paylaşılması.

⁷⁴ Türkiye'de uluslararası koruma statü sahibi kişileri gösterir resmî veri paylaşılmadığı için bahsi geçen kişiler yine toplam sığınmacı sayısına dahil edilememiştir.

AB özelinde konuşmak gerekirse, üye devletler arasındaki dayanışmanın ve sorumluluğun güçlendirilmesi, aslında *Avrupa Göç Gündemi*'nde⁷⁵ telkin edilmiştir. Nitekim Avrupa Göç Gündemi bu bağlamda iki farklı seçeneği göz önünde bulundurmıştır: *yer değiştirme*⁷⁶ ve *üçüncü ülke yerleştirmesi*. Yer değiştirme hâlihazırda Avrupa'da fiziken bulunan sığınmacıların bir üye devletten başka bir başka üye devlete gönderilmesi adına geliştirilmiş bir mekanizma, üçüncü ülke yerleştirmesi ise başka ülkelerdeki sığınmacıların yeniden yerleştirilmesine ön ayak olan ve bağlayıcı olmayan bir sistem olarak belirlenmiştir.

Her ne kadar AB'ye üye bir devlet olmayan Türkiye ile ilişkilendirilemeye de yer değiştirme, AB'nin yük paylaşımına dair tutumunu araştırma anlamında bahsedilmeye değer bir mekanizmadır. Bakıldığında, yer değiştirme de tıpkı üçüncü ülke yerleştirmesi gibi yoğun sığınma başvurularına çözüm üretmekte pek başarılı olamamıştır. Zira birçok üye devletçe ulusal güvenlikle veya kamu politikasıyla bağlantılı gerekçeler gösterilerek belli başlı yer değiştirme dosyaları reddedilmiş; kimi hallerde de yer değiştirme için özellikle hassasiyeti yüksek sığınmacıların hariç tutulduğu aday profilleri geliştirilmiştir. Yük paylaşımındaki bu eksikliği gözlemleyen Avrupa Komisyonu ise Aralık 2017 tarihinde içlerinde Macaristan'ın da bulunduğu birtakım üye devletlere karşı ihlal prosedürlerini başlatmıştır (Majtényi ve Tamburelli, 2019, s. 11).

Türkiye'nin aldığı yoğun sığınma başvurularıyla baş başa bırakılması ve zorunlu göç bağlamında üstlenmek durumunda kaldığı mevcut ve olası yükün paylaşılmaması, kapasitesinin üstünde sığınmacı barındıran her ülkede olduğu gibi, sosyal uyum ve insan hakları açısından ciddi toplumsal sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Bulut ve Akın, 2020, s. 161). Özellikle son yıllarda etkisi fazlaca hissedilen yabancı düşmanlığı alt metinli sığınmacı karşıtı söylemler, medya kanalları aracılığıyla sık sık tekrarlanmakta⁷⁷ ve siyasi liderlerin ağzından da yine halka ulaşmaktadır⁷⁸. Nitekim

⁷⁵ İngilizcesi için bkz. "The European Agenda on Migration": Göç yönetimine kapsamlı yaklaşımın ana hatlarını çizen AB'nin Mayıs 2015'te sunulmuş olan stratejik belgesi (Avrupa Komisyonu, t.y.)

⁷⁶ İngilizcesi için bkz. "relocation"

⁷⁷ Cumhuriyet Gazetesi'nin 14.07.2022 tarihli "Tecavüzden yargılanan Afgan göçmen: 'Ülkemde genç erkeklerle seks yapmak normal'" başlıklı haberi ve Sözcü Gazetesi'nin 05.08.2021 tarihli ve "Her 10

sığınmacılar ile ev sahibi topluluk arasındaki tansiyon da gitgide yükselmekte ve sığınmacılara yönelik şiddet olayları artmaktadır.⁷⁹ Hâlbuki diğer devletlere de mümkün olduğu ölçüde sorumluluk yüklenmesi, hem fazla yük altında bulunan Türkiye'nin bir nebze de olsa rahatlamasını sağlayacak hem de ülkedeki sığınmacıların ve ev sahibi topluluk üyelerinin refah seviyesini yükselecektir. Böylelikle şüphesiz sığınmacılar daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilecek, daha iyi bir eğitim ve çalışma ortamında yaşamlarını sürdürebilecektir (Konyalı, 2021, s. 151).

Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını hala muhafaza etmesine dönecek olursak, AB başta olmak üzere diğer ülkelerin bu mevcut ve olası yükü üstlenmekten imtina etmesinden ötürü, Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını “*bir uluslararası yük paylaşımı silahı*” olarak muhafaza etmesi gerektiğini (GAR, 2021, s. 29) savunanlar vardır. Ancak Türkiye pratiğine bakıldığında coğrafi kısıtlamanın etkili bir “*silah*” olmadığı açıkça ortadadır: Türkiye coğrafi kısıtlama uygulamasını muhafaza etmesine rağmen hâlihazırda dünyada en fazla sığınmacı barındıran ülkedir, diğer ülkeler Türkiye'yi aldığı yoğun sığınma başvurularıyla baş başa bırakmaktadır ve Türkiye'nin zorunlu göç bağlamında üstlenmek durumunda kaldığı mevcut ve olası yük paylaşılmamaktadır.

Coğrafi kısıtlamaya ilişkin ana hatları çizilen bu tablo, akla coğrafi kısıtlama uygulamasının geçerliliğini yitirip yitirmediği sorusunu getirmektedir. Suriye'de meydana gelen olaylardan kaynaklı nüfus hareketliliği hem bu soruyu tetikleyen hem de sorunun cevaplandırılma çabasına destek sağlayan özgün bir deneyimdir. Nitekim Türkiye'de on⁸⁰ seneyi aşkın bir süredir yaşayan ve kısa vadede ülkelerine dönmeleri beklenmeyen Suriyeliler açısından bakıldığında, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin

Suriyeli mülteci 6 Türk'ü işsiz bıraktı” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁷⁸ Cumhuriyet Gazetesi'nin 12.04.2023 tarihli ve “Ümit Özdağ'dan 'sığınmacı' çıkışı: Gerekirse zorla yollayacağız” başlıklı haberi ve Habertürk'ün 17.12.2020 tarihli ve “Binali Yıldırım: 'Güvenlik problemi oluşturan Suriyeliler varsa gözünün yaşına bakmadan göndeririz. Yabancılar sorunu İstanbulluları rahatsız ediyorsa beni de rahatsız eder'” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁷⁹ BirGün Gazetesi'nin 03.07.2022 tarihli ve “Lincin gerekçesi 'huzursuzluk'” başlıklı haberi ve Evrensel Gazetesi'nin 04.07.2019 tarihli ve “Küçükçekmece'de mültecilere saldırı: Yakmasınlar diye ışıkları söndürdük” başlıklı haberi, konuyla ilgili örnek teşkil etmektedir.

⁸⁰ Atıf yapılan kaynakta beş seneyi aşkın bir süreden bahsedilmekle birlikte, kaynak tez 2017'de kaleme alındığından bahsi geçen süre on sene olarak düzeltilmiştir.

gücünü yitirdiği yönünde eleştiriler söz konusudur (Kır, 2017, s. 139).

Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını hala muhafaza etmesinin gerekçelerinin makul olduğu, coğrafi kısıtlamanın kaldırılması halinde ülkenin zorunlu göç bağlamında hedef ülke olma niteliğinin daha da perçinleneceği doğrudur. Fakat bu husus, alınacak önlemler, getirilecek düzenlemeler ve izlenecek politikalar ile aşılamayacak bir engel değildir, yeter ki alınacak önlemler, getirilecek düzenlemeler ve izlenecek politikalar insan hakları temelli olsun.

Sonuç itibarıyla şu hususu göz ardı etmemek gerekir ki Türkiye Avrupa Konseyi üyesi ülkelerinden gelmeyenlere mülteci hukuki statüsü tanımamasına karşın, insan haklarına saygı çerçevesinde, ulusal mevzuatında düzenlemeler yaparak farklı hukuki statüye sahip milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapmış ve coğrafi kısıtlama uygulamayan ülkelere kıyasla daha fazla siyasi ve ekonomik sorumluluk üstlenmiştir (Kır, 2017, s. 2). Bahsi geçen sorumluluk üstlenme halinin, daha da ileri gidilerek, coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına kadar varması imkânsız değildir. Coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesi olasılığının an itibarıyla ülke gündemini meşgul etmiyor oluşu, Türkiye'deki sığınma hakkının da ileride diğer ülkelerdeki gibi daha kapsayıcı olmayacağı ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanmayacağı anlamına gelmemektedir.

2.2.3.3. Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Türkiye'deki Sığınma Hakkına Etkisi

Çalışma boyunca yinelendiği üzere Türkiye, coğrafi kısıtlama uygulamasını hâlihazırda muhafaza etmektedir. Dolayısıyla ülkedeki sığınma hakkının durumuna dair coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından önce/coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasından sonra şeklinde bir somut karşılaştırma yapabilmek, an itibarıyla mümkün değildir. Bununla birlikte, yine de bahsi geçen kısıtlamanın Türkiye'deki sığınma hakkına etkisi, eldeki mevcut bilgi ve veriye dayanılarak, bu bölümde mümkün olduğunca analiz edilmeye çalışılmıştır.

Öncelikle, Türkiye'nin coğrafi kısıtlama uygulamasını sona erdirmesinin sığınma hakkının daha kapsayıcı olacağı ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanacağı sonucunu doğuracağını dile getirmekte fayda vardır. Zira bu şekilde, kanunda aranan şartları sağlayan her bireye mülteci hukuki statüsü tanınacak ve iş piyasasına erişimde bir grup ötekenden (şartlı mülteci hukuki statüsü tanınan kişiler mülteci hukuki statüsü tanınan kişilerden) daha dezavantajlı olmayacaktır. Konuya açıklık getirmek gerekirse, Valilik bünyesindeki İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından düzenlenen kimlik belgelerinin niteliğine ilişkin mevcut yasal düzenlemenin korunması halinde, kanunda aranan şartları sağlayan her bireye mülteci hukuki statüsü tanınacağından her bireyin edineceği kimlik belgesi çalışma izni yerine geçecektir. Böylelikle hiçbir sığınmacı, bir külfet olarak gördüğü çalışma izninin alınması sürecini yürütmekten imtina eden işverenin sömürüsüne maruz kalmayacak, çalışma izni olmadan çalışmak zorunda kaldığı için sınır dışı edilme korkusu yaşamayacaktır. Ek olarak, Türkiye'deki kalış süresi belirsiz olmadığı için her birey ülkeye uyum sağlama noktasında daha istekli olacak⁸¹ ve muhtemelen daha az gelecek kaygısı yaşayacaktır. Neticede sığınmacı politikalarının hedeflerinden birisi de ülkesinde hayatını devam ettiremeyecek kişiler için kalıcı bir çözüm yaratabilmek ve bu hedef doğrultusunda kişilerin sığındıkları devlete aidiyet hissetmesini sağlayabilmektir (Konyalı, 2021, s. 85).

Coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesinin zorunlu göç bağlamında Türkiye'nin mevcut cazibesini daha da artıracığı tartışmasız bir gerçektir. Bununla birlikte, bahsi geçen cazibe artışını dengeleyici önlemlerin alınması imkânsız değildir. YUKK Madde 78/1 uyarınca sığınma başvurusunun altı ay içerisinde sonuca bağlanması gerekmektedir.⁸² Fakat pratikte, azımsanmayacak sayıdaki sığınma başvurusunun senelerce değerlendirildiği görülmektedir. Kanunla öngörülen süre içerisinde karar alınabilmesi adına ayrılan (mali ve insan gücü olmak üzere) kamu kaynağının artırılması, cazibe artışını dengeleyici bir önlem olarak göz önünde

⁸¹ Örnek vermek gerekirse, Suriyeli sığınmacılar Türkiye'ye sığındıkları ilk dönemde geçicilik ve kalıcılık arafında "nasılsa evimize döneceğiz" düşüncesiyle dil öğrenmemiştir (Güneş Aslan ve Güngör, 2019, s. 1623).

⁸² "Madde 78: (1) (Degisik:6/12/2019-7196/84 md.) Uluslararası koruma başvuruları, kayıt tarihinden itibaren en geç altı ay içinde Genel Müdürlükçe sonuçlandırılır. Kararın bu süre içerisinde verilememesi hâlinde başvuru sahibi bilgilendirilir. Genel Müdürlük bu yetkilerinin valiliklere devredebilir."

bulundurulabilir. Zira bu konuya ayrılan kamu kaynağının artırılması halinde, yaygın olan “*Türkiye’ye gider en az 3-4 sene kalırım*” anlayışı yıkılacak ve böylece de sığınmacı olmadığı halde sığınma başvurusunda bulunanların sayısı önemli ölçüde azalacaktır (Hacettepe Üniversitesi NEE, 2017a, s. 137).

Tam bu noktada, kişilerin üçüncü ülke yerleştirmesinden faydalanabilmek amacıyla sığınmak için Türkiye’yi tercih ettiğine değinmek yerinde olacaktır. Önceki bölümlerde bahsi geçen 2017 senesinde yayımlanan anket çalışmasında, katılımcıların %88’inin gelecek planının bu yönde olduğu (Hacettepe Üniversitesi NEE, 2017b, s. 136) ortaya konmuştur. Dolayısıyla coğrafi kısıtlamanın kaldırılması halinde, hayatını batıda devam ettirmek isteyen söz konusu profilin Türkiye’ye gelmeyecek olması da muhtemel bir tablo olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özetlemek gerekirse, bir hak özellikle de bir insan hakkı söz konusu olduğunda, zorunlu göç bağlamında hedef ülke olma niteliğinin perçinlenmesi veya cazibe artışı gibi politik kaygıların hakkın iyileştirilmesinin önünde engel teşkil etmesine izin verilmemelidir. Neticede bütün insan hakları gibi sığınma hakkı da tarihsel birtakım zorlu mücadelelerin neticesinde elde edilmiş ve kapsayıcılığı her fırsatta sağlamlaştırılması gereken önemli bir kazanımdır.

SONUÇ

Pratikte her ne kadar bulunduğu ülke devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan bireylerin birtakım insan haklarından sık sık mahrum kalması durumu, “*Vatandaş olamayan insan da olamaz.*” (Bozbeyoğlu, 2015, s. 63) algısının akılda yer etmesine yol açsa da bahsi geçen durumun kabulü ve normalleştirilmesi, son derece yanlış ve sakıncalıdır. Zira ideal olan bireyin bir devletin vatandaşı olup olmadığının önem arz etmemesidir. Çünkü insan hakları milliyetten değil, insani değerlerden kaynaklanmaktadır (Konyalı, 2021, s. 89).

Çalışma boyunca önemle üzerinde durulduğu üzere, belirli sebeplerle menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu devletin sağladığı korumadan yararlanmak istemeyen/yararlanamayan kişi, başka bir ülkeye sığınarak o ülkede yalnızca ve yalnızca insan olduğu için sahip olduğu insan haklarından faydalanabilmelidir. Nitekim sığınmacı, (menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu devlet tarafından) insan hakları hâlihazırda ihlal edilmiş olan bireydir (Konyalı, 2021, s. 71) ve esasında tam da bu sebepten ötürü, sığındığı ülkede insan haklarından faydalanmaya ihtiyacı vardır. Çalışmanın konusu olan sığınma hakkı da söz konusu insan haklarından birisidir ve sığınma hakkı hak öznesi kişiye sadece sığındığı devletin fiziken himayesinde bulunmayı değil, aynı zamanda kişinin insan onuruna yaraşır asgari ihtiyaçlarının karşılanması talebini de içermektedir.

Sığınma hakkının tüm bu nitelikleri bir arada düşünüldüğünde, her bireyin haktan aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi gerekirken pratikte karşımıza çıkan tablo, bu gerekliliğin zıddının yaşandığını gözler önüne sermektedir: Sığınmacılar, farklı coğrafyalardan geldikleri için, sığındıkları ülkede farklı muameleler ve neticelerle karşılaşmaktadır.

Sığınmacı haklarını konu alan İHEB’e, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne ve 1967 tarihli New York Protokolü’ne çalışma boyunca devamlı olarak değinilmiştir. Söz

konusu belgelerin hiçbirinde niteliksiz ya da daha az eşit ırklar veya halklar olduğu söylenmemektedir. Bütün ırklar ve halkların aynı özgürlüklerden yararlanmaya hakları vardır (Said, 2021, s. 103). Buna karşın günümüzde de geçerli olan temel değerleri, sığınmacıların insan olduğu ve hatta herhangi bir ülke vatandaşının da ötesinde birtakım korumaların altında olması gerektiğini gösteren 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nden (GAR, 2021, s. 43) kaynaklanan coğrafi kısıtlamadan ötürü, her birey ihtiyaç duyduğu korumaya diğer bireylere denk olacak biçimde ulaşamamaktadır.

Çalışmanın başında coğrafi kısıtlama uygulaması sona erdirilmelidir mottosuyla yola çıkılmıştır. Zira coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesi, sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi sonucunu doğuracaktır. Fakat çalışma boyunca sığınma hakkının değişik coğrafyalardaki farklı görünüşleri incelenirken coğrafi kısıtlamanın yalnızca kaldırılmasının hakkın daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi adına yeterli olmadığı görülmüştür.

Bakıldığında Macaristan pratiğinde, coğrafi kısıtlama uygulamasının sona ermesinden sonra günümüze değin sığınmacılara sistematik olarak sert muamele gösterilmiş, sığınma hakkından faydalanılmasını zorlaştıracı yasal düzenlemeler ve prosedürler getirilmiş, sığınma kavramı bilinçli bir biçimde suçlaştırılmış; özetle sığınmacı karşıtı politikalar izlenmiştir. Monako pratiğinde ise coğrafi kısıtlama uygulamasının sona ermesinin üzerinden bir seneyi aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın sığınmacılara koruma sağlamak suretiyle sığınma hakkı tesisi için hâlihazırda herhangi bir adım atılmamıştır. Diğer bir deyişle coğrafi kısıtlamanın kaldırılması, Monako pratiğine henüz somut bir yansıması olmayan olumlu bir teorik gelişme olarak kalmıştır.

Tüm bu bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, çalışmada şu sonuca varılmıştır ki sığınma hakkının daha kapsayıcı olması ve haktan herkesin aynı şekilde ve ölçüde faydalanabilmesi sonucunu doğurabilmesi için coğrafi kısıtlama uygulamasının sona erdirilmesinin beraberinde hak temelli düzenlemeler ve prosedürler getirilmeli ve sığınmacı karşıtı olmayan politikalar izlenmelidir. Özetlemek gerekirse, coğrafi

kısıtlamanın kaldırılması, ilgili diğer araçlarla da desteklenmelidir. Bunun yanı sıra kısıtlamanın kaldırılması yalnızca kâğıt üzerinde olumlu bir gelişme olarak kalmamalı, elle tutulur bir farklılık için bahsi geçen gelişme pratiğe en kısa sürede yansıtılmalıdır.

Çalışmanın bu sonuç bölümünde ifade edilen çıkarımların coğrafi kısıtlama uygulamasını hala muhafaza eden Kongo, Madagaskar ve Türkiye pratiklerindeki sığınma hakkının iyileştirilmesi için yol gösterici olması, naçizane ümit edilmektedir.

Diğer ülkelere oranla daha fazla yükümlülük altında kalmayacağını ve desteğin mali de dahil olmak üzere her türünü göreceğini bilen Kongo, Madagaskar ve Türkiye'nin sığınmacıların kabulü konusunda daha esnek davranacağı hususu akılda tutulmalıdır. Bu durum ise insan hakları ihlallerinin azaltılmasında oldukça esaslı bir rol oynayacaktır (Konyalı, 2021, s. 154). Unutulmamalıdır ki sığınmacılara yönelik yapılması beklenen/istenilen yükümlülükler bir külfet değil, uluslararası barışın temini ve negatif dışsallıkların giderilmesi için gerekli görülen bir düzenlemedir (Bulut ve Akın, 2020, s. 165).

KAYNAKÇA

Act XX of 1949 The Constitution of the Republic of Hungary [1949 tarihli Macaristan Cumhuriyeti Anayasası]. (t.y.). Erişim: 13 Ekim 2023, <https://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/e.c.12.hun.3-annex2.pdf>

Ahmed H finally home: What happened [Ahmed H. sonunda evine döndü: Peki ne olmuştu]. (28 Eylül 2019). Erişim: Uluslararası Af Örgütü, <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2019/09/ahmed-h-what-happened/>

Akçakale, Suriyeli misafirlere ensar olmuş bir ilçemizdir. (23 Haziran 2017). Erişim: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/77675/akcakale-suriyeli-misafirlere-ensar-olmus-bir-ilcemizdir>

Akdeniz, E. ve Karyemez, N. (4 Temmuz 2019). Küçükçekmece’de mültecilere saldırı: Yakmasınlar diye ışıkları söndürdük. Erişim: Evrensel Gazetesi, <https://www.evrensel.net/haber/382392/kucukcekmece-de-multecilere-saldiri-yakmasinlar-diye-isiklari-sondurduk>

Almanya ve AB'den Suriyeli mültecilere destek için 1,5 milyar euro bağış. (15 Haziran 2023). Erişim: Euronews Türkçe, <https://tr.euronews.com/2023/06/15/almanya-ve-abden-suriyeli-multecilere-destek-icin-15-milyar-euro-bagis>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2016 Human Rights Report* [Monako 2016 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/01/Monaco-1.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2015 Human Rights Report* [Monako 2015 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023,

<https://antislaverylaw.ac.uk/wp-content/uploads/2019/08/Monaco-Human-Rights-Report.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2019 Human Rights Report* [Monako 2019 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/02/MONACO-2019-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2018 Human Rights Report* [Monako 2018 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/03/MONACO-2018-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2017 Human Rights Report* [Monako 2017 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/01/Monaco.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2020 Human Rights Report* [Monako 2020 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 14 Temmuz 2022, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/03/MONACO-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf>

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2021 Human Rights Report* [Monako 2021 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 14 Temmuz 2022, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/02/313615_MONACO-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monaco 2022 Human Rights Report* [Monako 2022 İnsan Hakları Raporu]. Erişim: 18 Ağustos 2023, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/02/415610_MONACO-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf

Arap Ülkelerinde Mültecilerin Durumunu Düzenleyen Arap Sözleşmesi. (t.y.). Erişim: 21 Aralık 2023, http://madde14.org/index.php?title=Arap_Ülkelerinde_Mültecilerin_Durumunu_Düzenleyen_Sözleşme

Avrupa Birliği Adalet Divanı, Büyük Daire, 14.05.2020, No: C-924/19. Erişim: 15 Ekim 2023, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=226495&pageIndex=0>

Avrupa Komisyonu. (t.y.) *European Agenda on Migration* [Avrupa Göç Gündemi]. Erişim: 18 Eylül 2023, Avrupa Komisyonu Ağ Sitesi: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/european-agenda-migration_en

Avrupa Konseyi. (Eylül 2020). *Evaluation des systèmes judiciaires (2018-2020): Monaco* [Yargı sistemlerinin değerlendirilmesi (2018-2020): Monako]. Erişim: 30 Mart 2022, <https://rm.coe.int/fr-monaco-2018/16809fe079>

Avrupa Konseyi. (Haziran 2022). *Rapport de L'ECRI sur Monaco* [İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu'nun Monako Üzerine Raporu] [Elektronik Sürüm]. Strazburg: Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi. (t.y.). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* [Elektronik Sürüm]. Strazburg: Avrupa Konseyi

Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi. (Eylül 2015). *Crossing Boundaries: The New Asylum Procedure at The Border and Restrictions to Accessing Protection in Hungary* [Sınırları Aşmak: Sınırdaki Yeni Sığınma Prosedürü ve Macaristan'da Korumaya Erişimde Kısıtlamalar]. [Elektronik Sürüm]. Brüksel: Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi

Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi Statistics: Hungary. (19 Nisan 2023). Erişim: 15 Ekim 2023, <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/statistics/>

Avrupa'nın Ukraynalı mültecilere sınırlarını açmasına Suriyelilerden 'çifte standart' eleştirisi. (6 Mart 2022). Erişim: Euronews Türkçe, <https://tr.euronews.com/2022/03/06/avrupa-n-n-ukraynal-multecilere-s-n-rlar-n-acmas-na-cifte-standart-elestirisi>

Bakan Çavuşoğlu: Suriyeli göçmenlerin tamamını göndereceğiz dersek doğru olmaz. (22 Mayıs 2023). Erişim: NTV, https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakan-cavusoglu-suriyeli-gocmenlerin-tamamini-gonderecegiz-dersek-dogru-olmaz,3ktC7gWDvk-bwp2zIEyr_w

Balázs Hidvéghi: Migration Has Become One of Europe's Biggest Challenges [Balázs Hidvéghi: Göç Avrupa'nın En Büyük Mücadelelerinden Birisi Haline Geldi]. (9 Ekim 2023). Erişim: Hungary Today, <https://hungarytoday.hu/balazs-hidveghi-migration-has-become-one-of-europes-biggest-challenges/>

Betts, A., Loescher, G. ve Milner, J. (2017). *BMMYK: Mülteci Koruma Siyaseti ve Pratiği* (Ö. E. Koç, Çev.). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınevi. (2012).

Biehl, K. S. (2015). Governing Through Uncertainty: Experiences of Being a Refugee in Turkey as a Country for Temporary Asylum [Uçtan Uca Belirsizlikle Yönetim: Geçici Sığınma Ülkesi Olan Türkiye'de Mülteci Olma Deneyimleri] [Elektronik Sürüm]. *Social Analysis: The International Journal of Anthropology*, 59(1), 57-75.

Binali Yıldırım: "Güvenlik problemi oluşturan Suriyeliler varsa gözünün yaşına bakmadan göndeririz. Yabancılar sorunu İstanbulluları rahatsız ediyorsa beni de rahatsız eder". (17 Aralık 2020). Erişim: Habertürk, <https://www.haberturk.com/video/haber/izle/binali-yildirim-guvenlik-problemi-olusturan-suriyeliler-varsa-gozunun-yasina-bakmadan-gondeririz-yabancılar->

sorunu-istanbullulari-rahatsiz-ediyorsa/644176

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Eylül 2021). *The Republic of the Congo: UNHCR Fact Sheet*. Erişim: 8 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/report/congo/unhcr-republic-congo-fact-sheet-september-2021>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Eylül 2022). *Malta: UNHCR Factsheet*. Erişim: 8 Ekim 2023, https://www.unhcr.org/mt/wp-content/uploads/sites/54/2022/10/Malta-Factsheet_2022-Jan-Sept-FINAL.pdf

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Mart 2016). *Mülteci ve Göçmen? Sözcük Seçimleri Önemlidir*. Erişim: 19 Eylül 2023, https://www.unhcr.org/cy/wp-content/uploads/sites/41/2018/02/UNHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Nisan 2015). *States Parties to the 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol* [Mültecilerin Statüsüne İlişkin 1951 Sözleşmesi'ne ve 1967 Protokolü'ne Taraf Devletler]. Erişim: 16 Ağustos 2023, <https://www.unhcr.org/ie/media/39149>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Nisan 2023). *The Republic of the Congo: UNHCR Operational Update*. Erişim: 8 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/report/congo/republic-congo-unhcr-operational-update-1-30-april-2023>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Refugee Data Finder: Hungary (Asylum Decisions). (t.y.). Erişim: 14 Ekim 2023, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=2998pM>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Refugee Data Finder: Malta (Asylum Decisions). (t.y.). Erişim: 9 Ekim 2023, <https://www.unhcr.org/refugee->

statistics/download/?url=VPxc6G

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Resettlement Data Finder: Monaco (Departures). (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://rsq.unhcr.org/en/#Z7p0>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Resettlement Data Finder: Monaco (Submissions). (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://rsq.unhcr.org/en/#znB8>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Resettlement Data Finder: Türkiye (Departures). (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://rsq.unhcr.org/en/#I27y>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Resettlement Data Finder: Türkiye (Submissions). (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://rsq.unhcr.org/en/#S1uG>

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (Temmuz 2011). *UNHCR Resettlement Handbook* [BMMYK Üçüncü Ülke Yerleştirmesi El Kitabı] [Elektronik Sürüm]. Cenevre: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği. (t.y.). *Malta Asylum Trends 2015*. Erişim: 10 Eylül 2023, https://www.unhcr.org/mt/wp-content/uploads/sites/54/2018/05/8_2015fs.pdf

Bozbeyoğlu, E. (2015). Mülteciler ve İnsan Hakları [Elektronik Sürüm]. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 60-80.

Bráder, Á. (5 Ekim 2023). Fidesz MEPs: Hungary Will Not Tolerate Migrant Ghettos [Fidesz Avrupa Parlamentosu Üyeleri: Macaristan Göçmen Gettolarını Tolere Etmeyecek]. Erişim: Hungarian Conservative, https://www.hungarianconservative.com/articles/current/fidesz_kdnp_meps_migration_ghetto_crisis_addressing_root_causes/

Brun, R. (25 Mart 2022). Guerre en Ukraine: comment Monaco tend la main aux

réfugiés ukrainiens [Ukrayna'da savaş: Monako Ukraynalı mültecilere nasıl el uzatıyor]. Erişim: Monaco Hebdo, <https://monaco-hebdo.com/actualites/international/monaco-refugies-ukrainiens/>

Bulut, Y. ve Akın, S. (Ed.). (2020). *Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Camilleri, N. (3 Temmuz 2017). Malta again under fire for not taking any boat migrants [Malta, herhangi bir tekne göçmenini almadığı için yine topa tutuluyor]. Erişim: The Malta Independent, <https://www.independent.com.mt/articles/2017-07-03/local-news/Malta-again-under-fire-%20for-not-taking-any-boat-migrants-6736176122>

Chebil, M. (28 Şubat 2022). ‘Pushed back because we’re Black’: Africans stranded at Ukraine-Poland border [‘Siyahi Olduğumuz için Geri İtildik’: Afrikalılar Ukrayna-Polonya sınırında mahsur kaldı]. Erişim: France 24, <https://www.france24.com/en/europe/20220228-pushed-back-because-we-re-black-africans-stranded-at-ukraine-poland-border>

Chow, P. Y. S. (2017). Reservations as Unilateral Acts? Examining the International Law Commission’s Approach to Reservations [Tek Taraflı Eylemler Olarak Çekinceler? Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Çekincelere Yaklaşımının İncelenmesi] [Elektronik Sürüm]. *International & Comparative Law Quarterly*, 66(2), 335-365.

Coğrafi Çekinceyi Kaldırın, Suriyeli Sığınmacılara Mülteci Statüsü Verin. (18 Eylül 2015). Erişim: İnsan Hakları Derneği, <https://www.ihd.org.tr/cografi-cekinceyi-kaldirin-suriyeli-siginmacilara-multeci-statusu-verin/>

Çalık, T. (2015). Sığınma Hakkının Korunması [Elektronik Sürüm]. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23(1), 117-146.

- Çeçen, A. (2013). İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk [Elektronik Sürüm]. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(Özel), 809-830.
- Çelikel, A. ve Öztekin Gelgel, G. (2018). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Çiçekli, B. (2003). *Yabancılar ve Polis: Polisin Görev ve Yetkileri Çerçevesinde Yabancıların Hukuki Durumu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Demandes d'asile de réfugiés étrangers en Principauté de Monaco [Monako Prensliği'ndeki yabancı mültecilerin sığınma başvuruları]. (t.y.). (Erişim Tarihi: 16 Ağustos 2023, <https://www.donneesmondiales.com/europe/monaco/refugies.php>)
- Dicastery for Promoting Integral Human Development. (t.y.). *Migration Profile: CONGO BRAZZAVILLE* [Göç Profili: KONGO BRAZZAVILLE]. Erişim: 3 Ekim 2023, <https://migrants-refugees.va/country-profile/congo-brazzaville/>
- Dicastery for Promoting Integral Human Development. (t.y.). *Migration Profile: HUNGARY* [Göç Profili: MACARİSTAN]. Erişim: 3 Ekim 2023, <https://migrants-refugees.va/country-profile/hungary/>
- Dicastery for Promoting Integral Human Development. (t.y.). *Migration Profile: MADAGASCAR* [Göç Profili: MADAGASKAR]. Erişim: 3 Ekim 2023, <https://migrants-refugees.va/country-profile/madagascar/>
- Dicastery for Promoting Integral Human Development. (t.y.). *Migration Profile: MALTA* [Göç Profili: MALTA]. Erişim: 3 Ekim 2023, <https://migrants-refugees.va/country-profile/malta/>
- Dunai, M. (1 Temmuz 2016). Hungary sentences 10 migrants for illegal border crossing [Macaristan 10 göçmene yasa dışı sınır geçişi için ceza verdi]. Erişim: Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-hungary-court->

idUSKCN0ZH4DP

Ekşi, N. (2016). İklim Mültecileri [Elektronik Sürüm]. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 10-58.

Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ersen, E. T. (14 Eylül 2022). Ukraine-Russia war shows EU's hypocritical stance on refugees [Ukrayna-Rusya Savaşı, AB'nin mültecilere karşı ikiyüzlü duruşunu gösteriyor]. Erişim: Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/en/russia-ukraine-war/ukraine-russia-war-shows-eus-hypocritical-stance-on-refugees/2684884>

Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası. (28 Haziran 2022). Erişim: 28 Temmuz 2023, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80207000.pdf>

Fon tartışması iktidara yaradı. (25 Temmuz 2021). Erişim: DW Türkçe Facebook, <https://www.facebook.com/dwturkce/videos/fon-tartismasi-iktidara-yaradi/1051623952245676/>

Fullerton, M. (1996). Hungary, Refugees, and the Law of Return [Macaristan, Mülteciler ve Geri Dönüş Yasası] [Elektronik Sürüm]. *International Journal of Refugee Law*, 8(4), 499-531.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014). *T. C. Resmî Gazete*, 29153, 22 Ekim 2014.

Gorondi, P. (23 Nisan 2020). Hungary wrongly holding asylum seekers in transit zones, says EU [AB, Macaristan'ın sığınmacıları transit bölgelerde hatalı olarak tuttuğunu söylüyor]. Erişim: PBS, <https://www.pbs.org/newshour/world/hungary-seen-wrongly-holding-asylum-seekers-in-transit-zones>

Göç Araştırmaları Derneği. (Aralık 2021). *70. Yılında 1951 Mültecilerin Hukuki*

Statüsüne İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Rapor No: 6). Erişim: 18 Eylül 2023,

<https://gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/259/Cenevre%20Sözleşme%2070.%20Yıl.pdf>

Göçmen Meselesiyle Gündeme Gelen ‘Fonlama’ Tartışması Ne? Ruşen Çakır ve Medyascope Neden Hedefte?. (22 Temmuz 2021). Erişim: Aydınpost, <https://www.aydinpost.com/gocmen-meselesiyle-gundeme-gelen-fonlama-tartismasi-ne-rusen-cakir-ve-medyascope-neden-hedefte>

Gözler, K. (2014). *Hukuka Giriş*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

Güneş Aslan, G. ve Güngör, F. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Göç Sonrası Yaşadığı Sorunlar: İstanbul Örneği [Elektronik Sürüm]. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1602-1632.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2017a). *Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları* [Elektronik Sürüm]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2017b). *Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili* [Elektronik Sürüm]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi

Her 10 Suriyeli mülteci 6 Türk’ü işsiz bıraktı. (05 Ağustos 2021). Erişim: Sözcü Gazetesi, <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/her-10-suriyeli-multeci-6-turku-issiz-birakti-6575518/>

Hungary: Government Extends the “State of Crisis due to Mass Migration” [Macaristan: Hükümet “Kitleli Göç Nedeniyle Kriz Durumu”nu Genişletiyor]. (13 Eylül 2019). Erişim: Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi, <https://ecre.org/hungary->

government-extends-the-state-of-crisis-due-to-mass-migration/

Hungary: national consultation on the “Soros plan” [Macaristan: "Soros planı" konusunda ulusal istişare]. (5 Ekim 2017). Erişim: Visegrád Post, <https://visegradpost.com/en/2017/10/05/hungary-national-consultation-on-the-soros-plan/>

Hungary: New Border Regime Threatens Asylum Seekers [Macaristan: Yeni Sınır Rejimi Sığınmacıları Tehdit Ediyor]. (19 Eylül 2015). Erişim: İnsan Hakları İzleme Örgütü, <https://www.hrw.org/news/2015/09/19/hungary-new-border-regime-threatens-asylum-seekers>

If There is Political Will, Illegal Migration Can Be Tackled, Says MEP [Siyasi İrade Varsa Yasa Dışı Göçle Mücadele Edilebilir, Diyor Avrupa Parlamentosu Üyesi]. (27 Nisan 2023). Erişim: Hungary Today, <https://hungarytoday.hu/if-there-is-political-will-illegal-migration-can-be-tackled-says-mep/>

Işığışık, Ö. ve Kariman, S. (2022). Ukraynalı Mülteciler Örneği Üzerinden Avrupa'nın Mültecilere Bakış Açısının Değerlendirilmesi [Elektronik Sürüm]. *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7(Özel Sayı: Dr. Mahmut KIRKPINAR'a Armağan), 1582-1612.

İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı. (t.y.). Erişim: 15 Ocak 2022, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Temel-Belgeler/Iltica-Ve-Goc-Ulusal-Eylem-Plani.pdf>

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi. (t.y.). Erişim: 28 Temmuz 2023, https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/trk.pdf

Journal de Monaco Bulletin officiel de la Principauté [Monako Prensliği'nin Resmî

Gazetesi]. (22 Temmuz 2022). Erişim: 11 Ağustos 2022, <https://journaldemonaco.gouv.mc/var/jdm/storage/original/application/0d7b4e402bf13ae4a82376f3120725b7.pdf>

Juhász, J. (2003). *Hungary: Transit Country Between East and West* [Macaristan: Doğu ile Batı Arasında Transit Ülke]. Erişim: 13 Ekim 2023, Migration Policy Institute Ağ Sitesi: <https://www.migrationpolicy.org/article/hungary-transit-country-between-east-and-west>

Kaboğlu, İ. Ö. (2013). *Özgürlükler Hukuku 1: İnsan Hakları Genel Kuramına Giriş*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Kır, M. (2017). *A Reconsideration Of Turkey's Geographical Limitation to The 1951 Geneva Convention* [Türkiye Cumhuriyeti'nin 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne Getirdiği Coğrafi Çekincenin Yeniden Değerlendirilmesi]. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Konyalı, G. (2021). *Uluslararası Hukukta Sığınma Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kuçuradi, İ. (2018). *İnsan Hakları: Kavramları ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Derneği Yayınları.

Lescure, M-A. (3 Mart 2009). Monaco aide des enfants réfugiés malades en Syrie [Monako Suriye'deki hasta mülteci çocuklara yardım ediyor]. Erişim: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Fransa, <https://www.unhcr.org/fr-fr/actualites/articles-et-reportages/monaco-aide-des-enfants-refugies-malades-en-syrie>

Lutz-Bachmann, M. ve Nascimento, A. (2016). *İnsan Hakları, İnsan Haysiyeti ve Kozmopolit İdealler* (A. E. Pilgir, Çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları. (2014).

Lyons, E. (9 Ağustos 2023). 41 reportedly dead after migrant boat capsizes off Italian island [İtalyan adası açıklarında göçmen botu alabora olduktan sonra 41 kişinin öldüğü bildirildi]. Erişim: CBS News, <https://www.cbsnews.com/news/41-reportedly-dead-after-migrant-boat-capsizes-off-italian-island/>

Macar Helsinki Komitesi. (2016). *Hungary: Access denied* [Macaristan: Erişim reddedildi]. Erişim: 15 Ekim 2023, <https://helsinki.hu/wp-content/uploads/HHC-info-update-push-backs-brutality-14-July-2016.pdf>

Macaristan Başbakanı Orban: Göç, ‘Soros Planı’ için sadece bir araçtır. (12 Kasım 2017). Erişim: Sputnik Türkiye <https://sputniknews.com.tr/20171112/macaristan-basbakani-orban-goc-soros-plan-i-icin-arac-1030969745.html>

Macaristan: Sığınmacılar dehşet verici ve onur kırıcı koşullarda korumaya erişemiyor. (26 Eylül 2016). Erişim: Uluslararası Af Örgütü, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/macaristan-siginmacilar-dehset-verici-ve-onur-kirici-kosullarda-korumaya-erisemiyor>

Majtényi, B. ve Tamburelli, G. (Ed.). (2019). *Human Rights of Asylum Seekers in Italy and Hungary: Influence of International and EU Law on Domestic Actions* [İtalya ve Macaristan'daki Sığınmacıların İnsan Hakları: Uluslararası Hukukun ve AB Hukukunun Ülke İçi Eylemlere Etkisi]. Torino: Eleven International Publishing.

Martinet, C. (12 Ocak 2022). Monaco réitère son engagement au pacte mondial sur les réfugiés [Monako, mülteciler hakkındaki küresel sözleşmeye olan bağlılığını yineledi]. Erişim: Monaco Hebdo, <https://monaco-hebdo.com/politique/monaco-reitere-pacte-mondial-sur-les-refugies/>

Monaco poursuit sa politique d'accueil des réfugiés [Monako mültecilerin kabulü yönündeki politikasını sürdürüyor]. (16 Haziran 2016). Erişim: Gouvernement Princier Principauté de Monaco, <https://www.gouv.mc/Action-Gouvernementale/Monaco-a-l-International/L-Aide-Publique-au-Developpement->

et-la-Cooperation-Internationale/Actualites/Monaco-poursuit-sa-politique-d-accueil-des-refugies

Moris, G. (15 Mart 2022). Guerre en Ukraine : comment Monaco se mobilise [Ukrayna'da savaş: Monako nasıl harekete geçiyor]. Erişim: Monaco Hebdo, <https://monaco-hebdo.com/actualites/international/guerre-en-ukraine-monaco-se-mobilise/>

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü. (t.y.). Erişim: 20 Aralık 2021, <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Sozlesmeler/MULTECILERIN-HUKUK-STATUSUNE-ILISKIN-1967-PROTOKOLU.pdf>

Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi. (t.y.). Erişim: 29 Eylül 2023, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM___/d00/c002/km___00002024ss0053.pdf

Mültecileri tekmeleyen Macar kameraman amlandı. (31 Ekim 2018). Erişim: BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46044914>

Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen Sözleşme. (t.y.). Erişim: 2 Ekim 2023, http://www.madde14.org/index.php?title=Afrika_Birliği_Örgütü_Mülteci_Sorunlarının_Özel_Yönlerini_Düzenleyen_Sözleşme

Orbán, B. (12 Ekim 2023). Erişim: Twitter, https://twitter.com/BalazsOrban_HU/status/1712377738626011332

Overview of The Main Changes Since The Previous Report Update: Hungary [Önceki Rapor Güncellemesinden Bu Yana Ana Değişikliklere Genel Bakış: Macaristan]. (19 Nisan 2023). Erişim: Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi, <https://asylumineurope.org/reports/country/hungary/overview-main-changes-previous-report-update/>

- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku: Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. İstanbul: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Parlak, B. ve Şahin, A. (2015). Türkiye İltica ve Göç Mevzuatının Coğrafi Kısıtlama Uygulaması Yönünden Analizi [Elektronik Sürüm]. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 65-79.
- Peers, S. (2016). *The Orbanisation of EU asylum law: the latest EU asylum proposals* [AB sığınma hukukunun Orbanizasyonu/Orbanlaşması: en son AB sığınma önerileri]. Erişim: 22 Ekim 2023, Blogspot Ağ Sitesi: <http://eulawanalysis.blogspot.com/2016/05/the-orbanisation-of-eu-asylum-law.html>
- Peker, Y. B. (Haz.). (2001). Sığınma Hakkı ve Mülteciler. *İltica Hakkı ve Mülteciler Atölyesi: 24-26 Aralık 2001 - Ankara*. Ankara: İnsan Hakları Derneği.
- Perruchoud, R., Redpath-Cross, J. (Ed.). (2013) *Göç Terimleri Sözlüğü* [Elektronik Sürüm]. İsviçre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Said, E. W. (2021). *Entelektüel: Sürgün, Marjinal, Yabancı* (T. Birkan, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (1994).
- Schultheis, E. (8 Ocak 2018). Viktor Orbán: Hungary doesn't want 'Muslim invaders' [Viktor Orbán: Macaristan 'Müslüman işgalciler'i istemiyor]. Erişim: POLITICO, <https://www.politico.eu/article/viktor-orban-hungary-doesnt-want-muslim-invaders/>
- 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2021). *T. C. Resmî Gazete*, 31643, 29 Ekim 2021.
- Serdaroğlu, U. (3 Temmuz 2022). Lincin gerekçesi 'huzursuzluk'. Erişim: BirGün Gazetesi, <https://www.birgun.net/haber/lincin-gerekcesi-huzursuzluk-394194>

- Smale, A. (24 Ağustos 2015). Migrants Race North as Hungary Builds a Border Fence [Macaristan Sınırına Bir Duvar İnşa Ederken Göçmenler Kuzeye Doğru Hızla İlerliyor]. Erişim: The New York Times, <https://www.nytimes.com/2015/08/25/world/europe/migrants-push-toward-hungary-as-a-border-fence-rises.html>
- Smith, H. (15 Haziran 2023). At least 78 people drown as refugee boat sinks off Greece [Yunanistan açıklarında mülteci botu batarken en az 78 kişi boğuldu]. Erişim: The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2023/jun/14/scores-drown-refugee-boat-sinks-off-greece>
- State Secretary: Ahmed H. case has highlighted a network supporting immigration [Bakan: Ahmed H. davası göçü destekleyen bir şebekeye dikkat çekti]. (22 Ocak 2019). Erişim: About Hungary, <https://abouthungary.hu/news-in-brief/state-secretary-ahmed-h-case-has-highlighted-a-network-supporting-immigration>
- Sütlüoğlu, B. (2021). *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Türk Hukukunda Sığınma Sistemi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Şener, H. E. (2009). *Bir Fırsat Olarak İdari Reform: Macaristan ve Türkiye'nin AB'ye Uyum Süreci*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Tarımcı, E. A. (2005). *The Role of Geographical Limitation with Respect to Asylum and Refugee Policies within The Context of Turkey's EU Harmonization Process* [Coğrafi Çekince'nin Türkiye'nin Avrupa Birliği Uyumlaştırma Sürecinde Sığınmacı ve Mülteci Politikaları Açısından Rolü]. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği. (2011). *Avrupa Birliği Antlaşması ve Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma* [Elektronik Sürüm]. Ankara: T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (Ekim 2017). *Şehircilik Şûrası Komisyon Raporları*. [Elektronik Sürüm]. Ankara: T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
- T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2022). *Avrupa Birliği'nin Genişlemesi*. Erişim: 24 Ocak 2022, T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı Ağ Sitesi: https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genislemesi_109.html#:~:text=1%20Mayıs%202004%20tarihinde%2010,1%20Ocak%202007%20tarihinde%20gerçekleşmiştir
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (t.y.). *Monako'nun Siyasi Görünümü*. Erişim: 16 Ağustos 2023, T.C. Dışişleri Bakanlığı Ağ Sitesi: <https://www.mfa.gov.tr/monako-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı İstatistikler: Düzensiz Göç. (t.y.). Erişim: 1 Aralık 2023, <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler: Geçici Koruma. (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, İstatistikler: Uluslararası Koruma. (t.y.). Erişim: 18 Eylül 2023, <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler>
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü. (t.y.). Erişim: 30 Kasım 2023, T.C. Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü Ağ Sitesi: <https://www.harita.gov.tr/ulke-baskentleri>
- Tecavüzden yargılanan Afgan göçmen: 'Ülkemde genç erkeklerle seks yapmak normal'. (14 Temmuz 2022). Erişim: Cumhuriyet Gazetesi, <https://www.cumhuriyet.com.tr/dunya/tecavuzden-yargilanan-afgan-gocmen-ulkemde-genc-erkeklerle-seks-yapmak-normal-1957904>
- Telegraph: İngiltere, Türkiye'den gelen düzensiz göçmenleri hızla sınır dışı etmek için

özel anlaşma arayışında. (16 Temmuz 2023). Erişim: BBC News Türkçe, <https://www.bbc.com/turkce/articles/ckkxy7dz52wo>

Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur [Yürürlükte olan 4 Ekim 1958 (Fransa) Anayasasının tam metni]. (t.y.). Erişim: 28 Temmuz 2023, <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>

Türk Dil Kurumu. (t.y.) Erişim: 8 Mayıs 2023, <https://sozluk.gov.tr>

Türkiye, 65 yıl önce imzalanan Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne koyduğu sınırlamayı kaldırmalıdır. (8 Ağustos 2016). Erişim: Uluslararası Af Örgütü, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-65-yil-once-imzalanan-cenevre-multeci-sozlesmesine-koydugu-sinirlamayi-kaldirmalidir>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2018). *İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu Tutanakları*. Erişim: 22 Ocak 2022, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ağ Sitesi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/komisyon_tutanaklari.goruntule?pTutanakId=2038

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). *T. C. Resmî Gazete, 17863 (Mükerrer)*, 9 Kasım 1982.

Uluslararası Kızılhaç Komitesi. (Ocak 2004). *Refakatsiz ve Ailesinden Ayır Düşmüş Çocuklar'a İlişkin Kurumlararası Rehber İlkeler* (C. Çetiner, Çev.) [Elektronik Sürüm]. Cenevre: Uluslararası Kızılhaç Komitesi

Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi ve Uluslararası Koruma Statüsü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik. (2016). *T. C. Resmî Gazete, 29695*, 26 Nisan 2016.

Uzun, E. (2016). Uluslararası Hukuk Çerçevesinde BMMYK'nın Yapısı, Görevleri ve

Uluslararası Mülteci Hukukunun Gelişimindeki Yeri [Elektronik Sürüm]. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 60-85.

Ümit Özdağ'dan 'sığınmacı' çıkışı: Gerekirse zorla yollayacağız. (12 Nisan 2023). Erişim: Cumhuriyet Gazetesi, <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/umit-ozdagdan-siginmaci-cikisi-gerekirse-zorla-yollayacagiz-2070745>

Venturi, E. (2022). Securitisation of European Asylum and Migration Policies Continues to Escalate [Avrupa Sığınma ve Göç Politikalarının Güvenlikleştirilmesi Tırmanmaya Devam Ediyor]. A. B. R. Chaudhury (Ed.). *Revisiting the 1951 Refugee Convention: Exploring Global Perspectives* (s. 73-78). Yeni Delhi: Observer Research Foundation.

Vis, F. ve Goriunova, O. (Ed.). (2015). *The Iconic Image on Social Media: A Rapid Research Response to the Death of Aylan Kurdi* [Sosyal Medyadaki İkonik Görüntü: Aylan Kurdi'nin Ölümüne Hızlı Bir Araştırma Yanıtı] [Elektronik Sürüm]. Birleşik Krallık: the Visual Social Media Lab

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013). *T. C. Resmî Gazete*, 28615, 11 Nisan 2013.

Yıldızalp, M. (17 Nisan 2016). Ülkemiz yaklaşık 2 milyon 700 bin Suriyeli misafiri barındırıyor. Erişim: Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ulkemiz-yaklasik-2-milyon-700-bin-suriyeli-misafiri-barindiriyor/556716>

Yıldız, Z. (5 Ocak 2019). Nefret söylemi çıkmazında Suriyeli sığınmacılar. Erişim: Euronews Türkçe, <https://tr.euronews.com/2019/01/05/nefret-soylemi-cikmazinda-suriyeli-siginmacilar>

Yılmaz, M. (26 Mart 2018). Macaristan'ın kapıları mültecilere kapalı. Erişim: Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/macaristanin-kapilari-multecilere-kapali/1099464>

Yücel, G. (2020). İklim Mültecilerinin Türkiye'deki Hukuki Statüsü [Elektronik Sürüm]. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 5(2), 43-62.

Zafer Partisi Kocaeli: "Suriyeliler için misafirlik bitti". (26 Ekim 2021). Erişim: Kocaeli Barış Gazetesi, <https://www.kocaelibarisgazetesi.com/haber/8065761/zafer-partisi-kocaeli-suriyeliler-icin-misafirlik-bitti>

EK 1. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN CENEVRE SÖZLEŞMESİ

Kurucu Meclis S. SAYISI : **53**

Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125)

T. C.
Başbakanlık
Kanunlar ve Kararlar
Tetkik Dairesi
Sayı : 71-1448/1444

5 . 5 . 1961

Kurucu Meclis Başkanlığına

Dışişleri Bakanlığınca hazırlanan ve Kurucu Meclise arzı Bakanlar Kurulunca 28.4.1961 tarihinde kararlaştırılan «Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı» gerekçesiyle birlikte ilişik olarak sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Devlet Başkanı ve Başbakan
Org.
Cemal Gürsel

GEREKÇE

İlk olarak Birinci Dünya Harbinden sonra milletlerarası bir mahiyet arz eden mülteciler meselesi, İkinci Dünya Harbinden sonra daha büyük bir ehemmiyet kazanmıştır.

Gerek harb harekâtı, gerek harbi mütaakıp Avrupa'da vukua gelen rejim değişiklikleri dolayısıyla vatanından ayrılan ve daha önce tâbi bulundukları devletin himayesini kaybeden milyonu mütcevaz kimsenin barındırılması ve durumlarına bir hal tarzı bulunması büyük çapta bir milletlerarası mesele olarak ortaya çıkmıştır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Teşkilâtı (IRO) Avrupa'nın muhtelif bölgelerine dağılmış olan mültecilere yardım hususunda 1948 ilâ 1951 tarihleri arasında büyük faaliyet göstermiştir : 1951 başından itibaren (IRO) nun yerini doğrudan doğruya Birleşmiş Milletler Genel Kuruluna bağlı bulunan Mülteciler Yüksek Komiserliği almıştır. Mülteciler Yüksek Komiserliği statüsünde, bu teşkilâtın himayesine girecek mültecilerin tarifi yapılmıştır. Buna göre «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dini, tabiiyeti, muayyen bir içtimai grupa mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrıyacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu devletin ülkesi dışında ve işbu devletin himayesinden istifade edemiyen veya bahis konusu korkuya binaen istifade etmek istemiyen, yahut tabiiyeti yoksa ve bu gibi hâdiseler neticesinde evvelce mütaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa oraya dönemiyen veya mezkûr korkuya binaen dönmek istemiyen her şahıs», Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserinin himayesini talebedebilir.

Mülteciler Yüksek Komiserliğinin kurulmasını mütaakıp, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun daveti üzerine Cenevre'de bir konferans toplanmış ve 28 Temmuz 1951 tarihinde «Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşme» imzalanmıştır. Hükümetimiz bu konferansa iştirak etmiş ve Sözleşmeyi imzalamıştır. Sözleşmenin tatbik sahası hususunda iki ihtimal derpiş olun-

— 2 —

muştur: Sözleşmeyi tasdik eden bir devlet isterse bunu yalnız Avrupa'ya, isterse bütün Dünyaya teşmil edebilir. Bu hususun tasdik sırasında bir beyanatla tasrih edilmesi gerekmektedir. Nitekim delegemiz, imza esnasında memleketimiz bakımından Sözleşmenin tatbik sahasını Avrupa'ya inhisar ettiren bir beyanda bulunmuştur.

Sözleşme, Mülteciler Yüksek Komiserliği statüsündeki mülteci tarifini aynen muhafaza etmiştir. Bu suretle, hieret ettikleri memleketin etnik orijinini haiz olan muhacirler, Sözleşme dışında kalmaktadırlar.

Sözleşme, umumi hükümler, hukuki durum, kazanç temin edici işler, sosyal yardım, idari tedbirler gibi sahalarda mültecilerin hukuki durumunu tesbit etmektedir.

Memleketimizde halen mevcut yabancı asıllı mültecilerin sayısı 1 500 civarındadır. Bunlar Mülteciler Yüksek Komiserliğinin himayesinde bulunmaktadır. Mültecilerin durumlarını ıslah için derpiş olunan hal tarzları, bulundukları memlekette entegrasyonlarını temin etmek, veyahut mülteciler bizzat arzu izhar etmeleri halinde yurtlarına iade veya başka memleketlerde iskânları imkânlarını araştırmaktadır. Sözleşmenin tasdiki ile bunlara iş imkânları zuhur edecek ve bu suretle mülteciler bulundukları memlekete yük olmaktan çıkarak bilâkis faydalı unsurlar haline geleceklerdir.

Memleketimizdeki mültecilerin durumunun ıslâhında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, mahallî makamlarımıza daima yardımcı olmuş ve gerek doğrudan doğruya kendi teşkilâtı, gerekse mültecilere yardım için kurulmuş beynelmilel hayır cemiyetleri vasıtasıyla nakdî ve aynı yardımda bulunmuştur. Aynı gaye ile Yüksek Komiserlik, bu yılki yardım programında memleketimize 300 bin dolâr tahsis etmiş bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun XIII ücü içtima devresinde ittihaz olunan 1285 sayılı Kararla 1960 yılının bir «Dünya Mülteci Yılı» olarak tesbiti kararlaştırılmıştı. Bu karara göre;

1. Mülteciler meselesi bütün dünyanın dikkatine arz edilecek;
2. Hükümetler, hayır teşekkülleri ve halk, mültecilere yardım hususunda teşvik edilecek;
3. Tamamen insani gayelerle, mülteciler lehine, iskân, entegrasyon veya bizzat mülteci tarafından izhar edilen arzu üzerine eski yurduna iade gibi daimî hal tarzları temini için imkânlar hazırlanacaktır.

Hiç şüphesiz «Mültecilerin hukuki durumuna dair Sözleşme» nin tasdik edilmek suretiyle yürürlüğe konması, yukarda bahis konusu edilen kararın 3 ücü paragrafındaki daimî hal çarelerinin temini kolaylaştırılacaktır. Dünya Mülteci Yılına mütaallik yukardaki Assamble kararındaki tavsiyeleri yerine getirmekte olan Hükümetimiz «Mültecilerin hukuki durumuna dair Sözleşme» nin tasdikına mütaallik muameleye tevessül etmekle, bahis konusu kararın ruhuna uygun bir şekilde hareket etmektedir.

Memleketimizin tedhiş ve istibdattan kaçak mültecilere, tarihî boyunca gösterdiği âlicenaplık, bütün dünyanın malûmudur. Şimdiye kadar birçok memleket tarafından tasdik edilmiş bulunan mezkûr Sözleşme'nin tasdikının ananelerimize uygun olacağı gibi Birleşmiş Milletler caimasında da çok müspet karşılanacağı şüphesizdir.

— 3 —

Dışişleri Komisyonu raporu

T. C.
Kurucu Meclisi
Dışişleri Komisyonu
Esas No : 1/125
Karar No : 34

11 . 8 . 1961

Yüksek Başkanlığa

Cenevre'de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkındaki kanun tasarısı, ilgili Bakanlık temsilcilerinin iştirakiyle komisyonumuzda görüşüldü :

Birleşmiş Milletler Andlaşması, ve 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyannameninin, İnsan hak ve hürriyetlerinden fark gözetmeksizin faydalanma esassından da mülhem olarak hazırlanan mültecilerin hukuki durumuna dair Sözleşme, 28 Temmuz 1951 de Cenevre'de imzalanmıştır.

Mülteciler meselesinin sosyal ve insani mahiyeti göz önünde bulundurularak ve bu meselenin Devletlerarasında bir gerginlik ve uyuşmazlık halini almasını da önlemek maksadiyle üye Devletler aralarında anlaşmışlardır.

Memleketimizin korku ve istibdattan kaçan mültecilere bütün tarihi boyunca gösterdiği âlience-napluk, insani duygu ve insanea muamele, Türk politikasının âdeta bir düsturu olmuştur. Türk politik geleneklerine de uygun olan bu anlaşmayı onaylamada, insani davranışın önderliğini yapmış olan memleketimiz için fayda mütalâa olunmuş ve tasarı, metnin muhtevasına tesir etmiyecek ifade değişikliğiyle kabul edilmiştir.

Kurucu Meclis Genel Kuruluna arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Kurucu Meclis	Başkanvekili	Bu Rapor Sözcüsü	Üye
Dışişleri Komisyonu Başkanı	M. Yurdakuler	H. Eroğlu	C. S. Barlas
Ş. R. Hatiboğlu			
Üye	Üye	Üye	
Y. A. Egeli	K. Kaplan	K. Türkoğlu	

— 4 —

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdikı hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Cenevre'de, 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan, Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşme ilişik deklarasyonla birlikte tasdik edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

28 . 4 . 1961

Devlet Başkanı ve Başbakan <i>C. Gürsel</i>	Devlet Bakanı ve Başb. Yardımcısı <i>F. Özdeş</i>
Devlet Bakanı <i>S. Ulay</i>	Devlet Bakanı <i>H. Mumcuoğlu</i>
Adalet Bakanı <i>E. Tüzemen</i>	Milli Savunma Bakanı <i>M. Alankuş</i>
İçişleri Bakanı <i>N. Zeytinoglu</i>	Dışişleri Bakanı <i>S. Sarper</i>
Maliye Bakanı <i>K. Kurdaş</i>	Milli Eğitim Bakanı <i>A. Tahtakılıç</i>
Bayındırlık Bakanı <i>M. Gökdoğan</i>	Ticaret Bakanı <i>M. Baydur</i>
Sa. ve So. Y. Bakanı <i>R. Üner</i>	Güm. ve Tekel Bakanı <i>F. Aşkın</i>
Tarım Bakanı <i>O. Tosun</i>	Ulaştırma Bakanı <i>O. Mersinli</i>
Çalışma Bakanı <i>C. Talas</i>	Sanayi Bakanı <i>Ş. Kocatopçu</i>
Ba. - Ya. ve Turizm Bakanı <i>C. Baban</i>	İmar ve İskân Bakan <i>R. Özal</i>

DIŞİŞLERİ KOMİSYONUNUN DEĞİŞTİRİŞİ

Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin onaylanması hakkında kanun tasarısı

MADDE 1. — Cenevre'de, 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanmış olan, Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşme ilişik deklarasyonla birlikte onaylanmıştır.

MADDE 2. — Hükümetin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Hükümetin 3 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

— 5 —

DEKLARASYON

A) Thkiye Cumhuriyeti Hkmeti, mezkûr Sözleşmenin 1 nei maddesinin (A) fıkrasında mevzu bahis 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Anlamalarına Taraf değildir. Ayrıca, 30 Haziran 1928 Anlaşmasının mlne giren 150 kişi esasen 3527 sayılı Af Kanunu mlne girmekle, mezkûr Anlaşmanın memleketimiz bakımından derpi ettiği husus ortadan kalkmıştır. Bu durum muvacehesinde, Cumhuriyet Hkmeti 28 Temmuz 1951 tarihli Sözleşmeyi yukarıdaki Anlamalardan müstakil olarak kabul etmektedir.

B) İşbu Sözleşmenin tahmil ettiği vecibeler bakımından Cumhuriyet Hkmeti, 1 nei maddenin (B) fıkrasındaki «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler» ibaresini, «1 Ocak 1951 den önce Avrupa'da cereyan eden hâdiseler» şeklinde anlamaktadır.

C) Keza Sözleşmenin 1 nei maddesinin mülteci vasfını kaydına mütedair (C) fıkrasındaki «vatandaşı bulunduğu memleketin himayesinden kendi isteği ile tekrar istifade ederse, veya, vatandaşlığını kaybettiikten sonra kendi arzusu ile tekrar iktisabederse» ibarelerini Cümhuriyet Hkmeti bu istifade ve iktisap keyfiyetinin sadece alkadarın talebine değil, aynı zamanda bahis konusu devletin muvafakatine bağlı bulunduğu şeklinde anlamaktadır.

MÜLTECİLERİN HUKUKİ DURUMUNA DAİR SÖZLEŞME
BAŞLANGIÇ

Birleşmiş Milletler Andlaşması ve 10 Aralık 1948 de Genel Kurulca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin, faydalanmaları esasını teyidettiğini nazarı itibara alan,

Birleşmiş Milletlerin, birçok defalar, mültecilere karşı derin alkasını izhar ve mültecilerin ana hürriyetleri ile insan haklarını mümkün olduğu kadar mll bir şekilde kullanmalarını temine gayret ettiğini nazarı itibara alan,

Mültecilerin hukukı durumuna dair evvele imzalanan milletlerarası Anlamaların tekrar tetkik ve tedvini ile bu Anlamaların tatbik sahasını ve mülteciler için sağladığı himayeyi yeni bir Anlaşma vasıtasıyla geniletmenin arzuya ayan olduğunu nazarı itibara alan,

İltica hakkını tanımanın bazı memleketler için son derece ağır külfet tevli dedebileceğini ve milletlerarası mul ve mahiyeti Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş bulunan meselelerin, bu takdirde, milletlerarası i birliği olmaksızın memnuniyete ayan bir surette halledilemeyeceğini nazarı itibara alan,

Bütün devletlerin, mülteci meselesinin itimal ve insani mahiyetini kabul ederek, bu meselenin devletlerarasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için imkânları nispetinde ellerinden geleni yapmalarını temenni eden,

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserinin, mültecilerin himayesini temin eden milletlerarası sözleşmelerin tatbikatına nezaret eylemekle vazifeli olduğunu nazarı itibara alan, ve bu meseleyi hal için alınan tedbirlerin birbiri ile faydalı bir şekilde telifi hususunun devletler ile Yüksek Komiser arasındaki i birliğine bağlı olduğunu kabul eden,

Yüksek Akıd Taraflar aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır :

— 6 —

BÖLÜM - 1

Genel Hükümler

Madde — 1.

«Mülteci» tâbirinin tarifi

A) İşbu Sözleşme bakımından «mülteci» tâbiri aşağıda gösterilen şahıslara tatbik edilir:

1. 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Anlaşmaları, veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri ve 14 Eylül 1939 Protokolü, yahut Milletlerarası Mülteci Teşkilâtı Anayasasına göre mülteci sayılan şahıs;

Milletlerarası Mülteci Teşkilâtı tarafından faaliyeti esnasında alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, bu kısmın 2 nci fıkrasındaki şeraiti haiz olan kimselere mülteci sıfatının verilmesine mâni değildir;

2. 1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler neticesinde ve ırkı, dini, tâbiyeti, muayyen bir ictimai gruba mensubiyeti veya siyasi kanaatleri yüzünden takibata uğrıyacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu memleket dışında bulunan ve işbu memleketin himayesinden istifade edemiyen veya mezkûr korkuya binaen istifade etmek istemiyen, yahut tâbiyeti yoksa ve bahis konusu hâdiseler neticesinde evvelece mütaden ikamet ettiği memleket dışında bulunuyorsa, oraya dönemiyen veya mezkûr korkuya binaen dönmek istemiyen şahıs;

Birden fazla tâbiyeti olan bir şahıs hakkında «vatandaşı olduğu memleket» tâbiri tâbiyetini haiz olduğu memleketlerden her birini kasdeder. Haklı bir korkuya müstenit muteber bir sebebolmaksızın, vatandaşı olduğu memleketlerden birinin himayesinden istifade etmeyen şahıs, vatandaşı olduğu memleketin himayesinden mahrum sayılmaz.

B. (1) İşbu Sözleşme bakımından madde 1, kısmı (A) daki «1 Ocak 1951 den evvel cereyan eden hâdiseler» ibaresinin,

(a) «1 Ocak 1951 den evvel Avrupa'da cereyan eden hâdiseler» veya

(b) «1 Ocak 1951 den evvel Avrupa'da veya başka bir yerde cereyan eden hâdiseler»

Mânasında anlaşılacak ve her Âkid Devlet bu Sözleşmeyi inzaladığı, tasdik ettiği veya iltihak eylediği sırada bu Sözleşmeye göre taahhüddettiği vecibeler bakımından bu ibarenin şumulünü belirten bir beyanda bulunacaktır.

(2) (a) şıkkını kabul eden her Âkit Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir tebliğle (b) şıkkını kabul etmek suretiyle vecibelerini her zaman genişletebilir.

C. Bu Sözleşme yukarıdaki (A) kısmındaki hükümlerin şumulüne giren her şahıs hakkında aşağıdaki hallerde tatbikattan kalkacaktır:

1. — Vatandaşı olduğu memleketin himayesinden kedi isteği ile tekrar istifade ederse veya

2. — Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar iktisabederse, veya

3. — Yeni bir vatandaşlık iktisabetmişse ve vatandaşlığını iktisabettiği memleketin himayesinden istifade ediyorsa, veya

4. — Kendi arzusu ile Terk ettiği veya takip korkusu ile haricinde kaldığı memlekette kendi arzusu ile, tekrar yerleşmek üzere dönmüşse;

5. — Mülteci tanımını intacettiren şartlar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu memleketin himayesinden istifade etmekten imtinaa artık devam edemezse;

Şu kadar ki işbu fıkra vatandaşı olduğu memleketin himayesinden istifadeyi reddetmek için evvelece vâkı takiplere müstenit haklı sebepler ileri sürebilen (A) kısmının 1 nci fıkrasının derpiş ettiği bir mülteciye tatbik olunmayacaktır;

— 7 —

6. — Tâbiyetsiz olup da, mülteci tanınmasını intacettiren şartlar ortadan kalktığı için, mütat ikametgâhının bulunduğu memlekete dönmek durumunda olan bir şahıs bahis konusu olduğunda;

Şu kadar ki işbu fıkra, mütat ikametgâhının bulunduğu memlekete dönmeyi reddetmek için evvelce mâruz kaldığı takiplere müstenit haklı sebepler ileri sürebilen (A) kısmının 1 nei fıkrasının derpiş ettiği bir mülteciye tatbik olunmayacaktır.

D. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri haricinde, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya teşekkülünden halen himaye veya yardım gören kimselere tatbik olunmaz.

Böyle bir himaye veya yardım, her hangi bir sebeple bu gibi kimselerin durumu Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun bu hususla ilgili kararları gereğince nihai surette halledilmeksizin sona ermiş ise, bu şahıslar Sözleşme rejiminden bihakkin istifade ederler.

E. Bu Sözleşme, ikamet ettiği memleketin yetkili makamlarınca o memleket vatandaşlığın haiz olanlara mahsus hak ve vecibeleri haiz addedilen bir şahsa tatbik olunmaz.

F. Bu Sözleşme hükümleri :

- a) Bunlara mütedair milletlerarası vesikalarda tarif edildiği mânada barışa karşı bir suç, bir harb suçu veya insanlığa karşı bir suç işlediği;
 - b) Mülteci sıfatıyla kabul edildiği memlekete ilticadan evvel iltica memleketi dışında ağır bir genel suç işlediği;
 - c) Birleşmiş Milletlerin gaye ve prensiplerine aykırı fiillerden suçlu olduğu hususunda;
- Ciddi kanaat mevcudolan bir şahıs hakkında tatbik edilmez.

Madde 2.

Genel vecibeler

Her mültecinin, bulunduğu memlekete karşı, hassaten kanunlara, tüzüklere ve âmmeye düzenini korumak için alınan tedbirlere uymak vecibesini ihtiva eden görevleri vardır.

Madde — 3.

Ayırdetmeme

Âkîd Devletler bu Sözleşme hükümlerini mültecilere, ırk din, veya menşee memleketi bakımından ayırdetmeden tatbik ederler.

Madde — 4.

Din

Âkîd Devletler, ülkelerindeki mültecilere, ibadet ve çocuklarının dinî eğitim hürriyeti bakımından, en az vatandaşlara tatbik edilen muamele kadar müsait muamele tatbik ederler.

Madde — 5.

Bu Sözleşme dışında bahşolunan haklar

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü, bir Âkîd Devlet tarafından mültecilere bu Sözleşme dışında bahşolunan diğer hakları ve menfaatleri ihlâl etmez.

— 8 —

Madde — 6.

«Aynı şartlarla» tâbiri

Bu Sözleşme bakımından, «aynı şartlarla» tâbiri, ilgili kimsenin, bir mülteci olmadığı takdirde muayyen bir hakkı kullanmak için yerine getirmesi gereken bütün şartların (geçici yahut daimî ikamet müddetine ve şartlarına aidolanlar dâhil) mahiyetleri itibarıyla bir mülteci tarafından yerine getirilemeyecek olanlar müstesna, kendisi tarafından yerine getirilmesini tazammun eder.

Madde — 7.

Mütekabiliyet şartından muafiyet

1. Bu Sözleşmede derpiş olunan daha müsait hükümler saklı kalmak üzere, her Âkid Devlet, mültecilere genel olarak yabancılara tanıdığı rejimi bahşeder.
2. Bütün mülteciler, Âkid Devletlerin ülkesinde üç sene ikametden sonra, kanuni mütekabiliyet şartından muaf olurlar.
3. Her Âkid Devlet, bu Sözleşme kendisi hakkında yürürlüğe girdiği tarihte mültecilerin, mütekabiliyet şartı olmadan, istifade edebilecekleri hakları ve menfaatleri kendilerine tanımaya devam eder.
4. Âkid Devletler, mütekabiliyet şartının bulunmaması halinde, mültecilere 2 ne ve 3 neü fıkralara göre istifade edebilecekleri haklardan ve menfaatlerden başka hak ve menfaatler bahşetmek imkânlarını ve 2 ne ve 3 neü fıkralarda mezkûr şartları haiz olmıyan mültecileri mütekabil muamele muafiyetinden istifade ettirmek imkânını müsait surette nazarı itibare alırlar.
5. Yukardaki 2 ne ve 3 neü fıkralar hükümleri gerek bu Sözleşmenin 13, 18, 19, 21 ve 22 ne maddelerinde mezkûr haklara ve menfaatlere, gerekse bu Sözleşmede derpiş olunmıyan haklara ve menfaatlere tatbik edilir.

Madde — 8.

İstisnai tedbirlerden muafiyet

Yabancı bir Devlet vatandaşlarının şahısları, malları veya menfaatleri aleyhinde ittihaz olunabilecek istisnai tedbirler bakımından Âkid Devletler, bu gibi tedbirleri, mezkûr devletin resmen vatan-daşı olan bir mülteciye sırf bu vatandaşlığına müsteniden tatbik etmezler. Bu maddede ifade olunan genel prensibi mevzuatlarına göre tatbik edemiyen Âkid Devletler bu gibi mültecilere munasip hal-lerde muafiyet bahşederler.

Madde — 9.

Geçici tedbirler

İşbu Sözleşmenin hiçbir hükmü bir Âkid Devletin harb zamanında veya diğer vahim ve müstesna hallerde, millî güvenliği için elzem saydığı tedbirleri muayyen bir kimse hakkında, bu kimsenin hakikatte bir mülteci olduğu ve mezkûr tedbirlerin kendisi hakkında millî güvenliği icabı muhafazası gerektiği tesbit edilinceye kadar geçici olarak ittihaz eylesine mâni değildir.

Madde — 10.

İkametin devamı

1. Bir mülteci İkinci Dünya Harbi sırasında sürgün edilerek Âkid Devletlerden birinin ülka sine götürülmüş olup burada ikamet etmekte ise, bu mecburi ikamet müddeti bu ülkede kanuni ikametgâh sayılacaktır.

— 9 —

2. Bir mülteci İkinci Dünya Harbi sırasında bir Âkîd Devletin ülkesinden sürgün edilip bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden evvel daimî ikamet kastı ile oraya dönmüş ise, sürgünden önceki ve sonraki devre, aralıksız ikamet zarurî olan hallerde, bir tek aralıksız ikamet sayılacaktır.

Madde — 11.

Mülteci gemi adamları

Her Âkîd Devlet, bayrağını taşıyan gir geminin mürettebatı arasında muntazam şekilde hizmete alınmış mülteciler varsa, bunların ülkesinde yerleşmesine müsaade etmek imkânlarını ve bilhassa diğer bir memlekette yerleşmelerini kolaylaştırmak üzere kendilerine seyahat belgeleri vermeyi yahut muvakkaten ülkesine kabul etmeyi müsait surette inceler.

BÖLÜM II

Hukukî durum

Madde — 12.

Şahsî statü

1. Her mültecinin şahsî statüsü ikametgâhı memleketinin kanununa, ikametgâhı yoksa bulunduğu memleketin kanununa tâbidir.
2. Mülteci tarafından evvelce iktisabedilen ve şahsî statüye dair olan haklara, bilhassa evliliğe bağlı haklara, her Âkîd Devlet tarafından gerekirse bu devletin mevzuatının gösterdiği şartları yerine getirmek kaydıyla riayet olunur. Ancak bahis konusu hakkın, şahıs mülteci olmasaydı o devletin mevzuatı tarafından tanınacak haklar arasında bulunması lâzımdır.

Madde — 13.

Menkul ve gayrimenkul mülkiyet

Âkîd Devletler, menkul ve gayrimenkul iktisabı ve buna müteferri diğer haklar, menkul ve gayrimenkul mülkiyete ait kira ve diğer mukaveleler bakımından her mülteciye mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içinde genel olarak yabancılara bahşolunandan daha az müsaıdolmıyan bir muamele tatbik ederler.

Madde — 14.

Fikrî ve sınai mülkiyet

Sınai mülkiyetin ve bilhassa ihtiralar, desenler, modeller, alâmeti farika, ticarî unvanın himayesi konusunda ve edebî, artistik, ilmi mülkiyetin himayesi konusunda, her mülteci, mütat ikametgâhının bulunduğu memlekette işbu memleketin vatandaşlarına bahşolunan himayeden istifade eder. Mülteci, diğer Âkîd Devletlerden her hangi birinin ülkesinde, bu ülkede mütat ikametgâhının bulunduğu memleketin vatandaşlarına bahşolunan himayeden istifade eder.

Madde — 15.

Dernek hakları

Âkîd Devletler, muntazam surette ülkelerinde ikamet eden mültecilere, siyasi ve kazanç maksadı taşımayan dernekler ile meslek sendikaları bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşlarına bahşolunan en müsait muameleyi tatbik ederler.

(S. Sayısı : 53)

— 10 —

Madde — 16.

Mahkemede taraf olarak bulunma hakkı

1. Her mültecinin Âkîd Devletlerin ülkesinde mahkemelere serbestçe ve kolayca müracaata hakkı vardır.
2. Her mülteci, mütat ikametgâhının bulunduğu Âkîd Devlette, adli yardım ve teminat akçesinden muafiyet dâhil, mahkemelere müracaat bakımından vatandaş gibi muamele görür.
3. Mütat ikametgâhının bulunduğu memlekettten gayrı Âkîd Devletlerde ve 2 nci fıkra da mezkûr konular hakkında, her mülteci mütat ikametgâhının bulunduğu memleket vatandaşlarına edilen muamelenin aynından istifade eder.

BÖLÜM III

Kazançlı işler

Madde — 17.

Ücretli meslekler

1. Âkîd Devletler, ülkelerinde muntazam surette ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına bahşedilen en müsait muameleyi bahşederler.
2. Her halde, millî çalışmayı himaye için yabancılara veya yabancılar istihdamı konusunda vaz'edilen tahdit tedbirleri, bu Sözleşmenin ilgili Âkîd Devlet hakkında yürürlüğe girdiği tarihte bunlardan muaf tutulan veya aşağıdaki şartlardan birini haiz olan mültecilere tatbik edilmez :
 - a) Memlekette üç sene ikamet etmiş olmak;
 - b) İkametgâh memleketi vatandaşı olan bir kimse ile evli bulunmak, eşini terk etmiş olan bir mülteci bu hükümden istifadeyi iddia edemez;
 - c) İkametgâh memleketi vatandaşı olan bir veya birkaç çocuğu olmak.
3. Âkîd Devletler ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve bilhas-sa ülkelerine bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme plânına göre girmiş olan mültecilerin haklarını vatandaşları hakları ile bir arada tutmaya mâtuflar tedbirler ittihazını müsait surette düşünürler.

Madde — 18.

Ücretsiz meslekler

Âkîd Devletler, ülkelerinde muntazam surette bulunan mültecilere ziraat, sanayi, küçük sanatlar ve ticaret sahalarında ücretsiz bir meslek sahibi olmak ve ticaret ve sanayi şirketleri kurmak hususlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlarla genel olarak yabancılara bahşedilenden daha az müsaıdolmayan muameleyi bahşederler.

Madde — 19.

Serbest meslekler

1. Her Âkîd Devlet, ülkesinde muntazam surette ikamet eden ve bu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahibolup serbest bir meslek icrasını arzu eden mültecilere mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içinden genel olarak yabancılara bahşedilenden daha az müsait olmıyan şekilde muamele bahşeder.

(S. Sayısı : 53)

— 11 —

2. Âkîd Devletler, bu gibi mültecilerin, anavatanıdan gayrı, milletlerarası münasebetlerini deruhde eyledikleri ülkelere yerleşmelerini temin için, kanunları ve anayasalarına göre iktidarları dâhilindeki her şeyi yaparlar.

BÖLÜM - IV.

Sosyal durum

Madde — 20.

Vesika usulü

Bütün ahalinin tâbi olduğu ve nadir bulunan maddelerin genel dağıtımını düzenliyen bir vesika usulü mevcudolan hallerde mültecilere vatandaşlar gibi muamele edilecektir.

Madde — 21.

Mesken

1. Âkîd Devletler, mesken bakımından, bu mesele kanun ve nizamlar veya âmme makamlarının kontroluna tâbi olduğu nispette, ülkelerinde muntazam surette ikamet eden mültecilere mümkün olduğu kadar müsait bir muamele bahşederler; bu muamele her halde aynı şartlar içinde genel olarak yabancılara bahşedilenden daha az müsaıd olmaz.

Madde — 22.

Maarif

1. Âkîd Devletler mültecilere ilk tahsil konusunda vatandaşlara tannan aynı muameleyi yaparlar.
2. Âkîd Devletler mültecilere ilk tahsilden gayrı tahsil sınıfları konusunda ve bilhassa tahsilden istifade; yabancı memleketlerde verilmiş tahsil belgeleri, üniversite diplomaları ve belgelerinin tanınması; hare ve resimlerden muafiyet ve tahsil bursları konularında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içinde genel olarak yabancılara bahşedilenden daha az müsaıdılmıyan şekilde muamele ederler.

Madde — 23.

Sosyal yardım

Âkîd Devletler, ülkelerinde muntazam surette ikamet eden mültecilere sosyal yardım ve iane konularında vatandaşlara yapılan muamelenin aynını yaparlar.

Madde — 24.

Çalışma mevzuatı ve sosyal sigorta

1. Âkîd Devletler, ülkelerinde muntazam surette ikamet eden mültecilere aşağıdaki konularda vatandaşlara yapılan muamelenin aynını bahşedeceklerdir :
- a) Mevzuatla düzenlendiği veya idari makamların yetkisine tâbi oldukları nispette, istihkaka dâhil olmak şartıyla, aile yardımları da dâhil, işçi istihkakları, çalışma müddeti, muntazam çalışma saatleri, ücretli tatil, evde çalışmaya ait tahditler, çalışmaya başlama yaşı, çıraklık ve meslekî yetiştirme, kadınların ve gençlerin çalışması, kolektif iş mukaveleleri ile bahşolunan menfaatler, .

— 12 —

- b) Aşağıdaki tahditler ile sosyal sigorta (iş kazalarına, meslek hastalıklarına, anahğa, hastalığa, sakatlığa, yaşlılığa ve ölüme, işsizliğe, aile mükellefiyetlerine) ve milli mevzuata göre bir sosyal sigorta sistemine dâhil diğer her hangi bir tehlikeye ait kanuni hükümler :
- i) Müktesep hakların ve iktisabedilmek üzere olan hakların muhafazası için hususi anlaşmalar;
- ii) İkametgâh memleketinin milli mevzuatının emrettiği ve tamamen Devlet fonlarından karşılanan ödenek veya ödenek parçaları ile normal bir emeklilik ödeneği için lüzumlu aidat şartlarını haiz olmıyan kimselere yapılan yardımlar hakkında hususi anlaşmalar.
2. Bir mültecinin bir iş kazası veya bir meslek hastalığı neticesinde ölümüne ait tazminat haklarına, hak sahibinin Âkîd Devlet ülkesi dışında ikamet etmesi yüzünden hâlel gelmez.
3. Âkîd Devletler, sosyal sigorta konusunda müktesep haklara veya iktisabedilmek üzere olan haklara dair akdettikleri veya akdedecekleri anlaşmalardan mültecileri de istifade ettireceklerdir; şu şartla ki, mülteciler mezkûr anlaşmaları imzalıyan devletlerin vatandaşlarından aranan şartları haiz olsunlar.
4. Âkîd Devletler, Âkîd olmıyan devletler ile aralarında yürürlükte bulunan veya bulunacak olan bunlara benzer anlaşmalardan mültecileri, mümkün olduğu nispette, istifade ettirmek imkânlarını müsait surette tetkik edeceklerdir.

BÖLÜM V.

İdari tedbirler

Madde — 25.

İdari yardım

1. Bir mültecinin bir hakkını kullanması, kendilerine müracaat edecek durumda olmadığı yabancı makamların usulen yardımını gerektirmekte ise ülkesinde ikamet ettiği Âkîd Devletler bu yardımın kendi makamlarınca veya milletlerarası bir makam tarafından yapılmasını temin ederler.
2. Birinci fıkrada mezkûr makam veya makamlar, bir yabancıya kendi milli makamları tarafından veya vasıtası ile usulen verilebilecek belgeleri veya tasdiknameleri mültecilere kontrolleri altında verirler veya verdirirler.
3. Bu suretle verilen belgeler veya tasdiknameler, aksi sabit oluncaya kadar, yabancılara kendi milli makamları tarafından veya vasıtası ile verilen resmi belgelerin yerine geçerler, ve muteber sayılırlar.
4. Muhtaçlar lehinde tammabilecek istisnalar mahfuz kalmak şartı ile bu maddede mezkûr hizmetler mukabilinde ücret alınabilir; bununla beraber işbu ücretler mutedil bir nispette ve müşabih hizmetler için vatandaşlardan alınan harclara mütenasibolurlar.
5. Bu madde hükümleri hiçbir suretle 27 ve 28 ne maddeleri ihlâl etmez.

Madde — 26.

Seyrüsefer serbestliği

Her Âkîd Devlet ülkesinde muntazam surette ikamet eden mültecilere, aynı şartlarla umumiyetle yabancılara tatbik olunan mevzuattaki istisnalar mahfuz olmak şartı ile, ikamet mahallerini seçmek ve serbestçe seyrüsefer etmek hakkı tanınır.

— 13 —

Madde — 27.

Hüviyet belgeleri

Âkîd Devletler ülkelerinde bulunan ve muteber bir seyahat belgesine sahibolmayan her mülteciye hüviyet belgeleri verirler.

Madde — 28.

Seyahat belgeleri

1. Âkîd Devletler ülkelerinde muntazam surette ikamet eden mültecilere, millî emniyet veya âmmе nizamına ait ciddi sebepler mâni olmadıkça, bu ülke haricine seyahatlerini temin edecek seyahat belgeleri verirler. Mezkûr belgeye bu Sözleşme Ekindeki hükümler tatbik edilir. Âkîd Devletler bu nevi belgeyi ülkelerinde bulunan diğer her hangi bir mülteciye verebilirler; ülkelerinde bulunup muntazam surette ikamet ettikleri memleketten bir seyahat belgesi almak imkânından mahrum olan mültecilerin vaziyetini bilhassa müsait surette tetkik ederler.

2. Evvelce münakit milletlerarası anlaşmalara taraf olan devletler tarafından verilmiş seyahat belgeleri Âkîd Devletlerce tanınır. Ve mültecilere işbu madde mucibince verilmiş gibi muamele edilir.

Madde — 29.

Mâlî mükellefiyetler

1. Âkîd Devletler mültecilere, her ne isimle olursa olsun, benzer vaziyetlerde vatandaşlarına tahmil ettiklerinden veya edebileceklerinden başka veya daha yüksek resim, harc, vergiye tâbi tutmazlar.

2. Yukardaki fıkra hükümleri, hüviyet belgeleri dâhil yabancılara verilecek idari belgeler hakkındaki harelara ait kanun ve tüzük hükümlerinin mültecilere tatbikına mâni değildir.

Madde — 30.

Emvalin transferi

1. Her Âkîd Devlet, mültecilerin, ülkesine ithal ettikleri emvali, yerleşmek üzere kabul edecekleri diğer bir memleketin ülkesine, kendi kanun ve nizamlarına göre nakletmelerine müsaade eder.

2. Her Âkîd Devlet, yerleşmek üzere kabul olundukları diğer bir memlekette yerleşmelerine lüzumlu her hangi diğer emvali götürmek için müsaade istiyen mültecilerin müracaatlarını müsait surette tetkik eder.

Madde — 31.

İltica memleketinde usulsüz durumda bulunan mülteciler

1. Âkîd Devletler, hayatları veya hürriyetleri birinci maddede gösterilen şekilde tehdit altında bulunmuş olan memleketten doğruca gelerek müsaadesiz ülkelerine giren veya ülkelerinde bulunan mültecilere usulsüz girişlerinden veya bulunuşlarından dolayı ceza vermezler; bunların vakit geçirmeden resmi makamlara müracaatle usulsüz girişlerini veya bulunuşlarını mucip makbul sebepleri anlatmaları şarttır.

2. Âkîd Devletler, bu mültecilerin hareketlerini lüzumlu olanlardan başka tahdidetmiyeceklerdir. Bu tahditler ancak işbu mültecilerin iltica memleketindeki durumları düzenleninceye veya bunlar diğer bir memlekete kabullerini temin edinceye kadar tatbik olunacaktır. Âkîd Devletler, bu mültecilerin diğer bir memlekete kabullerini temin etmeleri için mâkul bir müddet ve lüzumlu bütün kolaylıkları bahşederler.

— 14 —

Madde — 32.

Sınır dışı etme

1. Âkîd Devletler, ülkelerinde muntazam surette bulunan bir mülteciyi ancak millî emniyet veya âmme nizamı sebepleri ile sınır dışı ederler.
2. Bu mültecinin sınır dışı edilmesi, kanunla derpiş olunan usule tevfi kan verilmiş bir karara istinadedir. Âcil millî emniyet mülâhazaları mâni değilse, mültecinin, suçsuzluğunu ispat eylemesi ne salâhiyetli bir makam yahut salâhiyetli makam tarafından hususi surette seçilmiş bir veya birkaç kimse nezdinde itiraz etmesine ve bu maksatla temsil olunmasına müsaade edilir.
3. Âkîd Devletler bu gibi bir mülteciye, diğer bir memlekete muntazam surette kabulünü temin edebilmesi için mâkul bir müddet verirler. Âkîd Devletler, bu müddet sırasında, münasip sayacakları dahlî mahiyette her hangi bir tedbiri alabilirler.

Madde — 33.

Sınır dışı veya iade etme yasağı

1. Hiçbir Âkîd Devlet bir mülteciyi, ırkı, dini, vatandaşlığı, muayyen bir içtimai zümreye mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayat veya hürriyetinin tehdidileceği ülkelerin hudutlarından her ne şekilde olursa olsun sınır dışı veya iade edemez.
2. Bununla beraber, bulunduğu memleketin emniyeti için tehlikeli sayılması hususunda eiddi sebepler mevcudolan, veya bilhassa vahim bir cürümden dolayı katılmış bir hükümle mahkûm olduğu için mezkûr memleket topluluğu için bir tehlike teşkil eden bir mülteci işbu hükümden istifadeyi talebedemez.

Madde — 34.

Vatandaşlığa alma

Âkîd Devletler, mültecileri imtisal eylemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân nispetinde kolaylaştırırlar. Vatandaşlığa alma muamelelerini çabuklaştırmaya ve bu muamenin masraflarını ve resimlerini her türlü imkân nispetinde azaltmaya bilhassa gayret ederler.

BÖLÜM VI.

Tatbikata mütaallık geçici hükümler

Madde — 35.

Millî makamların Birleşmiş Milletlerle iş birliği

1. Âkîd Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, veya onu istihdaf edecek diğer her hangi bir Birleşmiş Milletler teşekkülü ile vazifesini ifa sırasında iş birliği yapmayı ve hususiyle işbu Sözleşme hükümlerinin tatbikında nezaret vazifesini kolaylaştırmayı taahhüderler.
2. Âkîd Devletler, Yüksek Komiserliğin veya onu istihdaf edecek her hangi bir Birleşmiş Milletler Teşekkülünün Birleşmiş Milletlerin salâhiyetli uzuvlarına rapor vermesini teminen, aşağıdaki hususlar hakkında talebolunacak malûmatı ve istatistikleri münasip bir şekilde vermeyi taahhüderler :
 - a) Mültecilerin hukuki durumu,
 - b) Bu Sözleşmenin tatbiki,
 - c) Mültecilere mütaallık mevent veya yürürlüğe girecek kanun, tüzük ve kararnameler.

— 15 —

Madde — 36.

Millî kanun ve tüzükler hakkında malûmat

Âkîd Devletler, işbu Sözleşmenin tatbikını temin maksadıyle yayınlıyabilecekleri kanun ve tüzükleri Birleşmiş Milletler, Umumi Kâtibine bildirirler.

Madde — 37.

Bundan evvelki Sözleşmelerle münasebetler

28 nci maddenin 2 nci fıkrası hükümlerine hâlel gelmemek şartıyla, işbu Sözleşme, Âkîdler arasında, 5 Temmuz 1922, 31 Mayıs 1924, 12 Mayıs 1926, 30 Haziran 1938 ve 30 Temmuz 1935 tarihli Anlaşmalar ile 28 Ekim 1933, 10 Şubat 1938 tarihli Sözleşmelerin, 14 Eylül 1939 tarihli Protokolün ve 15 Ekim 1946 tarihli Anlaşmanın yerine kaim olmuştur.

BÖLÜM VII.

Nihai hükümler

Madde — 38.

Uyuşmazlıkların halli

Bu Sözleşmenin Tarfları arasında Sözleşmenin tefsiri veya tatbiki hakkında zuhur edip diğer yollardan halledilmemiş olan uyuşmazlıklar, uyuşmazlık Taraflarından birinin talebi üzerine Milletlerarası Adalet Divanına tevdi edilir.

Madde — 39.

İmza, tasdik ve iltihak

1. Bu Sözleşme Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzaya açık tutulur ve bu tarihten sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine tevdi olunur. Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisinde 28 Temmuzdan 31 Ağustos 1951 tarihine kadar ve bilâhara Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Merkezinde 17 Eylül 1951 den 31 Aralık 1952 ye kadar tekrar imzaya açık bulundurulur.

2. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Teşkilâtına üye bütün Devletler ile mülteciler ve vatanlıkların hukuki durumu hakkındaki diplomatik Konferansa davet edilen üye olmayan diğer her hangi bir devletin veya Genel Kurul tarafından imzalamaya davet olunan her devletin imzasına açık tutulur. Sözleşme tasdik olunur ve tasdiknameler Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi olunur.

3. İşbu maddenin 2 nci fıkrasında işaret edilen devletler 28 Temmuz 1961 tarihinden itibaren Sözleşmeye iltihak edebilirler. İltihak, iltihak vesikasının Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi suretiyle vukubulur.

Madde — 40.

Sözleşmenin tatbik olunacağı ülkeye dair hüküm

1. Her hangi bir devlet imza, tasdik veya iltihak sırasında işbu Sözleşmenin milletlerarası sahada temsil ettiği ülkelerin hepsine veya bir veya birkaçına şâmil olacağını beyan edebilir. Böyle bir beyan Sözleşmenin mezkûr devlet hakkında yürürlüğe girdiği tarihte muteber olur.

2. Bu tarihten sonra her zaman, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine yapılacak bir tebligat ile bu teşmil yapılabilir ve tebligatın Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi gününü takibeden doksânıncı günden itibaren veya Sözleşmenin mezkûr devlet hakkında yürürlüğe girdiği tarih daha sonra ise, bu tarihte yürürlüğe girer.

— 16 —

3. Bu Sözleşmenin imza, tasdik veya iltihak tarihinde tatbik edilmeyeceği ülkeler bakımından, ilgili her devlet, icabediyorsa, bu ülkeler hükümetlerinin, Anayasa hükümleri gereğince lüzumlu olan muvafakatlerini almak kaydıyla, Sözleşmenin mezkûr ülkelere tatbikına müncer olacak her türlü tedbir mümkün olduğu kadar süratle almak imkânını tetkik eder.

Madde — 41.

Federal devlet hükmü

Birleşik olmıyan veya Federal bir devlet hakkında aşağıdaki hükümler tatbik edilir :

a) Bu Sözleşme maddelerinden tatbiki federal teşrii makamın teşrii yetkisine aidolanlar hakkında federal hükümetin vecibeleri bu bakımdan federal devlet olmıyan Tarafların vecibelerinin aynı olacaktır.

b) Bu Sözleşme maddelerinden tatbiki, birliği teşkil eden ve federasyonun anayasasına göre teşrii tedbirler ittihazına mecbur olmıyan devlet, eyalet veya kantonların her birinin teşrii yetkisine aidolanları, federal hükümet, devletler, eyaletler veya kantonların yetkili makamlarına en kısa zamanda ve müspet mütalâasıyla bildirir.

c) Bu Sözleşmeye Taraf federal bir devlet, kendisine her hangi bir Âkîd Devletin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri vasıtasıyla tevdi olunacak talebi üzerine, Sözleşmenin her hangi bir hüküm hakkında federasyonda ve bunu teşkil eden birliklerde cari mevzuat ve tatbikata dair mezkûr hükmün teşrii veya diğer şekilde ne derecede tatbik edildiğini gösteren bir izahname sunar.

Madde — 42.

İhtirazi kayıtlar

1. Her devlet, imza, tasdik veya iltihak esnasında Sözleşmenin 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36-46 (dahil) maddeleri haricindeki maddeler hakkında ihtirazi kayıtlar beyan edebilir.
2. Bu maddenin 1 ne fıkrası mucibince ihtirazi bir kayıt beyan eden her Âkîd Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir tebliğ ile bunu her zaman geri alabilir.

Madde — 43.

Yürürlüğe girme

1. Bu Sözleşme altıncı tasdik veya iltihak vesikasının tevdi tarihini takibeden doksanıncı gün yürürlüğe girer.
2. Sözleşme altıncı tasdik veya iltihak vesikasının tevdiinden sonra tasdik veya iltihak eden devletlerden her biri hakkında, bu devletin tasdik veya iltihak vesikasını tevdi tarihini takibeden doksanıncı gün yürürlüğe girer.

Madde — 44.

Fesih

1. Her Âkîd Devlet Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir tebligat ile Sözleşmeyi her zaman feshedebilir.
2. Fesih, ilgili devlet hakkında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından tebligatın alınması tarihinden bir sene sonra hüküm ifade eder.
3. 40 ne madde mucibince bir beyan veya tebliğde bulunan her devlet, Sözleşmenin tebliğde bildirilen ülkelere artık tatbik edilemeyeceğini bilâhara Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tebliğ edebilir. Sözleşmenin mevzu bahis ülkeye tatbiki işbu tebliğin Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden bir sene sonra hitam bulur.

— 17 —

Madde — 45.

Tadil

1. Her Âkid Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği tebliğ yoluyla bu Sözleşmenin tadilini her zaman talebedebilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu icabı halinde, bu talep hakkında alınacak tedbirleri tavsiye eder.

Madde — 46.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin tebliğleri

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler üyesi bütün devletlere ve 39 ncu maddede derpiş edilen üye olmıyan devletlere aşağıdaki hususları tebliğ eder :

- a) Birinci maddenin B kısmında derpiş edilen beyan ve tebliğler;
- b) 39 ncu maddede derpiş edilen imza, tasdik veya iltihaklar;
- c) 40 nci maddede derpiş edilen beyan ve tebliğler;
- d) 42 nci maddede derpiş edilen beyan olunmuş veya geri alınmış ihtirazi kayıtlar;
- e) 43 ncü maddedyi tatbikan, bu Sözleşmenin yürürlüğe gireceği tarih;
- f) 44 ncü maddede derpiş edilen fesih ve tebliğler;
- g) 45 nci maddede derpiş edilen tadil talepleri.

Yukardaki hususları tasdikan, aşağıda imzaları bulunanlar, usulüne tevfiakan yetkili olarak, işbu Sözleşmeyi Hükümetleri adına imzalamışlardır.

Cenevre'de, 28 Temmuz 1951 tarihinde, Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede muteber olmak suretiyle bir nüsha olarak tanzim edilmiştir. Bu nüsha Birleşmiş Milletler Teşkilâtı Arşivine tevdi olunur ve tasdikli suretleri bütün Birleşmiş Milletler üyesi devletlerle 39 ncu maddede derpiş edilen âza olmıyan devletlere verilir.

E K*Paragraf 1*

1. Bu Sözleşmenin 28 nci maddesinde derpiş edilen seyahat vesikası ilişikteki nümuneye uygun olur.
2. Bu vesika en az iki dilde tanzim olunur, ikisinden biri İngilizce veya Fransızca olur.

Paragraf 2

Vesikayı veren memleketin mevzuatı mahfuz kalmak şartıyla, çocuklar anne ve babadan birinin veya istisnai hallerde diğer bir reşit mültecinin seyahat vesikasına kaydolunabilirler.

Paragraf 3

Vesikanın verilmesi için alınacak harclar, milli pasaportlara tatbik olunan en düşük harcları tecâvüz etmez.

Paragraf 4

Hususi veya istisnai vakalar mahfuz olmak üzere, vesika mümkün olduğu kadar çok sayıda memleket için verilir.

Paragraf 5

Vesikanın yürürlük süresi, ita eden makamın ihtiyarına göre bir veya iki yıl olur.

(S. Sayısı : 53)

— 18 —

Paragraf 6

1. Vesika hâmilî kanunî ikametgâhını diğer bir ülkeye nakletmediği müddetçe ve vesika-yı veren makamın ülkesinde muntazam surette ikamet etmekte ise vesikanın yenilenmesi veya süresinin uzatılması ita eden makama aittir. Yeni bir vesika verilmesi, aynı şartlar ile eski vesika-yı ita eden makama aittir.
2. Bu husus için kendilerine hususî yetki verilen diplomatik temsilciler veya konsolosluk makamları, hükümetleri tarafından verilmiş olan seyahat vesikalarının süresini altı ayı geçmiyen bir süre için uzatmaya yetkilidirler.
3. Âkîd Devletler kanunî ikametgâhlarını artık kendi ülkelerinde bulunmayan ve fakat kanunî ikametgâhlarının bulunduğu memleketten bir seyahat vesikası alamayan mültecilerin seyahat vesikalarının yenilenmesi veya sürelerinin uzatılması imkânlarını hayırhane şekilde mütalâa ederler.

Paragraf 7

Âkîd Devletler işbu Sözleşmenin 28 nci maddesi hükümleri mucibince verilen vesikaları muteber addederler.

Paragraf 8

Mültecilerin gitmek istediği memleketin yetkili makamları, kendisini memlekete kabul edeceklerse ve bir vizeye lüzum varsa hâmilî olduğu vesikaya vize vaz'ederler.

Paragraf 9

1. Âkîd Devletler, nihai olarak gidecekleri ülkenin vizesini almış olan mültecilere transit vizelîri vermeyi taahhüdederler.
2. Her hangi bir yabancıya vize verilmemesini haklı gösterebilecek sebeplerle işbu vize-nin verilmesi reddedilebilir.

Paragraf 10

Çıkış - giriş veya transit vizelerine mütâallik hâvelar yabancı pasaport vizelerine tatbik olunan aşgari tarifeyi tecavüz etmez.

Paragraf 11

Bir mültecinin kanunî ikametgâhını değiştirip diğer bir Âkîd Devletin ülkesinde yerleşmesi halinde, 28 nci maddenin hüküm ve şartlarına göre yeni bir vesika verilmesi artık işbu ülkenin yetkili makamına aîd olur, ve mültecinin bu makama müracaata hakkı bulunur.

Paragraf 12

Yeni bir vesika veren makam eski vesikayı geri almaya ve eğer eski vesikada iadesi tasrîh ediliyorsa ita eden memlekete iadeye mecburdur.

Aksi takdirde yeni vesikayı veren makam eskisini geri alır ve iptal eder.

Paragraf 13

1. Âkîd Devletlerden her biri kendisi tarafından Sözleşmenin 28 nci maddesine göre verilen bir seyahat vesikası hâmilinin, bu vesikanın yürürlük süresi içinde her zaman ülkesine tekrar gelmesine müsaade eylemeyi taahhüdeder.

(S. Sayısı : 53)

— 19 —

2. Yukardaki fıkra hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, bir Âkîd Devlet, vesika hâmilinin, memleketten çıkanlara veya girenlere tahmil edilen muamelelere tâbî olmasını talebedebilir.
3. İstisnai hallerde veya mülteciye muayyen süreli ikamet müsaadesi verilmişse Âkîd Devletlerin adı geçen vesikayı verirken mültecinin avdet edebileceği müddeti, üç aydan az olmamak üzere, tahdideylemek hakkı mahfuzdur.

Paragraf 14

Yalnız 13 nû paragraf hükümleri mahfuz olmak üzere işbu ek hükümleri Âkîd Devletlerin ülkelerinde giriş, transit, geçici ikamet, yerleşme ve çıkış hallerine tatbik edilen kanun ve tüzükleri hiçbir suretle ihlal etmez.

Paragraf 15

Vesikanın verilmesi veya vesikaya vaz'edilen şerhler, hususiyle vatandaşlık bakımından, hâmilinin statüsünü tâyin veya ihlal etmez.

Paragraf 16

Vesikanın verilmesi hâmiline hiçbir suretle ita eden memleketin diplomatik temsilcileri veya konsolosluk makamlarının himayesini talebetmek hakkını vermez, ve bu temsilci veya makamlara da bir himaye hakkı bahsetmez.

— 20 —

İLİŞİK

(Seyahat vesikası nümunesi)

(Vesika küçük bir defter şeklinde olacaktır)
(Tabriben 15 X 10 cm.)

Kimyevi veya diğer vasıtalar ile yapılacak silinme ve değişikliklerin kolaylıkla fark edilecek bir tarzda basılması ve «28 Temmuz 1951 Sözleşmesi» kelimelerinin ita eden memleketin dilinde her sayfada tekrar edilerek basılması tavsiye olunur.

Defterin kapağı

SEYAHAT VESİKASI

(28 Temmuz 1951 Anlaşması)

(1)

SEYAHAT VESİKASI

(28 Temmuz 1951 Sözleşmesi)

Bu vesika, yürürlük süresi uzatılmazsa, tarihine kadar muteberdir.

Soyadı

Adı (ları)

Refakatindeki çocuk (lar)

1. Bu vesika, hâmiline sırf millî pasaport yerine geçecek bir seyahat vesikası sağlamak maksadıyla verilmiştir. Hâmilinin vatandaşlık durumu hakkında hiçbir hüküm ifade eylemez ve vatandaşlığına tesir etmez.
2. Vesika hâmilinin ye (vesikayı veren makamların mensubolduğu memleketin adı yazılır) aşağıda daha sonrası için bir tarih yazılmamışsa tarihine kadar dönmesine müsaade edilmiştir (vesika hâmilinin dönmesine müsaade olunan süre üç aydan az olmamalıdır).
3. Vesika hâmili ikametgâhını bu vesikanın verildiği memlekettten başka bir memlekete naklettiği takdirde, yeniden seyahati arzu ederse, yeni bir vesika almak için ikametgâhı memleketinin, yetkili makamlarına müracaat etmelidir. (Eski vesika ita eden makama gönderilmek üzere yeni vesikayı veren makama tevdi edilir.)

(1) Kroşeler arasındaki cümleler arzu eden hükümetlerce konulabilir.

(S. Sayısı : 53)

— 21 —
(2)

Doğum yeri ve tarihi
Mesleki
Şimdiki ikametgâhı
+ Karısının evlenmeden evvelki soyadı ve adı (ları)
+ Kocasının soyadı ve adı (ları)

E Ş K Â L

.....
Boy
Sağ
Göz rengi
Burun
Yüz şekli
Renk
Hususi işaretler

Refakatindeki çocuklar

Soyadı	Adı (ları)	Doğum yeri ve tarihi	Cinsiyeti
.....			
.....			
.....			

+ Lüzumsuz kelimeler çizilir.
(Bu vesika, kapak hariç sayfadan ibarettir.)

(3)

Vesika hâmilinin fotoğrafı ve vesikayı veren makamın damgası,
Hâmilin parmak izi, (ihtiyari),
Hâmilin imzası
(Bu vesika, kapak hariç, sayfadan ibarettir.)

(8. Sayısı : 53)

— 22 —

(4)

1. Bu vesika aşağıdaki memleketler için verilmiştir :

.....

2. Bu vesikanın verilmesine esas teşkil eden vesika veya vesikalar :

.....

Vesikanın verildiği yer :

Tarihi :

Vesikayı veren makamın imzası ve
 damgası

Tahsil edilen hare :

(Bu vesika kapak hariç, sayfadan ibarettir).

(5)

Vesika süresinin uzatılması

Tahsil edilen hare : tarihinden
 tarihine kadar
 da tarihinde uzatılmıştır.

Vesikanın süresini uzatan makamın
 imza ve damgası

Vesika süresinin uzatılması

Tahsil edilen hare : tarihinden
 tarihine kadar
 de tarihinde uzatılmıştır.

Vesikanın süresini uzatan makamın
 imza ve damgası

(Bu vesika, kapak hariç, sayfadan ibarettir.)

(S. Sayısı : 53)

— 23 —

(6)

Vesika süresinin uzatılması

Tahsil edilen harc : tarihinden
 tarihine kadar de tarihine
 uzatılmıştır.

Vesikanın süresini uzatan makamın
 imza ve damgası

Vesika süresinin uzatılması

Tahsil edilen harc : tarihinden
 tarihine kadar de tarihine
 kadar uzatılmıştır.

Vesikanın süresini uzatan makamın
 imza ve damgası

(7 - 32)

VİZELER

- Her vizede vesika hâmilinin soyadı tekrar edilir.
 • (Bu vesika, kapak hariç, sahifeden ibarettir).

(S. Sayısı : 53)

EK 2. MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN 1967 PROTOKOLÜ

MÜLTECİLERİN HUKUK STATÜSÜNE İLİŞKİN 1967 PROTOKOLÜ

İŞBU PROTOKOLE TARAF DEVLETLER,

Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzalanan Mültecilerin Hukuki Durumuna ilişkin Sözleşme'nin (bundan böyle Sözleşme diye anılacaktır), sadece 1 Ocak 1951'den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsadığını dikkate alarak,

Sözleşme'nin kabulünden bu yana, yeni mülteci ortamlarının ortaya çıktığını ve bu nedenle, söz konusu mültecilerin, Sözleşme'nin kapsamına giremeye bileceğini dikkate alarak,

Sözleşme'deki tanımın kapsamına giren bütün mültecilerin, Ocak 1951 tarih sınırlamasına bakılmaksızın eşit hukuki statüden yararlanmalarının arzu edilir olduğunu dikkate alarak,

Aşağıdaki konular üzerinde ANLAŞMIŞLARDIR:

1. Madde

1. İşbu Protokole Taraf Devletler, Sözleşme'nin 2 ila 34. maddelerini aşağıda tanımlı yapılan mültecilere uygulamayı taahhüt ederler.
2. İşbu Protokol bakımından, bu maddenin 3. fıkrasının uygulanması hali dışında, "mülteci" terimi, Sözleşme'nin 1. maddesinin A 2 kısmında mevcut "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve" ve "söz konusu olaylar sonucunda" ifadeleri metinden çıkarılmış addedilerek, Sözleşme'nin 1. maddesinde yer alan tanıma giren her şahıs anlamına gelecektir.
3. İşbu Protokol, Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin madde 1 B (1) (a) hükmüne göre yapılan mevcut duyuruların, madde 1 B (2) çerçevesinde genişletilmedikçe, bu Protokol bakımından da geçerli olması koşuluyla, Taraf Devletler, işbu Protokolü, hiç bir coğrafi sınırlama yapılmaksızın uygulayacaklardır.

2. Madde

1. İşbu Protokol'e Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Ofisi veya onun yerini alabilecek diğer herhangi bir Birleşmiş Milletler'e bağlı kuruluş ile, görevlerinin yerine getirilmesi sırasında işbirliğinde bulunmayı taahhüt ederler ve özellikle işbu Protokol hükümlerinin uygulanmasına nezaret etme görevini kolaylaştıracaklardır.
2. Yüksek Komiserlik Ofisi'nin veya onun yerini alabilecek diğer herhangi bir Birleşmiş Milletler'e bağlı kuruluşun, Birleşmiş Milletler'in yetkili organlarına rapor vermesini sağlamak için, işbu Protokol'e taraf Devletler aşağıdaki konular hakkında talep edilecek bilgi ve istatistikleri uygun bir şekilde sağlamayı taahhüt ederler:
 - (a) Mültecilerin durumu;
 - (b) İşbu Protokol'ün uygulanması;
 - (c) Mültecilerle ilgili mevcut veya sonradan yürürlüğe girebilecek kanunlar, yönetmelikler ve kararnameler.

3. Madde

İşbu Protokol'e Taraf Devletler, bu Protokol'ün uygulanmasını sağlamak amacıyla yürürlüğe koyacakları yasaları ve yönetmelikleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildireceklerdir.

4. Madde

İşbu Protokol'e Taraf Devletler arasında bu Protokol'ün yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olan ve başka yollarla çözülemeyen herhangi bir uyuşmazlık, bu uyuşmazlığın taraflarından herhangi birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı'na götürülecektir.

5. Madde

İşbu Protokol, Sözleşme'ye Taraf bütün Devletlerin ve herhangi bir Birleşmiş Milletler üyesi Devletin veya herhangi bir ihtisas kuruluşu üyesinin veya Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından katılmaya davet edilmiş olanların Taraf olmasına açık olacaktır. Taraf olma, taraf oluş belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırılmasıyla yürürlüğe girecektir.

6. Madde

Federal Devlet Hükümü Üniter olmayan veya Federal bir devlet için aşağıdaki hükümler uygulanacaktır:

- (a) İşbu Protokol'ün, 1. maddesinin 1. fıkrası gereğince uygulanacak olan ve federal yasama organının yasama yetkisine giren Sözleşme maddeleri konusunda, Federal Hükümetin yükümlülükleri, Federal Devlet olmayan Taraf Devletlerin yükümlülükleri ile aynı olacaktır;
- (b) İşbu Protokol'ün 1. maddesinin, 1. fıkrası çerçevesinde uygulanması gereken ve Federasyonun anayasal sistemine göre, Federasyonu oluşturan devletlerin, eyaletlerin veya kantonların yasama yetkisi içine giren Sözleşme maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet, bu tür maddeleri, mümkün olan en kısa zamanda, olumlu bir yorumla, federe devletlerin, eyaletlerin veya kantonların yetkili makamlarının dikkatine sunacaktır;
- (c) İşbu Protokol'e Taraf Federal bir Devlet, herhangi bir başka Taraf Devletin, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kanalıyla kendisine ileteceği talebi üzerine, Federasyon'un ve onu oluşturan birimlerin, bu Protokol'ün 1. maddesinin 1. fıkrası çerçevesinde uygulamaları gereken herhangi bir belli Sözleşme hükmünün yasama kararları veya diğer önlemlerle, ne oranda uygulandığına dair bilgi verecektir.

7. Madde

Çekinceler ve Duyurular

1. Taraf olma sırasında, her Devlet, işbu Protokol'ün 4. maddesi ve Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1) ve 33. maddelerinin dışında kalan hükümlerinin, işbu Protokol'ün 1. maddesi uyarınca uygulanması konusunda, Sözleşmeye taraf Devletin söz konusu madde çerçevesinde koyacağı çekincelerin, Sözleşme'nin kapsamına giren mültecilere uygulanmaması koşulu ile, çekinceler koyabilir.
2. Sözleşme'ye Taraf Devletlerce, Sözleşme'nin 42. maddesine uygun olarak duyurulan çekinceler, geri alınmadıkları sürece, işbu Protokol uyarınca bu devletlerin üstlendikleri yükümlülükler için uygulanacaktır.
3. Bu maddenin 1. fıkrasına uygun olarak çekince koyan bir Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne hitaben göndereceği bir bildiri ile bu çekinceyi her zaman için geri çekebilir.
4. Taraf bir Devlet'in, Sözleşme'nin 40. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca yaptığı duyuruların, Protokol'e taraf olurken ilgili Taraf Devletçe Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne aksine bir bildiride bulunmadığı takdirde, işbu Protokol bakımından da,

yürürlükte olacağı kabul edilecektir. Sözleşme'nin 40. maddesinin 2. ve 3. fıkraları ile 44. maddesinin 3. fıkrası hükümlerinin bire bir (mutatis mutandis) yürürlükte olacağı kabul edilecektir.

8. Madde

Yürürlüğe Girme

1. İşbu Protokol, altıncı taraf olma belgesinin ulaştığı gün yürürlüğe girecektir.
2. İşbu Protokole altıncı taraf olma belgesinin ulaştırılmasından sonra katılan her Devlet için Protokol, katılma belgesinin bu Devlet tarafından ulaştırıldığı tarihte yürürlüğe girecektir.

9. Madde

Taraf Olmaya Son Verme

1. Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir bildiri ile işbu Protokol'e Taraf olmaktan herhangi bir zamanda vazgeçebilir.
2. İlgili Taraf Devlet için, böyle bir vazgeçme, bu vazgeçiş bildirisinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alındığı tarihinden bir yıl sonra geçerli olacaktır.

10. Madde

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin Duyuruları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, yukarıdaki V. maddede Adı bahsedilen Devletleri, işbu Protokol'ün yürürlüğe giriş tarihinden, taraf oluşlardan, konan çekincelerden, geri çekilen çekincelerden, taraf olmaktan vazgeçmelerden ve bunlarla ilgili duyurularla bildirilerden haberdar edecektir.

11. Madde

Birleşmiş Milletler Sekreterliği Arşivinde Saklanma Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri aynı derecede geçerli bulunan işbu Sözleşme'nin, Genel Kurul Başkanı ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından imzalanmış bir örneği, Birleşmiş Milletler Sekreterliği arşivlerine gönderilecektir. Genel Sekreter işbu Protokol'ün onaylanmış örneklerini Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve yukarıda V. maddede bahsi geçen diğer Devletlere gönderecektir.

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	01.12.2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 12/01/2024
Tez Başlığı: Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Bir İnsan Hakkı Olan Sığınma Hakkı Üzerindeki Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....
Yukarıda başlığı verilen tezin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 64 sayfalık kısmına ilişkin, 12/01/2024 tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 6'dır.
Uygulanan filtrelemeler*: 1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2. ☒ Kaynakça hariç 3. ☒ Alıntılar hariç 4. ☐ Alıntılar dâhil 5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini saygılarımla arz ederim.
12.01.2024

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Elif Canan GÜNGÖR
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	İnsan Hakları Anabilim Dalı
	Programı	İnsan Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı
	E-posta/Telefon	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	01.12.2023

TO HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF HUMAN RIGHTS
Date: 12/01/2024
Thesis Title (In English): The Impacts of Geographical Limitation Practice on the Right to Asylum as a Human Right: A Comparative Analysis According to the originality report obtained by myself by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 12/01/2024 for the total of 64 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 6 %. Filtering options applied**: 1. ☒ Approval and Declaration sections excluded 2. ☒ References cited excluded 3. ☒ Quotes excluded 4. ☐ Quotes included 5. ☒ Match size up to 5 words excluded I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. Kindly submitted for the necessary actions. 12.01.2024

Student Information	Name-Surname	Elif Canan GÜNGÖR	
	Student Number		
	Department	Department of Human Rights	
	Programme	Human Rights Master Programme with Thesis	
	E-mail/Phone Number		

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Mehmet Ali ERYURT

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 4. ETİK KURUL MUAFİYETİ FORMU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu Ethics Board Form for Master's Thesis	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	01.12.2023

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ İNSAN HAKLARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA
Tarih: 12/01/2024
Tez Başlığı (Türkçe): Coğrafi Kısıtlama Uygulamasının Bir İnsan Hakkı Olan Sığınma Hakkı Üzerindeki Etkileri: Karşılaştırmalı Bir Analiz Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam: 1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır. 2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir. 3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir. 4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir. 5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir. Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim. 12.01.2024

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Elif Canan GÜNGÖR
	Öğrenci No	
	Enstitü Anabilim Dalı	İnsan Hakları Anabilim Dalı
	Programı	İnsan Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı
	E-posta/Telefon	

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Mehmet Ali ERYURT

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-09
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-YL-09 Yüksek Lisans Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for Master's Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	01
		Revizyon Tarihi Rev.Date	01.12.2023

HACETTEPE UNIVERSITY GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES DEPARTMENT OF HUMAN RIGHTS Date: 12/01/2024 ThesisTitle (In English): The Impacts of Geographical Limitation Practice on the Right to Asylum as a Human Right: A Comparative Analysis My thesis work with the title given above: - Does not perform experimentation on people or animals. - Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.). - Does not involve any interference of the body's integrity. - Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview. - Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions. I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct. I respectfully submit this for approval. 12.01.2024

Student Information	Name-Surname	Elif Canan GÜNGÖR	
	Student Number		
	Department	Department of Human Rights	
	Programme	Human Rights Master Programme with Thesis	
	E-mail/Phone Number		

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED

Prof. Mehmet Ali ERYURT

ÖZ GEÇMİŞ

